

Speciale
Cand.public. B

Økonomisk kriminelle

**En kvalitativ undersøgelse af indsatte dømt for økonomisk kriminalitets
tanker omkring deres tidligere, nuværende og fremtidige situation**

Afleveringsdato: 29.05.2013

Vejleder: Klaus Levinsen

Navn: Ida Amalie Bodh Have

Fødselsdato: 27.10.1986

Akademisk del: 123.964 tegn

Journalistisk del: 50.030 tegn

Arbejdsrapport: 24.448 tegn

Indholdsfortegnelse

1. Indledning.....	1
1.1 Problemformulering.....	2
1.2 Opgavens opbygning.....	4
2. Teori – Den økonomisk kriminelles karakteristika og identitet.....	5
2.1 Afvigelse.....	5
2.2 Økonomisk kriminalitet.....	7
2.2.1 En anderledes kriminel?.....	7
2.2.2.1 En generel teori.....	8
2.2.2.1 En generel teori.....	8
2.2.2.2 Den produktive samfundsborger.....	10
2.2.3 Personlighedens betydning.....	11
2.2.4 Højt at flyve – dybt at falde?.....	14
3. Metode.....	16
3.1 Teoretisk tilgang og kendskab til feltet.....	16
3.1.1 Fænomenologi.....	16
3.1.2 Hermeneutik.....	17
3.1.3 Kendskab til feltet.....	17
3.2 Forskningsmetode.....	18
3.2.1 Det kvalitative forskningsinterview.....	18
3.2.2 Interviewguide.....	19
3.3 I feltet.....	19
3.3.1 Adgang til feltet.....	19
3.3.2 Interviewenes forløb.....	20
3.3.3 Ethiske overvejelser.....	21
3.5 Analysestrategi - Kodning og fortolkning.....	22
3.6 Analytisk generalisering.....	22
3.7 Undersøgelsens subjekter.....	24
3.7.1 Afgrænsning.....	24
3.7.2 De fire interviewpersoner.....	25
4. Analyse.....	27
4.1 Selvføståelse som kriminel.....	28

4.1.1 Handlingens alvor.....	29
4.1.2 Skyldig eller uskyldig?.....	32
4.1.3 Er du kriminel?.....	33
4.1.4 Del-konklusion.....	35
4.2 Selvførelstelse som borger.....	36
4.2.1 Kritik af det danske samfund.....	37
4.2.2 Er du dansker?.....	39
4.2.3 Del-konklusion.....	41
4.3 Tanker om fremtiden.....	41
4.3.1 Fængselsopholdets konsekvenser.....	42
4.3.2 ”Det gode liv”.....	43
4.3.3 Fremtidens levebrød.....	47
4.3.4 Del-konklusion.....	49
5. Konklusion.....	49
6. Perspektivering.....	51
7. Artikler.....	53
Om temaet.....	54
Faktabokse.....	55
Pulsen på den økonomiske kriminalitet.....	57
Økonomisk kriminelle går ikke kun i jakkesæt.....	63
Vekslereren der fik ”en god idé”.....	69
Familie frem for fængsel.....	72
Fra luksuslejlighed til fængselscelle.....	74
Luksus betalt med hash.....	76
Danmarks største svindlere.....	79
8. Arbejdsrapport.....	83
8.1 Research og interview.....	83
8.2 Medie.....	84
8.3 Målgruppe.....	85
8.4 Temaets opbygning.....	86
8.5 De fem nyhedskriterier.....	86
8.6 Temaets elementer.....	87

8.6.1 Introduktion.....	87
8.6.2 Faktabokse.....	87
8.6.3 Baggrundsartikler.....	88
8.6.4 Portrætter.....	89
8.6.5 Oversigt.....	89
8.7 Kilder.....	90
8.7.1 De økonomisk kriminelle.....	90
8.7.2 Anklagere og forsvarere.....	90
8.7.3 Artikler og internetsider.....	91
8.8 Kildeliste.....	92
8.8.1 Mundtlige.....	92
8.8.2 Skriftlige.....	92
8.8.3 Til arbejdsrapporten.....	95
9. Litteraturliste.....	96
10. English summary.....	100
11 Bilag.....	102
11 Bilag.....	102
Bilag 1.....	102
Bilag 2.....	103
Bilag 3.....	106

1. Indledning

Økonomisk kriminalitet og økonomisk kriminelle er områder indenfor den kriminologiske forskning, der kun er blevet undersøgt i begrænset omfang, og det til trods for at kriminalitet og kriminelle generelt har været genstand for meget forskning. Den manglende forskning indenfor økonomisk kriminalitet og økonomisk kriminelle gælder især i en dansk kontekst, men også i USA har fokus indtil for nylig været begrænset.

Den danske betegnelse økonomisk kriminalitet dækker ifølge Gyldendals åbne encyklopædi over ”systematiske og organiserede forbrydelser, der har stor økonomisk gevinst som motiv og begås af erhvervsvirksomheder eller personer”¹. Økonomisk kriminalitet dækker således både over kriminalitet begået af virksomheder og enkeltpersoner. I den amerikanske forskning inden for økonomisk kriminalitet og økonomisk kriminelle benytter man sig af flere forskellige begreber. I 1939 introducerede Edwin H. Sutherland begrebet *white-collar crime*. Sutherland brugte begrebet om ”a crime committed by someone with respectability and high social status in the course of their occupation” (Elliott, 2010, p. 269). Sutherlands begreb *white-collar crime* dækker altså over kriminalitet begået af enkeltpersoner, hvilket også går under navnet *occupational crime*. Er der i stedet tale om kriminalitet begået af virksomheder, bruges ofte betegnelserne *corporate crime* og *organisational crime*.

Sutherland ønskede med begrebet at udfordre kriminologien, der byggede dens generelle teorier om kriminalitet på baggrund af enkelte dele af kriminalitetens udbredelse (Minkes & Minkes, 2008, p. 9). Siden da er det ofte blevet diskuteret, hvad der egentlig skal forstås ved *white-collar crime*. Diskussionen har især gået på, om *white-collar crime* er forbeholdt en bestemt social gruppe, og om den kan siges at have en ikke-voldelig karakter. På Sutherlands tid var kun ganske få personer uden for eliten, der kunne begå *white-collar crime*, og det var derfor naturligt for Sutherland, at anse denne type kriminalitet for at tilhøre eliten (D. Weisburd & Waring, 2001, p. 11). Siden da har udviklingen af computeren, det øgede antal af såkaldte *white-collar* jobs og bureaukratiets vækst ført til, at personer i samfundets øvrige lag også har mulighed for at begå økonomisk kriminalitet (D. Weisburd & Waring, 2001, p. 11). Man kan derfor forestille sig, at gruppen af økonomisk kriminelle er mere differentieret, end det er tilfældet blandt andre kriminelle grupper, der i stor udstrækning udgøres af personer fra samfundets lavere sociale lag. Det ses blandt andet indenfor

1 http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Kriminalret,_speciel/%C3%B8konomisk_kriminalitet

gruppen af mandlige ejendomsforbrydere (Tranæs, 2008a, pp. 57–58).

Det begrænsede fokus på økonomisk kriminalitet og økonomisk kriminelle kan blandt andet skyldes, at denne kriminalitetsform i lang tid er blevet anset for mindre alvorlig end andre former for kriminalitet heriblandt personfarlig kriminalitet, og at mange ikke frygter økonomisk kriminalitet på samme måde, som de frygter konventionel kriminalitet (Hansen, 2009, p. 28). Det kan endvidere bunde i, at det kan være svært at pege på enkeltindivider som ofre ved økonomisk kriminalitet – ofrene kan i stedet være større selskaber, organisationer eller økonomiske og samfundsmæssige interesser². Det betyder ydermere, at der ikke er det samme incitament til at anmelde økonomisk kriminalitet som ved kriminalitet, der rammer enkeltindivider, hvilket kan gøre det vanskeligt at opklare disse forbrydelser. Faktum er dog, at økonomisk kriminalitet både koster samfundet millioner af kroner ((Perri, 2011, p. 218), (Walters & Geyer, 2004, p. 264)). I USA er indbyggerne dog begyndt at anse visse former for økonomisk kriminalitet som lige så alvorlige som eller mere alvorlige end gadekriminalitet ((Piquero, Carmichael, & Piquero, 2007, pp. 305–306), (Holtfreter, Van Slyke, Bratton, & Gertz, 2008, p. 51)). Man kan forestille sig, at samme udvikling også finder sted i Danmark, hvor der de sidste årtier har været flere store sager om økonomisk kriminalitet.

1.1 Problemformulering

Ud over den begrænsede forskning i økonomisk kriminalitet og økonomisk kriminelle – især i en dansk kontekst – har der også været et manglende fokus på den kriminelles egne tanker. Dhami (2007) skriver blandt andet, at selvom der findes en del litteratur om økonomisk kriminalitet, så mangler der litteratur, der bygger på de kriminelles egne udsagn (Dhami, 2007, p. 61), mens Stadler og Benson (2012) med henvisning til Maruna og Copes (2005) skriver, at det er vigtigt at vide noget om den kriminelles egen opfattelse af den kriminelle handling, fordi det siger meget om den enkeltes psykologi (Stadler & Benson, 2012, p. 495). Visher og O'Connell (2012) deler Dhamis betragtning, idet de skriver:

”(...) there is a lack of understanding about how prisoners view themselves and their return to society (...). Understanding prisoners' selfperceptions during their incarceration and their transition to the community may help identify strategies to reduce the high rates of recidivism of

² http://da.wikipedia.org/wiki/%C3%98konomisk_kriminalitet

those exiting prison” (Visher & O’Connell, 2012, p. 387).

Med afsæt i den manglende litteratur om økonomisk kriminalitet og økonomisk kriminelle i Danmark samt manglende undersøgelser, der bygger på udsagn fra de kriminelle selv, vil økonomisk kriminelles egne tanker om deres tidligere, nuværende og fremtidige situation være omdrejningspunkt for specialet. Ved at få indblik i disse personers livsverden kan man skærpe fokus i forhold til, hvilke tiltag der skal til for eksempel af bekæmpe recidiv. Ovenstående leder frem til følgende problemformulering:

Hvilke tanker gør indsatte dømt for økonomisk kriminalitet sig om deres tidligere, nuværende og fremtidige situation?

Herunder vil der være særligt fokus på:

– *Stemplet som kriminel*

Anser den indsatte sig som skyldig eller uskyldig?

Hvilke tanker gør den indsatte sig om at være stemplet som kriminel af det danske retssystem?

Hvordan forsøger den indsatte at forklare og retfærdiggøre sin kriminelle handling?

– *Syn på samfundet*

Hvilke tanker gør den indsatte sig om det danske samfund?

Føler den indsatte sig som en del af det danske samfund?

Hvilken betydning har ovenstående spørgsmål i forhold til den indsattes kriminelle handling?

– *Tanker om fremtiden*

Hvilke tanker gør den indsatte sig om sin fortid, nutid og fremtid?

Hvilken betydning vil den kriminelle handling og efterfølgende domfældelse have for den indsattes fremtid?

Ønsker man at svare på problemformuleringen med de dertilhørende spørgsmål må man tale med de

indsatte selv. Derfor har jeg valgt at besvare problemformuleringen gennem en kvalitativ undersøgelse, der bygger på interviews med økonomisk kriminelle, der afsoner i åbne danske fængsler.

1.2 Opgavens opbygning

Foruden indledning, problemformulering, litteraturliste og bilag er opgavens akademiske del inddelt i følgende afsnit:

- Teori – Den økonomisk kriminelles karakteristika og identitet
- Metode – Teoretisk tilgang og forskningsmetode
- Analyse – Kvalitativ undersøgelse blandt økonomisk kriminelle
- Konklusion og perspektivering

Teori-afsnittet begynder med en introduktion til begrebet ”afvigende identitet” med udgangspunkt i Howard S. Beckers bog ”Outsidere” (eng. ”Outsiders”) oprindeligt fra 1963, der netop beskæftiger sig med afvigelse. Beckers tanker om afvigelse kan være et godt udgangspunkt i forhold til økonomisk kriminalitet, da han – som vi skal se – pointerer begrebets afhængighed af øjnene, der ser.

I metode-afsnittet vil jeg begynde med at dykke ned i den eksisterende litteratur om økonomisk kriminalitet og økonomisk kriminelle. Selvom der i mange år ikke blev skrevet meget om de to emner i USA, er der efterhånden blevet lavet mange undersøgelser af, hvem den økonomisk kriminelle er. Det samme er langt fra tilfældet i Danmark, og afsnittet vil derfor primært bygge på amerikansk litteratur. Litteraturen er udvalgt på baggrund af, hvilke emner indenfor økonomisk kriminalitet, der har været blandt de mest diskuterede, og på baggrund af, hvad der er relevant i forhold til opgavens problemformulering. Jeg vil blandt andet se på Sutherlands begreb *white-collar crime* og Gottfredson og Hirshtis ”A General Theory of Crime”.

Derefter vil jeg redegøre for og diskutere den metodiske baggrund for undersøgelsen herunder den teoretiske tilgang og brugen af det kvalitative forskningsinterview. Afsnittet slutter med en kort beskrivelse af undersøgelsens subjekter.

I analysen vil jeg med udgangspunkt i de kvalitative interview redegøre for interviewpersonernes

tanker omkring og holdninger til de forskellige spørgsmål, der blev formuleret i forbindelse med problemformuleringen. Interviewpersonernes forskellige udsagn vil i den forbindelse blive diskuteret i forhold til hinanden og i forhold til den litteratur, der allerede findes på området.

Til sidst vil jeg konkludere og perspektivere på baggrund af den kvalitative undersøgelse og den allerede eksisterende litteratur om økonomisk kriminalitet.

2. Teori – Den økonomisk kriminelles karakteristika og identitet

I Danmark har vi knap 1500 love³. Overholder man ikke dem, kan man ved de mest alvorlige lovovertrædelser blive straffet med ubetinget fængsel. Personer, der overtræder loven, bliver i forbindelse med, at de bliver dømt for deres lovovertrædelse, automatisk stempet som kriminelle af det danske retssystem – man har fået en plet på straffeattesten, og den forsvinder ikke sådan lige med det samme.

Selvom det i nogle miljøer mere er reglen end undtagelsen, at man har begået lovovertrædelser, bliver det i samfundet generelt betragtet som en form for afvigelse, men som vi skal se nedenfor, er afvigelse ikke et absolut begreb.

I forbindelse med både afvigelse og kriminalitet kan man undre sig over, hvorfor nogle mennesker begår afvigende eller kriminelle handlinger. En stor del af forskningen i kriminalitet og kriminelle har da også handlet om, hvorfor nogle personer begår kriminalitet, mens andre ikke gør.

I dette afsnit vil jeg først se nærmere på begrebet afvigelse for dernæst at gå i dybden med betegnelsen økonomisk kriminel. Inden da vil jeg dog redegøre for den identitetsopfattelse, som specialet bygger på, da identitet kan defineres på mange forskellige måder.

I specialet vil jeg betragte menneskets identitet, som en relationel størrelse, hvor identiteten *”konstitueres, udvikles og udfoldes i et vedvarende samspil mellem det enkelte individ og omverdenen i bred forstand”* (Jørgensen, 2009, p. 37). Der er altså tale om en tilgang, hvor der både er fokus på de psykologiske perspektiver på identitet og de sociologiske perspektiver: identitet skal både forstås indefra (psykologi) og udefra (sociologi) (Jørgensen, 2009, p. 26).

2.1 Afvigelse

Begrebet afvigelse bruges blandt andet inden for sociologien, hvor afvigelse er opførsel og

3 <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0210.aspx>

tilstande, der er i uoverensstemmelse med almindeligt accepterede normer⁴. Hvad, der bliver betraget som almindeligt, er dog forskelligt fra samfund til samfund, og begrebet er derfor afhængig af, hvad man i et bestemt samfund opfatter som almindeligt. Kriminel adfærd bliver gerne anset for en afvigelse, men der kan også være tale om en afvigelse i forhold til handicappede, psykisk syge og homoseksuelle. Det er således ikke givet på forhånd, at en bestemt opførsel eller tilstand er afvigende. Derimod er det afhængig af øjnene, der ser, eller som formuleret af Howard S. Becker: *"Afvigelse [er] ikke en egenskab ved den handling, personen begår, men snarere en konsekvens af andres anvendelse af regler og sanktioner i forhold til en "regelbryder". Afvigeren er en person, som denne etiket er blevet hæftet på med succes; afvigende adfærd er adfærd, som mennesker betegner som afvigende."* (Becker, 2005, pp. 29–30)

Afvigelse er altså ifølge Becker noget, der skabes i interaktionen mellem mennesker - i tråd med at identitet hos Carsten René Jørgensen ikke bare er noget ved det enkelte individ, men noget der skabes i samspil mellem individet og omverdenen. Spørgsmålet er i den forbindelse, hvorfor nogle mennesker udvikler en identitet, som andre opfatter som afvigende.

Matsueda og Heimer (1997) beskriver i "A Symbolic Interactionist Theory of Role-Transitions, Role-Commitments, and Delinquency", hvordan udviklingen af en kriminel identitet allerede begynder i barndommen:

"Research shows that children who have developed a core self-image as a "bad kid" through taking the roles of their parents, teachers, and peers are more likely than children who view themselves as "good kids" to intentionally break rules at home and school because misbehavior is consistent with their identities." (Matsueda & Heimer, 1997, p. 184)

Ifølge Torben Tranæs skal flere ting spille sammen, for at en person bliver kriminel:

"Der er ikke nogen determinisme, som bevirker, at lige så snart en bestemt række faktorer gør sig gældende for en person, så bliver denne person med sikkerhed kriminel. Vi kan udpege en lang række faktorer, som sammenfaldende med en høj sandsynlighed for, at en person bliver kriminel (...) som alder, uddannelse og socioøkonomisk baggrund (...). Men det er stadigvæk en given

4 <http://www.leksikon.org/art.php?n=226>

personlighed, som afgør om et bestemt sammenfald af uheldige omstændigheder skal føre til kriminalitet, og denne 'personlighed' er resultatet af et kompliceret samspil mellem det medfødte og det oplevede." (Tranæs 2008: 22)

Selvom to personer således kommer fra samme sociale kår og udsættes for den samme påvirkning fra andre personer, så kan deres individuelle tilbøjeligheder gøre, at den ene ender i kriminalitet, mens den anden ikke gør (Tranæs 2008: 21).

2.2 Økonomisk kriminalitet

De overordnede spørgsmål, som forskere og teoretikere har beskæftiget sig med indenfor kriminalitet og afvigelse, optager også personer, der beskæftiger sig med økonomisk kriminalitet herunder *white-collar crime*. Det er blandt andet spørgsmål, der går på, hvem den økonomisk kriminelle er, og hvilken rolle personlighed spiller i forhold til, om man vælger at begå kriminalitet eller ej. Det er disse to spørgsmål, jeg vil beskæftige mig med i dette afsnit.

Som det fremgik af indledningen bruges der forskellige begreber og definitioner af disse begreber indenfor forskningen i økonomisk kriminalitet og økonomisk kriminelle. *White-collar crime* bruges ofte i amerikansk litteratur om økonomisk kriminalitet, men definitionen af begrebet er forskellig fra forfatter til forfatter: Nogle anser *white-collar crime* for at være en elitens kriminalitet, mens andre benytter en bredere definition af begrebet, der også omfatter økonomisk kriminelle fra middelklassen. Det kan hænge sammen med, om man som forfatter vælger en definition af begrebet, der bygger på gerningsmanden, eller en definition der bygger på den kriminelle gerning (M. L. Benson & Moore, 1992, p. 255).

Jeg har valgt at bruge en meget bred definition af begrebet økonomisk kriminalitet. Det betyder, at det i forhold til min definition ikke har betydning, hvilken samfundsklasse den kriminelle tilhører. Jeg kan dog ikke bruge min egen definition i forhold til den litteratur, der allerede findes på området, så i forbindelse med andre tekster, vil jeg henvise til forfatternes definitioner af begreberne.

2.2.1 En anderledes kriminel?

Økonomisk kriminalitet bliver som sagt ofte anset for at være en elitens kriminalitet. Mediernes dækning af økonomisk kriminalitet kan være en medvirkende faktor, da den hovedsagligt

beskæftiger sig med de sager om økonomisk kriminalitet, der involverer meget store pengebeløb og magtfulde personer. Økonomisk kriminalitet er dog ifølge Weisburd et al. (1991) ikke forbeholdt eliten, men kan også begås af personer fra samfundets andre lag. Weisburd et al.'s undersøgelse viser således, at den typiske økonomisk kriminelle ikke tilhører eliten, men middelklassen (C. Weisburd, Waring, & Piquero, 2008, p. 182). Da Sutherland introducerede begrebet *white-collar crime* var hans udgangspunkt som beskrevet i indledningen kriminalitet begået af respektable personer med høj social status. I dag har samfundet ændret sig og gjort det muligt for personer fra andre samfundslag at begå økonomisk kriminalitet (D. Weisburd & Waring, 2001, p. 11).

Selvom undersøgelser således har vist, at økonomisk kriminalitet ikke er forbeholdt eliten, så bliver der blandt forskere og teoretikere diskuteret, hvorvidt økonomisk kriminelle er forskellige fra andre kriminelle, og om økonomisk kriminalitet er forskellig fra anden kriminalitet (Walters & Geyer, 2004, p. 264). Mange undersøgelser har derfor beskæftiget sig med at forsøge at afdække en eventuel forskel mellem økonomisk kriminelle og ikke-økonomisk kriminelle.

2.2.2.1 En generel teori

Et af de mest diskuterede bidrag til forskningen indenfor kriminalitet og økonomisk kriminalitet er "A General Theory of Crime" af Gottfredson og Hirschi (1990). I bogen hævder de to forfattere, at lav selvkontrol er årsag til al kriminalitet og dermed også er i stand til at forklare økonomisk kriminalitet. Forfatterne skriver blandt andet:

"People who lack self-control will tend to be impulsive, insensitive, physical (as opposed to mental), risk-taking, short-sighted, and nonverbal, and they will tend therefor to engage in criminal and analogous acts. Since these traits can be identified prior to the age of responsibility for crime, since there is considerable tendency for these traits to come together in the same person, and since the traits tend to persist through life, it seems reasonable to consider them as comprising a stable construct useful in the explanation of crime." (Gottfredson & Hirschi, 1990, pp. 90–91)

Gottfredson og Hirschi viger et helt kapitel til *white-collar crime*, hvor de argumenterer for, at også denne gruppe af kriminelle kan omfattes af *a general theory of crime*:

"Although embezzlement, fraud and forgery are distinct events and may therefor have distinct

causes, there is no reason to think that the offenders committing these crimes are causally distinct from other offenders. A general theory of criminality is therefor not logically precluded by white-collar crime any more than by robbery or any other specific type of crime. The assumption that white-collar criminals differ from other criminals is simply the assumption, in another guise, that offenders specialize in particular crimes, an assumption for which there is no good evidence."

(Gottfredson & Hirschi, 1990, p. 190)

De to forfattere mener altså ikke, at der er beviser for, at kriminelle specialiserer sig i en bestemt type kriminalitet – heller ikke *white-collar* kriminelle. Der er i stedet tale om, at bestemte muligheder præsenterer sig for bestemte personer. Bor man tæt på et shoppingcenter, vil det således være oplagt at begå lommetyveri (Gottfredson & Hirschi, 1990, p. 92). Både *white-collar* kriminelle og ikke-*white-collar* kriminelle, er personer med lav selvkontrol, der ikke overvejer de langsigtede konsekvenser af deres handlinger (Gottfredson & Hirschi, 1990, p. 191).

Der er dog mange forskere og teoretikere, der ikke er enige med Gottfredson og Hirschi om, at lav selvkontrol er årsag til al kriminalitet. Benson og Moore (1992) undersøger i "Are White-Collar and Common Offenders the Same?" to udsagn fra Gottfredson og Hirschis generelle teori. De to udsagn er, at økonomisk kriminelle⁵ er 1) lige så alsidig som andre kriminelle og 2) lige så tilbøjelige til afvigelse som andre kriminelle (M. L. Benson & Moore, 1992, pp. 253–254). Overordnet set finder de to forfattere, at den generelle teori, som foreslået af Gottfredson og Hirschi, kommer til kort, når den skal forklare økonomisk kriminalitet (M. L. Benson & Moore, 1992, p. 252). Forfatterne finder blandt andet, at kun halvt så mange økonomisk kriminelle har været anholdt tidligere sammenlignet med almindelige kriminelle, at økonomisk kriminelle er mere specialiserede end almindelige kriminelle (skal dog tages med forbehold), og at næsten dobbelt så mange blandt de almindelige kriminelle havde problemer i skolen, end det var tilfældet blandt de økonomisk kriminelle (M. L. Benson & Moore, 1992, pp. 260–264).

Simpson og Piquero (2002) har undersøgt et mere begrænset område indenfor økonomisk kriminalitet – nemlig virksomhedskriminalitet⁶. Forfatterne finder i en undersøgelse blandt

⁵ Benson og Moore (1992) benytter sig af en definition, der tager udgangspunkt i den kriminelle gerning og ikke i den kriminelles sociale status (M. L. Benson & Moore, 1992, pp. 255–256).

⁶ Simpson og Piquero (2002) definerer virksomhedskriminalitet (corporate crime) som "*the conduct of a corporation, or of employees acting on behalf of a company, which is proscribed and punishable by law*" (Simpson & Piquero,

kandidatstuderende i businessadministration ingen direkte forbindelse mellem intentioner om at begå virksomhedskriminalitet og adfærd, der indikerer lav selvkontrol (Simpson & Piquero, 2002, p. 534) - for eksempel biluheld, skilsmisse og fuldkab (Simpson & Piquero, 2002, p. 526).

Sammen med to andre forfattere finder Piquero (2008) endvidere, at behov for kontrol er bedre til at forklare virksomhedskriminalitet end lav selvkontrol (Leeper Piquero, Schoepfer, & Langton, 2008, p. 638).

Der er altså noget, der tyder på, at Gottfredson og Hirschi's generelle teori ikke helt kan leve op til sit navn. I hvert fald er flere forfattere nået til andre konklusioner i forbindelse med økonomisk kriminelle.

2.2.2.2 Den produktive samfundsborger

I tråd med Gottfredson og Hirschi mener Frank S. Perri (2011) ikke, at økonomisk kriminelle er anderledes end andre kriminelle – der er ikke tale om *"a temporal moral lapse that represents an 'out of character' act for the offender"* (Perri, 2011, p. 217), selvom økonomisk kriminelle kan synes forskellige fra andre kriminelle, fordi de fremstår som produktive samfundsborgere (Perri, 2011, p. 232). Perri henviser til undersøgelser, der har vist, at økonomisk kriminelle ligesom gadekriminelle (street criminals) kan udvise adfærdstræk, der forbindes med en antisocial personlighed, narcissisme og psykopati (Perri, 2011, p. 224). Som vi skal se i næste afsnit, er der dog delte meninger om, hvorvidt personlighed spiller en rolle i forhold til, om man vælger at begå økonomisk kriminalitet eller ej.

Ligesom Perri finder Weisburd og Waring (2001), at økonomisk kriminelles liv ofte ikke synes anderledes end den lovlydige borgers – hvis man altså ser bort fra deres kriminelle handling(er): *"We do identify offenders in our sample, those we have termed stereotypical criminals, who fit stereotypes of criminality. Their social and criminal records are consistent with common images of the criminal. However, most of those we study do not fit easily into conventional understandings. Irrespective of their involvement in crime, their lives do not appear to be very different from those of law-abiding citizens."* (D. Weisburd & Waring, 2001, p. 143)

I forfatternes undersøgelse finder de endvidere, at den situation, hvori kriminaliteten begås, har stor

2002, pp. 520–521).

betydning i forhold til at forklare den kriminelle handling, hvilket jeg vil vende tilbage til i næste afsnit. Weisburd og Waring skriver således: "*A specific crisis or special opportunity appears to have drawn otherwise conventional people across the line to crime*" (D. Weisburd & Waring, 2001, p. 146). Økonomisk kriminelle kan altså være konventionelle personer, der begår noget ulovligt, fordi de føler sig tvunget til det, eller fordi de står over for en speciel mulighed (D. Weisburd & Waring, 2001, pp. 146–147).

Det er dog ikke bare fordi, at den økonomisk kriminelle støtter op om samfundets normer og love, at vedkommende kan synes forskellig fra den ikke-økonomisk kriminelle. For eksempel finder Walters og Geyer (2004), at økonomisk kriminelle⁷ er ældre, højere uddannede og afsoner kortere domme end ikke-økonomisk kriminelle (Walters & Geyer, 2004, p. 271). Derudover mener de også, at man kan skelne mellem to grupper af økonomisk kriminelle: specialisterne der ikke er dømt for ikke-økonomisk kriminalitet, og de alsidige der mindst én gang er dømt for ikke-økonomisk kriminalitet (Walters & Geyer, 2004, pp. 275–276). Mellem de alsidige og den ikke-økonomisk kriminelle er der ikke særlig stor forskel med hensyn til kriminel tankegang, identitet og generel afvigelse (Walters & Geyer, 2004, p. 276).

På Sutherlands tid var det som sagt naturligt, at anse økonomisk kriminelle (*white-collar criminals*) for at komme fra samfundets øverste lag, da det var folk fra disse lag, der havde mulighed for at begå økonomisk kriminalitet. I dag er det muligt for en langt bredere del af befolkningen at begå økonomisk kriminalitet, hvilket dog ikke behøver at betyde, at økonomisk kriminalitet er lige udbredt blandt alle samfundets lag. Walters og Geyers (2004) undersøgelse viser netop, at økonomisk kriminelle blandt andet har højere uddannelse end ikke-økonomisk kriminelle. Det er dog ikke fordi, at økonomisk kriminalitet altid forudsætter en høj uddannelse og eksempelvis et solidt kendskab til selskabs- og skattelovgivningen, for økonomisk kriminalitet kan, hvis man benytter en bred definition, også være at snyde i SU ved at sige, at man er udeboende, selvom man ikke er det.

2.2.3 Personlighedens betydning

Ifølge Alalehto (2003) var Edwin H. Sutherland af den overbevisning, at personlighed ikke havde betydning for, om en person begik økonomisk kriminalitet eller ej. I stedet mente han, at

⁷ Forfatterne bruger en definition på *white-collar crime*, der bygger på den kriminelle gerning (Walters & Geyer, 2004, p. 267+280).

forklaringen på økonomisk kriminelles kriminelle adfærd skulle findes i situationerne og i de sociale bånd i en organisation (Alalehto, 2003, p. 335). Han betragtede i den forbindelse økonomisk kriminalitet som en kollektiv handling, der ikke kunne kobles på en bestemt person (Alalehto, 2003, p. 335). I lang tid dominerede Sutherlands opfattelse forskningen indenfor økonomisk kriminalitet, men i dag er økonomisk kriminelles personlighed ofte genstand for undersøgelse.

En online-undersøgelse fra 2007 blandt personer, der begår svigagtige handlinger, viser, at dem, der begår disse handlinger, er motiveret af grådighed, opportunitet og pres i forhold til at imødekomme bugetter og mål (Elliott, 2010, p. 270). Som Rebecca T. Elliott påpeger, så er det dog ikke ensbetydende med, at alle grådige, opportunistiske og pressede personer begår svigagtige handlinger (Elliott, 2010, p. 270). Pamela H. Bucy et al. (2008) oplister behov for kontrol, brug af mobning, karisma, frygt for at falde⁸, ambitioner for virksomheden, manglende integritet, narcissisme og manglende social samvittighed som generelle karaktertræk hos økonomisk kriminelle (Bucy et al., 2008, p. 413), mens Gerhard Blickle et al. (2006) finder, at økonomisk kriminelle⁹ i Tyskland er mere hedonistiske, mere narcissistiske og har mindre selvkontrol end ikke-kriminelle (Blickle et al., 2006, pp. 228–229). Til gengæld var de økonomisk kriminelle mere samvittighedsfulde end ikke-kriminelle, hvilket ikke stemte overens med forfatterens hypotese (Blickle et al., 2006, p. 229).

De ovennævnte eksempler betragter økonomisk kriminelle som en samlet gruppe, men flere undersøgelser tyder på, at man kan skelne mellem to typer af økonomisk kriminelle.

Ifølge Walters og Geyer (2004) viser studier, at der er tale om to grupper, hvoraf den ene ikke er anderledes end den almindelige kriminelle (stemmer overens med Gottfredson og Hirsch's generelle teori), mens den anden er mere specialiseret og mindre afvigende end den første (Walters & Geyer, 2004, p. 266). De to forfatteres egen undersøgelse bakker op om denne antagelse og lokaliserer to grupper af økonomisk kriminelle¹⁰. Den ene gruppe udgør 60 procent af den samlede gruppe og har

8 Wheeler's hypotese om, at frygten for at miste det, man har arbejdet så hårdt på at opnå, kan føre til kriminalitet (Piquero 2012: 363).

9 Blickle et al. bruger *white-collar crime* om "non-violent crime for financial gain committed by means of deception" og fokuserer på *white-collar* kriminelle med høje positioner i samfundet (Blickle, Schlegel, Fassbender, & Klein, 2006, p. 221).

10 Forfatterne bruger en definition på *white-collar crime*, der er baseret på den kriminelle gerning (Walters & Geyer, 2004, p. 267 + 280).

ikke tidligere begået ikke-økonomisk kriminalitet, mens den anden gruppe har mindst én dom for ikke-økonomisk kriminalitet (Walters & Geyer, 2004, p. 279). Undersøgelsen viser blandt andet, at gruppen af økonomisk kriminelle, der ikke har begået ikke-økonomisk kriminalitet er højere uddannede end økonomisk kriminelle, der har begået ikke-økonomisk kriminalitet samt den ikke-økonomisk kriminelle kontrolgruppe (Walters & Geyer, 2004, p. 271).

Forfatterne finder også, at den kriminelle sociale identitet synes at være vigtigere for selvbilledet hos økonomisk kriminelle med mindst én dom for ikke-økonomisk kriminalitet end kriminelle, der kun er dømt for økonomisk kriminalitet (Walters & Geyer, 2004, p. 278). Det kan hænge sammen med, at der hos økonomisk kriminelle, der er dømt for ikke-økonomisk kriminalitet, er tale om dobbelt afvigelse – både økonomisk og ikke-økonomisk kriminalitet (Walters & Geyer, 2004, p. 279).

Opdelingen af økonomisk kriminelle¹¹ i to grupper finder man også hos Bucy et al. (2008), der kalder de to grupper for henholdsvis ledere (leaders) og medløbere (followers) (Bucy et al., 2008, p. 405). For de to grupper gælder, at de har forskellige motiver for at begå kriminalitet. Ledernes motivation er ifølge interviewpersonerne¹² grådighed, mulighed, en følelse af berettigelse, arrogance, konkurrencegen og rationalisering. Derudover nævnte nogle også en eventuelt frygt for at fejle eller miste ens job eller livsstil samt pres ovenfra til at imødegå finansielle mål (Bucy et al., 2008, p. 407). Årsagen til medløbernes kriminelle adfærd kan være; at de er svage personer, der følger andre ind i kriminalitet; at de er blændet af lederen og ikke føler, at noget kan ske dem, fordi de følger denne leder; at de gennem kriminalitet forsøger at højne deres status eller opnå en forfremmelse; eller at de frygter fysisk skade eller at miste deres job (Bucy et al., 2008, p. 409). De to grupper af økonomisk kriminelle er også forskellige med hensyn til personlighed. Interviewpersonerne anser lederne for at være intelligente, arrogante, snedige, succesrige, grådige, tilbøjelige til at tage chancer, aggressive, narcissistiske, fast besluttede og karismatiske (Bucy et al., 2008, p. 409), mens medløberne er mindre selvsikre, mindre aggressive, mindre ambitiøse, passive, underdanige, dominerede, godtroende, tilbøjelige til blindt at følge andre og mindre tilbøjelige til at tage ansvar for deres handlinger (Bucy et al., 2008, p. 411).

11 Bucy et al. bruger *white-collar crime* om ”nonviolent business-related violations of state and/or federal criminal statutes” (Bucy, Formby, Raspanti, & Rooney, 2008, p. 403).

12 Forskerne har interviewet personer med kendskab til økonomisk kriminelle – eksempelvis anklagere og forsvarere (Bucy et al. 2008: 402).

Mens Walters og Geyer (2004) og Bucy et al. (2008) inddeler økonomisk kriminelle i to grupper, skriver Drew Feeley (2006), at undersøgelser har fundet frem til tre forskellige personlighedstyper, der er forbundet med økonomisk kriminalitet (Feeley, 2006, p. 203). Den første er den positiv udadvendte, der er snakkesaglig, spontan, opmærksom, manipulerende og egocentreret (Feeley, 2006, p. 203). Den anden er den ubehagelig forretningsmand, der er modsat den positiv udadvendte, bitter, aggressiv og hånlig overfor kollegaer, som bliver frustreret eller nemt vred, når personer ikke overholder regler og som foretrækker orden, regler og stabilitet (Feeley, 2006, p. 203). Den sidste er den neurotiske, der udviser usikkerhed, sjusk og højt angstniveau (Feeley, 2006, p. 204).

De præsenterede undersøgelser viser, at det ikke er let at sige noget entydigt om den økonomisk kriminelle person. Det tyder i stedet for på, at der er flere forskellige typer økonomisk kriminelle med forskellige motiver for at begå kriminalitet.

2.2.4 Højt at flyve – dybt at falde?

I "Forbryderen og samfundet" dokumenterer Torben Tranæs, at en fængselsstraf kan have alvorlige konsekvenser for den kriminelle med hensyn til arbejdsmarkedstilknytning. Især for personer, der dømmes til fængsel i mere end seks måneder, kan dommen have stor indflydelse på den dømtes efterfølgende tilknytning til arbejdsmarkedet (Tranæs, 2008b, p. 134). Sammenlignet med fængselsstraffens konsekvenser for den kriminelles arbejdsmarkedstilknytning, er de økonomiske konsekvenser af en fængselsstraf mindre. Det skyldes, at mange kriminelle allerede inden fængselsstraffen har en relativt begrænset indkomst, og at det sociale sikkerhedsnet i Danmark betyder, at man kan få offentlig forsørgelse. Havde sikkerhedsnettet ikke eksisteret, ville den reale nedgang i bruttoindkomsten have været langt højere (Tranæs, 2008b, p. 136).

I den kriminologiske forskning er der delte meninger om de sociale og økonomiske konsekvenser for personer, der dømmes for økonomisk kriminalitet (Michael L. Benson, 1984, p. 574). I en undersøgelse fra 2013 finder Samuel W. Buell, at *white-collar* kriminelle ikke bliver favoriseret i det amerikanske retssystem (Buell, 2013, p. 53), men alligevel antages det, at økonomisk kriminelle møder mindre strenge reaktioner fra individer og samfundet generelt sammenlignet med andre kriminelle på grund af deres mulige høje sociale og økonomiske status og den kriminelle handlings ikke-voldelige karakter. Der er dog også nogle, der mener, at økonomisk kriminelle bliver ramt hårdere netop på grund af deres mulige høje sociale status (Michael L. Benson, 1984, pp. 573–574).

Michael L. Benson (1984) finder i sin undersøgelse af beskæftigelsessituationen hos økonomisk kriminelle, at professionelle og offentligt ansatte er mere tilbøjelige til at miste status i forhold til privatansatte. Det kan hænge sammen med, at disse personer er mere udsat for ikke-retslige myndigheder med sanktionsbeføjelser (Michael L. Benson, 1984, p. 584). Til gengæld er professionelle og personer i licensbaserede job mere tilbøjelige til at genvinde det tabte end dem i ikke-licensbaserede job, hvilket dog kan skyldes, at de mistede mere til at begynde med (Michael L. Benson, 1984, p. 586). Benson finder endvidere, at ældre personer er mindre tilbøjelige til at miste beskæftigelsesstatus, hvilket kan skyldes, at ældre personer optager mere sikre og etablerede positioner (Michael L. Benson, 1984, pp. 584–585). Samtidig har ældre personer dog også sværere ved at genvinde deres beskæftigelsesstatus, hvis de har mistet den (Michael L. Benson, 1984, p. 586). Hverken straffens alvor eller offertype har betydning for beskæftigelsesstatus (Michael L. Benson, 1984, p. 587).

Hvilke konsekvenser en dom for økonomisk kriminalitet har for den dømte er altså afhængig af mange faktorer. Man kan dog forestille sig, at den øgede opmærksomhed på økonomisk kriminalitet og dens konsekvenser for samfundet betyder, at økonomisk kriminelle i dag oplever, at der bliver gået hårdere til dem både i retssystemet og i samfundet generelt.

De nævnte undersøgelser af økonomisk kriminelle kommer generelt frem til nogle meget overordnede konklusioner, hvilket kan skyldes, at denne gruppe af kriminelle udgøres af meget forskellige personer. Grundet de meget generelle konklusioner får man aldrig rigtig et billede af, hvem den økonomisk kriminelle er. Med specialets kvalitative undersøgelse vil jeg gennem dybdegående interviews med de kriminelle selv forsøge netop at vise hvilke personer, der gemmer sig bag betegnelsen økonomisk kriminel. I stedet for at lave en spørgeskemaundersøgelse med mange økonomisk kriminelle, går jeg i dybden med nogle få personer, som jeg på den måde håber at kunne tegne et mere fyldestgørende billede af end tilfældet ville være, hvis jeg havde lavet en spørgeskemaundersøgelse. Endvidere vil fokus være på den økonomisk kriminelles livsverden frem for hvilken psykologisk profil, man kunne tegne af personen. De nævnte undersøgelser har dog givet en grundforståelse for den økonomisk kriminelle og inspiration til hvilke emner det kunne være interessant at tale med interviewpersonerne om.

3. Metode

I dette afsnit vil jeg redegøre for og diskutere de til- og fravalg, jeg har gjort i forhold til den teoretiske og metodiske tilgang, jeg har valgt at bruge til at besvare specialets problemformulering. Jeg vil først præsentere den teoretiske tilgang og den valgte forskningsmetode. Dernæst vil jeg fortælle, hvordan jeg fik adgang til feltet, og hvordan interviewene forløb. Efterfølgende vil jeg diskutere muligheden for analytisk generalisering samt redegøre for mine etiske overvejelser i forbindelse med gennemførelsen af de kvalitative interview og den efterfølgende præsentation af undersøgelsens resultater. Til sidst vil jeg redegøre for afgrænsning i forhold til undersøgelsens subjekter og give en kort introduktion til disse.

3.1 Teoretisk tilgang og kendskab til feltet

Jeg har valgt at lade specialet bygge på en fænomenologisk og hermeneutiske tilgang. Det har jeg valgt, fordi de to tilgange samlet set indebærer, at man – på trods af sine forforståelser og forventninger – er åben overfor det, man præsenteres for. I forhold til denne undersøgelse betyder det, at jeg på trods af mit – om end begrænsede – kendskab til det kriminelle miljø, vil være åben overfor interviewpersonernes tanker og holdninger. Nedenfor vil jeg beskrive de to tilgange nærmere i forhold til den betydning, de vil have for den kvalitative undersøgelse.

3.1.1 Fænomenologi

Fænomenologi er et begreb *"that points to an interest in understanding social phenomena from the actors' own perspectives and describing the world as experienced by the subjects, with the assumption that the important reality is what people perceive it to be"* (Kvale & Brinkmann, 2009a, p. 26). I fænomenologien er virkeligheden altså, hvad mennesker opfatter den som.

Metoden indebærer fænomenologisk reduktion, hvor man sætter parentes om sine forforståelser og forventninger, så man kan være så åben som mulig overfor det, man præsenteres for (Jacobsen, Tanggaard, & Brinkmann, 2010, pp. 188, 196–197). Ifølge Ernesto Spinelli betyder det dog ikke et fuldstændigt fravær af forudsætninger, men i stedet at man er kritisk over for sine egne forudsætninger (Jacobsen et al., 2010, p. 197).

For specialets kvalitative undersøgelse vil den fænomenologiske tilgang betyde, at fokus er på de tanker den økonomisk kriminelle selv gør sig om eksempelvis sin kriminelle handling og fremtid. Samtidig har den også den betydning, at jeg under selve interviewene forsøger at sætte mig ind i og forstå den måde, interviewpersonen for eksempel opfatter sin kriminelle handling på, frem for at

ligge under for min egen holdning til økonomisk kriminalitet.

3.1.2 Hermeneutik

I hermeneutikken er man af den overbevisning, at det ikke er muligt at forstå verden uden en forforståelse (Tanggard & Brinkmann, 2010, p. 37). Man kan i den forbindelse diskutere, om det er muligt at vide for meget om det felt, der er genstand for undersøgelse. For meget viden om det pågældende felt kan måske have den konsekvens, at man ikke ser det, der er i uoverensstemmelse med ens eget kendskab til feltet. Men som Kvale og Brinkmann (2010) skriver, så *"viser erfaringen, at de bedste interviews laves af interviewere, der har stor viden om det emne, de interviewer om"* (Tanggard & Brinkmann, 2010, p. 37). Ved en fænomenologisk og hermeneutisk tilgang kan man således tale om en kvalificeret eller bevidst naivitet, fordi man på trods af sit kendskab til feltet – et kendskab som kan have betydning for, om man opnår nuancerede beskrivelser af et bestemt emne – skal være åben over for ny viden ((Kvale & Brinkmann, 2009a, p. 32) (Tanggard & Brinkmann, 2010, p. 37)).

I forhold til den kvalitative undersøgelse har den hermeneutiske tilgang den betydning, at jeg – selvom jeg forsøger at sætte mig ind i interviewpersonernes situation – ikke lægger al min viden om emnet på hylden, når jeg sætter mig foran interviewpersonen. Endvidere ligger denne viden også til grund for den benyttede interviewguide.

3.1.3 Kendskab til feltet

Personligt er min erfaring med det kriminelle miljø forholdsvis begrænset. Det betyder, at størstedelen af min viden om kriminalitet og kriminelle forhold for denne undersøgelse primært stammede fra mediernes dækning af kriminalitet. Den viden er dog blevet mere nuanceret gennem læsning af litteratur om økonomisk kriminalitet og kriminalitet generelt samt gennem samtaler og diskussioner om specialets genstandsfelt med personer primært uden for det kriminelle miljø. Det betyder, at jeg på den ene side, er åben overfor det, der måtte blive præsenteret for mig, men samtidig også at jeg kun har andenhåndserfaring at læne mig op ad, idet jeg ikke selv har færdes eller på anden vis har direkte kendskab til miljøet. Derfor har jeg været meget bevidst omkring ikke at lade mig forføre eller på anden måde vildlede af interviewpersonerne.

3.2 Forskningsmetode

Jeg har valgt at benytte den kvalitative metode til at undersøge økonomisk kriminelles tanker om deres tidligere, nuværende og fremtidige situation. Den kvalitative metode gør det muligt, at undersøge forhold – i dette tilfælde den indsatte egne tanker – som det ellers kan være svært at iagttage og måle¹³. Indsamling af data foregik gennem det kvalitative forskningsinterview. Nedenfor vil jeg beskrive det kvalitative forskningsinterview og redegøre for opbygningen af den interviewguide, der blev brugt under interviewene.

3.2.1 Det kvalitative forskningsinterview

Ifølge Tanggaard og Brinkmann (2010) er interviewet sandsynligvis den mest udbredte tilgang til kvalitativ forskning. I forhold til at afdække økonomisk kriminelles tanker om deres tidligere, nuværende og fremtidige situation er det oplagt at benytte sig af interviewet som metode til at indsamle data, da *"interviewet giver os privilegeret adgang til personers oplevelse af deres livsverden"* (Tanggaard & Brinkmann, 2010, p. 31).

Man skal dog i forbindelse med det kvalitative interview være opmærksom på det specielle forhold, der opstår mellem forsker og interviewpersoner under interviewet (Bo, 2002, p. 51). Som forsker påvirker vi med vores blotte tilstedeværelse interviewpersonerne, og ligeledes bliver vi påvirket af dem (Bo, 2002, p. 51). Således kan målet med et interview ikke være en fuldstændig præcis forståelse af et andet menneskes oplevelser – i stedet kan målet være *"at komme så tæt som muligt på interviewpersonens oplevelser"* (Tanggaard & Brinkmann, 2010, p. 31).

Det kvalitative forskningsinterview kan fremstå som meget lig en samtale mellem to ligeværdige personer, men det er det ifølge Kvale og Brinkmann (2009) ikke. I en dagligdags samtale vil begge deltagere i samtalen stille og besvare spørgsmål, hvor det i forskningsinterviewet er interviewer, der stiller spørgsmålet, og interviewpersonen der svarer. Endvidere er samtalen i en dagligdags samtale ofte målet i sig selv, mens det i det kvalitative interview er den information, samtalen generer (Kvale & Brinkmann, 2009b, p. 33).

Ifølge Bourdieu ser vi alle sammen verden fra et bestemt sted, fordi vi alle har en bestemt position inden for den sociale verden – et socialt rum – hvilket påvirker den måde, vi ser verden på (Prieur, 2002, p. 110). Dette er i overensstemmelse med, at man i hermeneutikken ikke anser det for muligt at forstå verden uden en forforståelse.

13 http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Sociologi/Sociologisk_metodologi/kvalitative_metoder

3.2.2 Interviewguide

De kvalitative forskningsinterview blev gennemført som semistrukturerede interview. Denne interviewform muliggør, at man kan lade interviewet bevæge sig derhen, hvor man opnår størst indsigt i den indsatte tanker, og at interviewpersonerne kan fortælle om de ting, de finder vigtige. Samtidig sikre det semistrukturerede interview, at interviewet ikke ryger af sporet, men at man kommer ind på de emner, der er relevante for problemformuleringen. Denne tilgang lægger Jacobsen et al. (2010) vægt på i forbindelse med fænomenologien:

”Det enkelte spørgsmål bør (...) være så forudsætningsfrit som muligt, og forskerens egne forestillinger skal sættes i parentes. Men samtidig kan spørgsmålet jo ikke være blafrende åbent, for så bliver svaret uinteressant. Spørgsmålet skal samtidig med sin åbenhed have retning mod noget væsentligt, mod en interessant kerne, men på den måde, at det er interviewpersonen, der afgør, hvad der er væsentligt og interessant.” (Jacobsen et al., 2010, p. 199)

Som forberedelse til de semistrukturerede interview udformede jeg en interviewguide (se bilag 2). Guiden var bygget op omkring nogle overordnede åbne spørgsmål, hvor der var tilknyttet andre åbne samt lukkede spørgsmål. De overordnede spørgsmål drejede sig eksempelvis om den indsatte opvækst, kriminelle handling(er) og fremtidsudsigter. Jeg var meget opmærksom på at stille åbne spørgsmål, da det giver mulighed for mere uddybende svar og til refleksion over spørgsmålet fra den indsatte. Jeg forsøgte, at sætte mig ind i og udtrykke forståelse for den indsatte situation, samtidig med at jeg sørgede for at stille de kritiske spørgsmål blandt andet i forhold til, om de følte skyld eller ansvar i forbindelse med den/de kriminelle handling(er). Jeg vil vende tilbage til selve interviewenes forløb senere.

3.3 I feltet

Det kriminelle miljø er ikke et felt, man sådan uden videre træder ind i – hverken når det gælder de kriminelle grupperinger eller Kriminalforsorgens institutioner. Det krævede derfor en del forberedelse af få adgang til de åbne fængsler, hvor jeg ville foretage interviewene. I dette afsnit vil jeg således fortælle, hvordan jeg fik adgang til feltet, og hvordan selve interviewene forløb.

3.3.1 Adgang til feltet

Den første kontakt til feltet foregik direkte til fængselsinspektørerne i de åbne danske fængsler, hvor

økonomisk kriminelle afsoner deres straf. Med forespørgslen om muligheden for at foretage en kvalitativ interviewundersøgelse blandt nogle af fængslets indsatte, medsendte jeg et kort opslag til ophæng på de indsatte opslagstavler (se bilag 1). Dette var jeg blevet opfordret til af adjunkt i sociologi Linda Kjær Minke, der forsker i kriminalitet.

Opslaget var en direkte henvendelse til de indsatte om, at jeg som led i et speciale om økonomisk kriminalitet søgte indsatte dømt for økonomisk kriminalitet, der havde lyst til at lade sig interviewe omkring deres tanker om blandt andet deres forestående løsladelse. Hvis en indsat havde lyst til at deltage, kunne vedkommende kontakte mig direkte på et telefonnummer, jeg havde anskaffet mig i forbindelse med undersøgelsen. Det var altså helt og aldeles op til den enkelte indsat at beslutte sig for at deltage eller ej, og det var således ikke de fængselsansatte, der udpegede mulige kilder. Til gengæld blev den ene af interviewpersonerne fundet ved, at en af de andre interviewpersoner på eget initiativ spurgte, om vedkommende havde lyst til at deltage. At de indsatte selv skulle tage kontakt kan have haft indflydelse på undersøgelsen, da det kan være en bestemt type indsat, der melder sig til at deltage. Der kan for eksempel være tale om indsatte, der har brug for at tale med nogen, eller indsatte, der er mere afklarede omkring deres situation og dermed bedre kan dele deres tanker med en udenforstående.

Det viste sig dog, at der ikke var mange indsatte dømt for økonomisk kriminalitet, der havde lyst til at stille op til interview. Jeg tænkte, at det kunne skyldes, at jeg havde sat en aldersgrænse, og derfor blev den fjernet, da jeg tog kontakt til de sidste to fængsler. Dette vil jeg komme mere end på senere. Endvidere spurgte jeg fængselsinspektøren i et af de åbne fængsler om muligheden for at komme ud i fængslet og fortælle om undersøgelsen i håbet om, at nogle indsatte derefter ville have lyst til at deltage. Det var dog ikke muligt at komme ud i fængslet uden en aftale med en indsat. Heldigvis endte det med, at i alt fire indsatte kontaktede mig og fortalte, at de gerne ville deltage i undersøgelsen. Der var blandt andet en af de indsatte, der sagde, at det jo ikke nyttede noget, at jeg ikke blev færdig med min uddannelse.

Efter at jeg havde fået kontakt til de fire indsatte, blev undersøgelsen godkendt af det(de) pågældende fængsel(fængsler), og fastsættelse af tidspunkterne for gennemførelsen af interviewene blev aftalt i samspil mellem mig som interviewer, interviewpersonerne og de fængselsansatte i det(de) pågældende fængsel(fængsler).

3.3.2 Interviewenes forløb

Hovedparten af interviewene foregik i den indsatte celle, mens et foregik i et besøgslokale. Det var

de fængselsansatte, der vurderede, at det ville være rarest for mig at gennemføre det pågældende interview i et besøgslokale frem for i den indsattes celle, da dennes personlige hygiejne var mangelfuld.

Interviewene varede mellem 1 time og 23 minutter og 3 timer og 12 minutter med et gennemsnit på 2 timer og 20 minutter. Jeg havde forestillet mig, at interviewene ville vare mellem en og to timer, så overordnet set varede interviewene lidt længere end antaget. Dette vidner dog bare om – hvilket også var mit indtryk under interviewene – at interviewpersonerne var meget interesseret i fortælle deres historie – hermed også sagt at det var deres version af historien, som jeg fik fortalt, og ikke den objektive sandhed.

Selvom alle interviewpersonerne virkede interesserede i at fortælle deres historie, var der dog en af interviewpersonerne, der syntes at have et større behov for at fortælle end de andre – muligvis fordi vedkommende ikke så ofte fik besøg og heller ikke havde så meget at gøre med sine medindsatte på afdelingen. Det betød, at jeg her skulle være ekstra opmærksom på at holde interviewet på rette spor, og at interviewet kom til at vare mere end tre timer.

Alle interviewene blev gennemført med diktafon, da det sikrede korrektheden ved den efterfølgende gengivelse af interviewpersonernes udtalelser samtidig med, at jeg kunne koncentrere mig om samtalen med den indsatte i stedet for at skulle notere.

Som sagt virkede interviewpersonerne generelt meget interesseret i at fortælle om deres liv og tanker, og kun én gang havde jeg følelsen af, at skulle arbejde for at opbygge en form for fortrolighed. Den pågældende person var også den af interviewpersonerne, der syntes at lægge størst vægt på anonymitet. Han var meget bange for, at hans navn ville komme frem og sagde blandt andet: *"Nu stoler jeg jo på, at mit navn ikke kommer frem nogen som helst steder (...) – ellers har jeg dit navn (...) så snakker vi sammen meget hurtigt igen"*. Nedenfor vil jeg nærmere gennemgå de etiske overvejelser, jeg gjorde før, under og efter gennemførelsen af interviewene med hensyn til anonymisering af interviewpersonerne.

Jeg oplevede ikke, at interviewpersonerne var hverken påtrængende eller gjorde tilnærmelser, selvom jeg var blevet gjort opmærksom på, at det godt kunne forekomme. Jeg var dog bevidst om ikke at klæde mig udfordrende under fængselsbesøgene, da jeg ikke ville sende nogle forkerte signaler.

3.3.3 Etiske overvejelser

Jeg forestillede mig allerede inden, at fængslerne blev kontaktet, at interviewpersonerne ville

foretrække anonymitet på grund af de meget personlige oplysninger, jeg var interesseret i. Derfor gjorde jeg det klart allerede i opslaget beskrevet ovenover, at alle, der deltog i undersøgelsen, ville være anonyme.

Det betød i første omgang, at deres navn ikke ville blive nævnt i specialet. I USA ville dette muligvis være nok i forhold til anonymisering, da antallet af økonomisk kriminelle må tænkes at være større end i Danmark givet det højere indbyggertal. I Danmark er der dog langt fra lige så mange økonomisk kriminelle, og derfor har jeg i specialet udeladt flere informationer om interviewpersonerne. Hvilken type information, det drejede sig om, var forskellig fra interviewperson til interviewperson, men det drejede sig blandt om fødselsland, statsborgerskab, bosted og eventuelle børns køn.

3.5 Analysestrategi - Kodning og fortolkning

Ved en analyse skelner man ofte mellem en induktiv og deduktiv strategi. Ved den induktive strategi er man interesseret i at *"generere nye begreber og hypoteser"*, mens man ved den deduktive strategi gerne vil undersøge *"de på forhånd opstillede forventninger"* (Jakobsen, 2012, p. 174). Denne undersøgelse er baseret på en induktiv strategi, da analysen tager udgangspunkt i de kvalitative interview. Selvom interviewene blev gennemført på baggrund af en interviewguide, så indeholdt de en åbenhed, der – som tidligere beskrevet – gjorde, at interviewpersonerne kunne lægge vægt på det, de anså for vigtigt.

Kodningen af interviewene foregik ved, at interviewene blev lyttet igennem samtidig med, at vigtige passager blev markeret ved en overskrift (kode) og beskrevet i nogle enkelte sætninger (se medfølgende cd). Koderne var blandt andet *"Opvækst"*, *"Årsag til kriminalitet"* og *"Fremtid"* (se bilag 4). Beskrivelsen af de forskellige passager gjorde det muligt at kende forskel på passagerne, hvis for eksempel interviewpersonen talte om sin fremtid flere gange under interviewet. Der var således tale om en *åben kodning*, hvor man lader *"data tale"* (Jakobsen, 2012, p. 179). Kodningen vil dog stadig være styret af problemformuleringen, der også har dannet baggrund for interviewguiden (Jakobsen, 2012, p. 179).

3.6 Analytisk generalisering

Kvalitet i kvalitativ forskning har været genstand for megen diskussion især i forhold til muligheden for generalisering. Det er blevet forsøgt at overføre kvalitetskriterier fra den

kvantitative forskning til den kvalitative forskning, men ifølge Tove Thagaard (2004) er det ikke vejen frem. Hun foreslår i stedet, at man skifter de kvantitative kvalitetskriterier ud med nogle kriterier, der tager højde for det specielle ved kvalitativ forskning: reliabilitet bliver til transparens, validitet til gyldighed og generalisering til genkendelighed (Tanggaard & Brinkmann, 2010, p. 490). Berettigelsen af denne undersøgelse ligger da heller ikke i muligheden for at drage fuldstændige konklusioner, men i at der gennem denne undersøgelse bliver rettet fokus mod de tanker, som økonomisk kriminelle kan have i forhold til deres tidligere, nuværende og fremtidige situation. Disse tanker kan derefter danne baggrund for videre undersøgelser og for mulige tiltag i forsøget på at bekæmpe recidiv.

I denne undersøgelse indgår fire indsatte, hvilket man i hvert fald set med kvantitative øjne vil anse for alt for lidt til overhovedet at kunne tale om mulighed for generalisering. Men det er ikke alle, der anser antallet af interviewpersoner for altafgørende. Således skriver Steinar Kvale (2005):

"I samfundsforskning alment har der længe været et stærkt kvantitetspres, hvor kvantitative analyser af data fra et stort antal personer har været en forudsætning for videnskabelig status (Kvale, 1983). Herved overses, at nyskabende forskning ofte har bygget på intensive analyser af få personers relation til deres omgivelser" (Kvale, 2005, p. 5).

I samme forbindelse anser Inger Glavind Bo (2002) det for vigtigere, at man får udvalgt de rigtige interviewpersoner:

"I det kvalitative forskningsinterview er formålet med udvælgelsen at afdække kvalitative aspekter såsom handlingsmønstre og upåagtede strukturer frem for kvantitative aspekter såsom udbredelse og omfang (...). Det primære i udvælgelsen af interviewpersoner ud fra en fortolkningsvidenskabelig tilgang handler ikke om antallet af personer, men derimod om hvilket perspektiv, de repræsenterer (...). Det afgørende i arbejdet med kvalitative 'data' er et fokus på de kvalitative aspekter og kendetegnende for den fortolkningsvidenskabelige tilgang er, at det dyberegående og informationsholdige interview foretrækkes frem for et stort antal interview med mange forskellige mennesker." (Bo, 2002, p. 71)

Som beskrevet tidligere var det dog ikke muligt i forbindelse med denne undersøgelse at udvælge

interviewpersonerne, da de fire interviewpersoner, der deltog i undersøgelsen, også var de fire personer, der tog kontakt som følge af opslagene i de fire åbne fængsler.

Denne kvalitative undersøgelse blandt økonomisk kriminelle bygger på interviewpersonernes egen fortolkning af historien og deres personlige syn på omverdenen. Som forsker bliver jeg således præsenteret for en subjektiv sandhed. Denne sandhed skal dog stadig udfordres, hvilket sker ved, at interviewpersonernes udtalelser bliver sammenholdt med hinanden og med eksisterende teori om og forskning på området.

3.7 Undersøgelsens subjekter

Nedenfor vil jeg redegøre for og diskutere udvælgelsen af interviewpersoner, samt give en kort beskrivelse af disse.

3.7.1 Afgrænsning

Som fortalt var det svært at finde indsatte, der havde lyst til at deltage i undersøgelsen, og det var derfor nødvendigt at ændre på kravene til mulige interviewpersoner. Nedenfor vil jeg gennemgå de krav, jeg i første omgang valgte at stille, for derefter at fortælle hvilke krav jeg endte ud med.

I første omgang forestillede jeg mig, at interviewpersonerne skulle være 25-35 år og dømt for økonomisk kriminalitet samtidig med, at deres løsladelse skulle være nært forestående – indenfor en til halvanden måned.

Jeg ønskede at begrænse gruppen af mulige interviewpersoner i forhold til alder, da jeg især var interesseret i, hvilke tanker yngre personer gør sig om eksempelvis deres forestående løsladelse. Desuden fremgår det af Kriminalforsorgens statistikker, at den største del af de indsatte i danske fængsler og arresthuse i flere år har været udgjort af de 20-29-årige¹⁴. Jeg valgte dog at sætte aldersgrænsen lidt højere end det, da jeg forestillede mig, at de personer, der begår økonomisk kriminalitet, ikke er at finde blandt de helt unge, men er ældre personer eventuelt med job og familie.

Årsagen til at jeg valgte at begrænse gruppen med hensyn til løsladelsestidspunkt er, at jeg forestillede mig, at det især er tæt på løsladelsen, at man begynder at gøre sig tanker omkring livet efter fængselsopholdet.

Jeg valgte ikke at sætte nogen grænse for, hvor længe de indsatte skulle have siddet inde, da deres

14 Kriminalforsorgens statistik 2011 (<http://www.kriminalforsorgen.dk/%C3%85rlige-statistikberetninger-1365.aspx>)

tid i fængsel var af mindre betydning i forhold til problemformuleringen. Derudover valgte jeg heller ikke at begrænse gruppen på baggrund af etnicitet. Det er dog sket med forståelse for, at forskellige ting kan have forskellig betydning efter, om man er etnisk dansker eller af anden etnisk oprindelse. De er måske vokset op med nogle andre syn på ”det gode liv”, og således kan det give nogle problemer, hvis man er socialiseret til én kultur, men skal leve i en anden (Jørgensen, 2009, p. 163).

Da det viste sig meget svært at finde interviewpersoner, forestillede jeg mig, at det måske kunne have noget at gøre med, at jeg havde strammet kravene for meget. Derfor valgte jeg at fjerne aldersintervallet og udvide kravet til løsladelsestidspunkt. Med hensyn til løsladelsestidspunkt viste det sig, at de indsatte havde forskellig opfattelse af ”nært forestående”, og jeg blev derfor også kontaktet af personer, der først kunne blive løsladt indenfor et år. Eftersom det var så svært at finde interviewpersoner, valgte jeg at tage disse personer med i undersøgelsen. Derudover medtog jeg også en indsat, der afsonede sin dom på en halvåben afdeling, selvom jeg i første omgang havde besluttet, at det kun skulle være personer, der afsonede på åbne afdelinger.

3.7.2 De fire interviewpersoner

I alt deltog fire indsatte dømt for økonomisk kriminalitet i den kvalitative undersøgelse. Skemaet nedenfor viser interviewpersonernes køn og alder. Af formidlingsmæssige hensyn har jeg valgt at udstyre hver interviewperson med et fiktivt navn.

	Køn	Alder
Steen	Mand	52
Dominik	Mand	49
Peter	Mand	33
Mehmet	Mand	31

Som det fremgår af oversigten, er alle interviewpersoner mænd mellem 31 og 52 år. Alle er dømt for økonomisk kriminalitet såsom bedrageri og dokumentfalsk og regner med at blive prøveløsladt indenfor et år. De sidder alle sammen i et åbent fængsel, men den ene sidder på en halvåben afdeling. Nedenfor følger en kort beskrivelse af de fire personer med hensyn til opvækst, voksenliv og kriminalitet.

Steen

Beder man den almindelige dansker om at sætte ord på, hvem den økonomisk kriminelle er, vil de fleste højst sandsynlig komme tæt på en beskrivelse af Steen.

Steen voksede op som enebarn i en velhavende dansk familie, hvor begge forældre arbejdede. Han gik på privatskole, fik en studentereksamen og overtog nogle år senere moderens virksomhed. Siden hen har han boet og arbejdet meget i udlandet, hvilket han stadig gør i dag. Han har tidligere været gift og har fra det ægteskab et barn. Han er blevet dømt to gange, men den ene dom var ifølge Steen selv en udløber af den første sag.

Dominik

Dominik er født i udlandet, men har boet det meste af sin barndom og sit voksenliv i Danmark. Som barn og teenager gik han blandt andet på kostskole og boede på et ungdomshjem – højeste afsluttede klassetrin er 10. klasse. Som voksen har han både haft egen bolig og været hjemløs. Han har været ind og ud af fængselssystemet siden slutningen af 1980'erne, hvilket han har svært ved at forklare årsagen til. Han er dog en person, der har levet over evne, er meget impulsiv og har haft et stort pengeforbrug i forbindelse med spil, casino og internetsider. Han har tidligere været gift, men har ingen børn. Dominik er den eneste af interviewpersonerne, der sidder på en halvåben afdeling.

Peter

Peter kendetegner sin opvækst som normal, kedelig og rastløs. Han blev født i udlandet, men har boet det meste af sin barndom i Danmark. Han var ikke glad for at gå i skole og blev også smidt ud af flere skoler, men holdt dog et højt gennemsnit med 9. klasse som højeste afsluttede klassetrin. Han har i mange år haft eget firma, hvilket dog til sidst endte med en fængselsstraf – den eneste af slagsen, hvis man ser bort fra en verserende sag, der er en del af den første sag. Han har boet i udlandet en del af sit voksenliv, har kæreste og har to børn.

Nehmet

Nehmet har udenlandske forældre, men er født og opvokset i Danmark. Faderens opdragelse af børnene – her i blandt Nehmet – indebar, at børnene blev slået, som også moderen blev det. Ifølge Nehmet var familien ud fra dansk standard fattig, hvilket blandt andet betød, at Nehmet måtte gå i storebroderens aflagte tøj, og at der ikke var råd til at gå i fritidshjem. Det betød, at drengene opdrog hinanden på gaden.

Nehmet blev træt af de manglende penge og begyndte tidligt at begå kriminalitet – som 19-årige ”lavede” han sin første million. Hans højeste afsluttede eksamen er studentereksamenen. Hans primære indtægt kommer fra salg af hash, men den nuværende fængselsdom er for økonomisk kriminalitet. Nehmet er gift og har to børn.

Som det fremgår af beskrivelserne ovenover, er de fire interviewpersonerne meget forskellige med hensyn til opvækst, uddannelse og arbejde: Én er vokset op som enebarn, mens en anden er vokset op i en større børneflokk; én karakteriserer sin opvækst som fattig og en anden som privilegeret; to har en studentereksamen, mens to ikke har; og endvidere er der forskel på personernes tilknytning til arbejdsmarkedet. De fire interviewpersoner underbygger forestillingen om, at gruppen af økonomisk kriminelle består af meget forskellige personer. Denne forestilling støtter Perri:

”It is sufficient to say that WCCs [white-collar criminals] come from different economic and social strata, and their deceptions for financial gain are perpetrated in infinite fraud schemes that may or may not be perpetrated at the organisational level” (Perri, 2011, p. 221).

4. Analyse

I analysen vil jeg med udgangspunkt i de kvalitative interview vise, hvilke tanker de fire interviewpersoner, der blev præsenteret i sidste afsnit, gør sig om deres tidligere, nuværende og fremtidige situation med særligt fokus på deres kriminelle handling, det danske samfund og straffens konsekvenser.

De kvalitative interview blev som tidligere fortalt gennemført som semistrukturerede interviews med både åbne og lukkede spørgsmål. De åbne spørgsmål muliggjorde, at den indsatte kunne fortælle om de ting, som vedkommende fandt vigtige, mens de lukkede spørgsmål blev brugt til at få nogle grundlæggende oplysninger på plads og forstå præcis, hvad den indsatte mente med det, vedkommende fortalte.

Interviewenes åbenhed betød, at interviewene ikke bare kom til at handle om de emner og problemstillinger, som jeg havde planlagt og nedfældet i interviewguiden, men også om ting som jeg under interviewforberedelsen ikke havde overvejet. Det drejer sig blandt andet om det fokus, der hos tre af de indsatte blev lagt på, at de ikke føler sig som danskere. Analysen vil således både indeholde emner og problemstillinger, som fremgik af interviewguiden, og emner og problemstillinger, som kom frem under interviewene.

Analysen er bygget op omkring følgende tre overskrifter:

- Selvforståelse som kriminel
- Selvforståelse som borger
- Tanker om fremtiden

Under ”Selvforståelse som kriminel” vil jeg vise, hvordan interviewpersonerne placerer sig selv i forhold til dikotomien skyldig/uskyldig og betegnelsen ”kriminel”, samt vise, hvordan de forsøger at negligere deres kriminelle handling.

I afsnittet ”Selvforståelse som borger” vil jeg vise, hvad personerne tænker om det danske samfund, og hvordan de placerer sig i forhold til betegnelsen ”dansker”, samt diskutere, hvordan det kan have betydning for interviewpersonernes forståelse af deres kriminelle handling.

Til sidst vil jeg under ”Tanker om fremtiden” vise, hvilke tanker de fire indsatte gør sig om fremtiden, herunder hvilken betydning fængselsdommen vil have for deres fremtidige liv.

Undervejs vil jeg inddrage relevant litteratur om emnet.

4.1 Selvforståelse som kriminel

Ønsker man at bekæmpe recidiv blandt økonomisk kriminelle er det vigtigt at undersøge, hvordan denne gruppe placerer sig i forhold til betegnelsen *kriminell* – både hvad angår dem som individer og deres handlinger. Bliver en person straffet for en handling, som vedkommende har begået, kan det afholde personen fra at begå en lignende handling senere i livet, hvilket givetvis også er en af grundene til, at man straffer personer, der begår lovstridige handlinger. Det kan dog have konsekvenser, hvis den dømte føler sig uskyldig dømt. I så fald kan personen udvikle et negativt forhold til retssystemet og samfundet generelt, hvilket langt fra er at ønske, hvis man som samfund ønsker borgere, der støtter op om og bidrager positivt til samfundet.

Under interviewene fremkom det tydeligt, at interviewpersonerne ikke anser sig for værende kriminelle, selvom de fleste erkender, at de handlinger, der har resulteret i, at de er blevet idømt en fængselsstraf, har været ulovlige. Én ting er altså, at domstolene har dømt dem til ubetinget fængsel – og således også har mærket dem *kriminell* – en anden er, hvordan de betragter sig selv og den kriminelle handling, de har begået.

I dette afsnit vil jeg således vise, hvordan interviewpersonerne deponerer sig i forhold til betegnelsen *kriminell* i relation til dem selv som personer og i relation til deres handlinger, samt vise, hvordan de forsøger at negligerer deres handling ved for eksempel at sammenligne den med andre kriminelle – og ifølge interviewpersonerne – langt alvorligere handlinger.

4.1.1 Handlingens alvor

Den almindelige dansker vil højst sandsynlig ikke se ens på alle kriminelle handlinger, men vil i stedet anse det for mere kriminelt at slå nogen ihjel end at gøre brug af sort arbejde, selvom det sidste også er ulovligt. På samme måde bliver der blandt interviewpersonerne skelnet mellem forskellige kriminelle handlinger. Blandt andet fortæller Dominik, at han er klar over, at han har foretaget sig nogle ulovlige handlinger, men at han jo ikke har slået nogen ihjel, solgt stoffer eller voldtaget nogen.

Hos både Dominik og Nehmet møder man generelt en udbredt foragt for voldtægt og pædofili, hvilket kommer til udtryk flere gange under interviewene med de to personer. Dominik gør således meget ud af at fortælle, at man skal respektere andres grænser blandt andet, når man gør tilnærmelser til en kvinde. Selvom han ikke har noget tilovers for personer, der sidder inde for voldtægt eller pædofili, må han dog indenfor fængslets murer leve med tilstedeværelsen af disse personer, idet han som tidligere fortalt sidder på en halvåben afdeling:

”Herinde er jeg tvunget til at omgås og snakke med dem på en pæn og ordentlig måde, men om vi nogen sinde bliver venner over på den anden side [udenfor fængslet]? Under ikke nogen omstændigheder om jeg vil se på dem eller snakke med dem, altså jeg vil ikke engang hilse på dem. Hvis de hilser, siger jeg: Hvad fanden vil du, dit pædofile svin, mand, du sidder for voldtægt, pis af.” (Dominik)

Citatet er ikke bare et udtryk for Dominiks foragt overfor pædofile – udtalelsen vidner også om et voldsomt temperament, som Dominik selv bringer på banen, da jeg spørger ind til hans persons negative sider. Han fortæller, at hans temperament er noget, han skal arbejde med, og at han bliver voldelig, hvis man træder for længe på ham.

Hos Nehmet kommer foragten overfor pædofile og voldtægtsforbrydere til udtryk i forbindelse med, at Nehmet fortæller, at han ikke slår tilfældige personer ned på gaden, men at der er nogle

personer, der har fortjent det:

”Jeg har altid tænkt, om jeg var i stand til at tage en mands liv. Men sådan en der [pædofil] – uden problemer, tror jeg. Uden, uden problemer. Også en voldtægtsforbryder.” (Nehmet)

Vold har været en del af det miljø, som Nehmet voksede op i. Han fortæller, at det er gennem slåskampe, at man skaber sig et ry. Nehmets hårde linje overfor voldtægtsforbrydere og pædofile samt personer, der laver numre med ham, bliver tydeliggjort ved, at Nehmet siger, at det ikke er nok med et øje for et øje – han skal have begge øjne.

Vold og som tidligere nævnt salg af hash gør Nehmet meget forskellig fra de andre interviewpersoner – især Steen og Peter. Nehmet lever på mange områder en tilværelse uden for det konventionelle samfund – ikke bare med hensyn til vold og salg af hash, men også i forhold til den måde hvorpå han håndterer sine penge. De fleste mennesker anser det for en naturlig del af det at være borger i samfundet, at man har en bankkonto – men ikke Nehmet, der ikke stoler på bankerne. I modsætning til Nehmet står Steen og Peter, der fremstår som langt mere konventionelle mennesker, selvom de også har nogle ting at udsætte på det danske samfund.

På baggrund af ovenstående vurderer jeg, at Nehmet falder i Walter og Geyers gruppe af økonomisk kriminelle med mindst én dom for ikke-økonomisk kriminalitet, selvom han hverken er dømt for vold eller hashsalg. Gruppen af økonomisk kriminelle med mindst én dom for ikke-økonomisk kriminalitet er mere tilbøjelige til at føle sig forbundet til en afvigende subgruppe, hvilket også ses hos Nehmet, selvom han pointerer, at han ikke er medlem af nogen bande. Nehmet er dog hverken mere eller mindre uddannet end de andre interviewpersoner, hvilket ellers også var et karakteristika ved gruppen af økonomisk kriminelle med mindst én dom for ikke-økonomisk kriminalitet. I modsætning til Nehmet falder Steen og Peter i gruppen af økonomisk kriminelle, der ikke er dømt for andre former for kriminalitet.

I forhold til Bucy et al.'s opdelingen af økonomisk kriminelle i ledere (leaders) og medløbere (followers), vurderer jeg, at de fire interviewpersoner alle falder i gruppen af ledere. Det er hovedsagligt dem, der har stået bag den kriminelle handling, som de er dømt for, selvom der i nogle tilfælde var andre, der blev dømt sammen med dem. Desuden passer deres personlighed, som jeg opfattede den under interviewene, langt bedre til lederen, der ifølge Bucy et al. blandt andet er kendetegnet ved at være intelligent, arrogant, succesrig, aggressiv og karismatisk (Bucy et al., 2008, p. 409). Hvor godt disse kendetegn passer på interviewpersonerne er dog forskelligt. For eksempel

fremstår Steen blandt andet som intelligent og succesrig, mens Dominik fremstår som blandt andet aggressiv.

Ligesom Dominik fortæller, at han jo ikke har slået nogen ihjel eller voldtaget nogen, sammenligner Peter også sin kriminelle handling med andre former for kriminalitet, idet han siger, at han ikke har slået nogen eller solgt narko. Måden, hvorpå interviewpersonerne sammenligner deres egen handling med andre kriminelle handlinger, kan ses som et forsøg på fra deres side at negligere deres egen kriminelle handling, da deres handling kommer til at virke mindre alvorlig, når den sammenlignes med for eksempelvis drab og voldtægt. Udover at henvise til andre kriminelle handlinger, forsøger Peter også at negligere sin handling ved at henvise til udenlandsk lov:

”Jeg har snakket med advokater og dommere i andre lande, de siger, at Danmark formentlig er det eneste land, hvor man ville kunne blive dømt for det her, fordi i de fleste lande bærer forbrugerne et ansvar for det produkt, de køber. Det er meget sjældent, at man kan sige, at ja ja, det er et lorteprodukt, men det er dig, der har solgt det, så derfor er det dit ansvar.” (Peter)

Peter mener altså, at forbrugeren også bærer et ansvar, når vedkommende vælger at købe et produkt, selvom produktet ikke lever op til kundens forventning. Kunden kunne have undersøgt produktet nærmere inden køb og på den måde have undgået at blive skuffet over produktet.

Hovedårsagen til, at interviewpersonerne betragter deres egen handling som langt mindre alvorlig end andre kriminalitetsformer, er, at de mener, at deres handling ikke er gået personligt ud over nogen. Dominik siger blandt andet sådan: *”Det er slet ikke sådan noget med, at folk har fået psykiske mén af det eller sådan noget lignende, fordi de har fået dækket pengene af banken”*. Det kan altså godt være, at det er en enkeltperson, hvis konto, der er stjålet penge fra, men personen får ingen psykiske mén, og tabet bliver dækket af banken. Økonomisk kriminalitet kan dog have store konsekvenser, mener to psykiatere, som Perri (2011) henviser til: *”According to psychiatrists, Dr Marilyn Price and Dr Donna Norris of the Harvard Medical School, white-collar crime can have as many emotional consequences and can be every bit as devastating to a victim’s quality of life as street-level crimes”* (Perri, 2011, p. 218).

Dominiks udtalelse ovenover kan også ses som et eksempel på det Sykes og Matza (1957) kalder en

neutraliseringsteknik. Ifølge Sykes og Matza kan man forsøge at retfærdiggøre sin kriminelle handling gennem nogle neutraliseringsteknikker. Teknikkerne bruges før handlingen begås, og forfatterne mener, at det er ved at lære disse teknikker, at unge bliver kriminelle (Sykes & Matza, 1957, p. 667).

Ifølge Sykes og Matza er der fem hovedgrupper af neutraliseringsteknikker: *benægtelse af ansvar* (denial of responsibility), *benægtelse af tilskadekomst* (denial of injury), *benægtelse af offer* (denial of victim), *fordømmelse af fordømmerne* (condemnation of the condemners) og *appellere til højere loyaliteter* (appeal to higher loyalties). Ved *benægtelse af tilskadekomst* fokuserer personen på, at der ikke var nogen, der tydeligt kom til skade ved handlingen (Sykes & Matza, 1957, pp. 667–669). Selvom teknikkerne bruges før den kriminelle handling begås, så gør for eksempel Dhami (2007) brug af teknikkerne i forbindelse med en kvalitativ undersøgelse af *white-collar* indsatte i et engelsk fængsel (Dhami, 2007, pp. 70–71). Derfor vil jeg sammenholde Dominiks udtalelser med Sykes og Matzas neutraliseringsteknikker, selvom jeg ikke ved, om Dominik også tænkte, at ingen fik psykiske mén af hans handling, inden han begik handlingen. Som ved *benægtelse af tilskadekomst* forsøger Dominik at neutralisere sin handling ved at påpege, at der ikke var nogen, der kom til skade ved handlingen. Denne neutraliseringsteknik er ifølge Stadler og Benson (2012) den mest brugte teknik blandt både økonomisk kriminelle og andre kriminelle (Stadler & Benson, 2012, p. 504).

4.1.2 Skyldig eller uskyldig?

To af interviewpersonerne erkender, at den handling, de sidder inde for, var ulovlig, mens to føler sig uskyldig dømt. Dominik erkender, at han har begået kriminalitet, men han mener samtidig, at han i forbindelse med den nuværende afsoning er blevet dømt for ting, han ikke har gjort. Det, mener han, skyldes, at han tidligere er dømt for lignende kriminalitet:

”Det er utroligt, at man kan blive dømt for sin fortid. Jeg mener, fortid er fortid, man burde slet ikke tage det med op i retssystemet. Retssystemet herhjemme er bygget op til, at man kan dømme folk for deres fortid. Hvis du er blevet dømt tidligere, så får du lidt ekstra, for du har jo gjort det en gang før, så har du garanteret også gjort det igen.” (Dominik)

Steen mener ikke bare, at han er uskyldig dømt, men også at han er politisk dømt:

”Jeg har haft [mange] advokater ind over, fordi der var [mange] advokater, der repræsenterede sælgerne (...), så selvfølgelig var det ikke ulovligt på det tidspunkt, men det kunne man bare politisk ikke leve med, at der sad en eller anden lille fed vekselerer, der havde fået en god idé, og så gik det sådan, og det må jeg jo bare leve med, jeg er jo hverken den første eller den sidste, der er blevet politisk dømt i Danmark.” (Steen)

Dominik og Steen er tydeligvis af den overbevisning, at de helt eller delvist er uskyldig dømt. De føler sig uretfærdigt behandlet, hvilket afspejler sig i deres holdning til det danske retssystem, som jeg vil komme ind på senere i analysen. Den måde, hvorpå Dominik og Steen kritiserer henholdsvis retssystemet og politikerne, kan ses i sammenhæng med neutraliseringsteknikken *fordømmelse af fordømmerne*. Her forsøger man at retfærdiggøre sin handling ved at flytte fokus over på fordømmernes motiver og adfærd (Sykes & Matza, 1957, p. 668).

I modsætning til Steen og Dominik, erkender Peter og Nehmet, at de har fortaget sig noget ulovligt. Det betyder dog ikke nødvendigvis, at de synes, at den handling, de er straffet for, burde være ulovlig, eller at de fortryder det, de har gjort. Nehmet ved godt, at han gjorde noget, der er i strid med loven, men han mener ikke, at det var forkert. Det bunder primært i hans kritik af det danske samfund, som jeg vil vende tilbage til. Peter ved også godt, at han har forbrudt sig mod loven, men i det store hele fortryder han ikke, at han gjorde det, for som han siger, har han levet et liv, de fleste drømmer om. Skulle han gøre det i dag, var der dog nogle ting, han ville gøre anderledes, og han fortryder nogle af sine handlinger og ytringer.

4.1.3 Er du kriminel?

På trods af at nogle af interviewpersonerne erkender, at de har gjort noget ulovligt, og derved godtager betegnelsen *kriminel handling*, så betragter ingen af interviewpersonerne sig som kriminelle. I stedet beskriver de forskellen mellem dem selv og de ”rigtige” kriminelle og skaber derved en distance til disse ”rigtige” kriminelle.

Steen fortæller, at han ikke havde noget kriminelt forsæt, da han begik den handling, som domstolene senere fandt ulovlig, og mener, at der er forskel på engangskriminelle som ham selv og karrierekriminelle:

"Jeg er jo ikke karrierekriminell, men det er der selvfølgelig nogle her i huset, der er (...). Og du ved, de laver sgu bare det, de laver, normalt indenfor hash og narko og kokain. Og så sidder der sådan nogle engangs-økonomisk dømte, og du kan helt klart mærke forskel på hvilken indstilling og tilgang, man har til verden. Blandt andet, bare den empati, man har over for hinanden. Man ved altid, hvem det er der ikke vasker op efter sig, ikke lige bruger toiletbørsten, ikke ligesom rydder op (...). Der er altså bare en forskel på karrierekriminelle og så os andre." (Steen)

Peter forklarer, at der er forskel på kriminelle og det at have begået en kriminel handling:

"Jeg er bestemt ikke en kriminel, jeg har lavet nogle kriminelle handlinger, som har givet mig en straf, den straf tager jeg uden at fælde så meget som en eneste tåre, for jeg havde det rigtig godt, mens det stod på, så kan man ikke begynde at pive, mens det går dårligt. Men jeg er ikke en karrierekriminell, jeg er ikke en, der gør andre folk fortræd fysisk, og det her er helt sikkert sidste gang, jeg sidder i fængsel." (Peter)

Peter erkender dog, at han etisk og moralsk ser lidt anderledes på tingene:

"Jeg synes ikke, min tankegang er kriminel. Min morale og etik er måske lidt anderledes end nogen mennesker, men jeg ser mig ikke som kriminel. Jeg går ikke ud og slår nogen ned, jeg går ikke ud og sælger noget narko. Jeg går sgu ikke ud og stjæler noget fra nogen." (Peter)

Mens Dominik og Mehmet gør meget ud af at udtrykke deres foragt overfor pædofile og voldtægtsforbrydere, sætter Steen og Peter altså ord på forskellen mellem dem selv og de karrierekriminelle. De fire interviewpersoner skelner således mellem forskellige typer kriminelle: karrierekriminelle og engangskriminelle samt dem, der gør fysisk skade på andre, og dem, der ikke gør.

I afsnittet "Økonomisk kriminelle" så vi, at der blandt forskere er delte mening om i hvor høj grad og på hvilke områder, der er forskel på økonomisk kriminelle og andre kriminelle. Som tidligere fortalt, finder Walter og Geyer (2004), at økonomisk kriminelle er ældre, højere uddannet og afsoner kortere domme end ikke-økonomisk kriminelle (Walters & Geyer, 2004, p. 271)¹⁵.

Interviewpersonernes gennemsnitlige alder på 41,25 år er da også væsentlig højere end for den

15 Stadler og Benson (2012) henviser også til flere undersøgelser, der er nået frem til lignende konklusioner (Stadler & Benson, 2012, p. 499).

samlede gruppe af indsatte og klienter i Kriminalforsorgen, som er 33 år¹⁶. De fire interviewpersoner er også bedre uddannede - i hvert fald hvis man ser på, hvor mange der har afsluttet 9. klasse. Mens alle fire interviewpersoner har afsluttet 9. klasse, viser en undersøgelse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd fra 2009, at 11,5 procent af de indsatte i danske fængsler ikke har afsluttet 9. klasse¹⁷. Jeg har valgt ikke at fortælle, hvor lange straffe interviewpersonerne afsoner, så derfor kan jeg ikke udtale mig om, om de afsoner kortere eller længere domme end den ikke-økonomisk kriminelle.

Både Steen og Peters kriminelle handlinger bunder i den måde, de valgte at tjene deres penge på. Forretningsaspektet ses dog også hos Nehmet, der hovedsagligt lever af at sælge hash:

”Jeg opfatter mig mere som en forretningsmand, en iværksætter og entreprenør eller hva' fan', men ikke som en kriminel, altså for hvad? Jeg er kriminel, fordi samfundet siger, jamen de her planter dem må du ikke sælge.” (Nehmet)

Howard S. Becker så som tidligere beskrevet afvigelse som en handling, nogen har bestemt til at være en afvigelse, og ikke en egenskab ved handlingen selv. I det danske samfund er det blevet bestemt, at det er ulovligt at sælge hash, hvilket gør Nehmet kriminel i samfundets øjne, fordi han netop sælger hash. Nehmet siger i citatet, at det er samfundet, der har bestemt, at han ikke må sælge hash, hvilket er i tråd med Howard S. Beckers syn på afvigelse, hvor handlingen er afvigende, fordi nogle har bestemt, at den er det. Det samme gælder også for Peter og Steen, der i bund og grund ikke mener, at de har gjort noget, som man burde kunne straffes for.

4.1.4 Del-konklusion

I denne del af analysen har jeg vist, hvordan de fire interviewpersoner forholder sig til begrebet *kriminell* både i forhold til dem selv og deres handling. Ingen af interviewpersonerne opfatter sig som kriminelle til trods for, at to af dem erkender, at deres handlinger har været kriminelle. Nogle af dem er dog klar over, at de på nogle områder afviger fra den almindelige dansker. Hos Peter drejer det sig om en anderledes moral og etik, mens Nehmet har været så mange år i ”branchen”, at han

16 <http://www.kriminalforsorgen.dk/Admin/Public/DWSDownload.aspx?File=%2FFiles%2FFiler%2FStatistik%2FNotat+2011++Indsatte+i+f%26aelig%3Bngsler+og+arresthuse+fordelt+p%26aring%3B+oprindelsesland+og+institutionstype2.pdf>.

17 <http://www.folkeskolen.dk/60494/kriminelle-har-ofte-daarlig-skolebaggrund>

ikke længere ser sig selv og hans omgangskreds som personer, der lever uden for samfundet, men som dem der udgør samfundet – hermed giver han udtryk for, at han godt ved, at han lever uden for samfundet.

Det er dog ikke noget særligt træk ved økonomisk kriminelle, at de ikke opfatter sig som kriminelle. I en kvalitativ undersøgelse af unge kriminelles selvopfattelse finder Line Græsted Jensen og Anne Laustsen Wodschow (2006), at ingen af de unge, der deltog i undersøgelsen, opfattede sig som kriminelle (Jensen & Wodschow, 2006, p. 34).

Interviewpersonerne distancerer sig dog ikke bare fra betegnelsen kriminel ved at give udtryk for, at de ikke opfatter sig som kriminelle. De sammenligner også dem selv med ”rigtige” kriminelle og deres egne handlinger med, hvad der efter deres mening er langt alvorligere kriminelle handlinger. På den måde forsøger de at male et mere nuanceret billede af kriminelle og kriminelle handlinger, hvor der er forskel på, om man har begået for eksempel voldtægt eller – som de fire interviewpersoner – økonomisk kriminalitet. På den måde forsøger de også at negligere deres egen kriminelle handling, idet de påpeger, at der findes langt værre forbrydelser.

Alt i alt mener interviewpersonerne, at der er stor forskel på kriminelle både i forhold til den handling, man har begået, og – som Steen lægger vægt på – i forhold til den kriminelles personlighed.

Ud over interviewpersonernes egen holdning til, hvordan de adskiller sig fra andre kriminelle, viser en sammenligning af interviewpersonerne og den samlede gruppe af indsatte i Danmark, at interviewpersonerne er både ældre og i modsætning til en del af den samlede gruppe af indsatte har afsluttet 9. klasse. Der er dog også forskelle interviewpersonerne imellem, idet Mehmet i modsætning til de andre personer også har begået ikke-økonomisk kriminalitet og har en tættere tilknytning til det kriminelle miljø.

4.2 Selvførelstelse som borger

De fire interviewpersoner forsøger ikke bare at negligere deres kriminelle handling ved at henvise til alvorligere forbrydelser, som vi så i sidste afsnit. Interviewpersonerne lægger også vægt på, at de ikke føler sig solidariske med Danmark og det danske samfund, og kritiserer på flere områder både det danske retssystem og det danske samfund som helhed. Den udbredte kritik af Danmark bruges blandt andet som et forsøg på fra interviewpersonernes side at forklare deres manglende følelse af ansvar i forhold til deres kriminelle handlinger over for mig som interviewer. Man kan dog også

forestille sig, at de ved at tage afstand fra Danmark og det danske samfund kan få lettere ved at retfærdiggøre deres handlinger overfor dem selv og derved føle mindre ansvar og skyld.

I dette afsnit vil jeg vise, hvilke tanker interviewpersonerne gør sig om Danmark, danskerne, det danske retssystem og det danske samfund som helhed, og diskuterer, hvilken betydning dette kan have for deres egen forståelse af deres situation og kriminelle handling.

4.2.1 Kritik af det danske samfund

Som sagt hersker der generelt en negativ holdning til det danske samfund blandt interviewpersonerne. Kritikken går især på den høje beskatning og momsen, men også det danske retssystem og velfærdssystem bliver kritiseret. Steen udtrykker sin kritik af Danmark på følgende måde:

"Jeg kan simpelthen ikke forestille mig, hvad der skulle ske, før jeg nogensinde skulle overveje at komme tilbage til det her land. Ikke fordi jeg på den måde har noget had til det, fordi det har jeg ikke. Jeg synes bare, det er uinteressant, og det er koldt, og det er lille, og det er højt beskattet."
(Steen)

Mens Steen tydeligvis ikke har ret meget tilovers for Danmark, peger Peter både på nogle positive og negative sider af det danske samfund:

"En ting er, at man betaler skat af sin indtjening, det er fint nok. Men hver eneste gang vi køber en læbepomade, eller håndvægte eller en mus [computermus], så betaler vi 25 procent i skat. Det, synes jeg, er forkasteligt (...). Det er rart med gratis sygesikring, det er dyrt, det forstår jeg godt. I [udenlandsk by] køber man bare en sygeforsikring (...). Jeg kan godt lide reglen i Danmark omkring SU. Det, synes jeg, opfordrer unge mennesker til at tage en uddannelse. Det bryder jeg mig meget om, det kan jeg rigtig godt lide (...) Så opbakning på SU, fuldstændig imod momsen (...), og så er jeg også modstander af den høje personbeskatning. Altså, det driver decideret rige mennesker ud af landet (...). Det driver virksomheder ud af landet på grund af, selskabsskatten er så høj." (Peter)

Det negative syn på Danmark, som vi møder hos både Steen og Peter, har blandt andet betydet, at

de begge i lange perioder af deres liv har boet i udlandet, hvor der ifølge Steen er en langt bedre service.

Hos Dominik er det især det danske retssystem, kritikken er rettet mod. Udgangspunktet for kritikken er, at han som tidligere nævnt i nogle tilfælde føler sig uskyldig dømt. Hos Nehmet drejer kritikken af retssystemet sig om for lave straffe til voldtægtsforbrydere og pædofile, og i samme forbindelse bliver det danske politi kritiseret. Det hænger blandt andet sammen med, at han som barn havde nogle negative oplevelser med politiet. I dag er han således af den holdning, at politiet skal holde sig væk fra ham.

”Det er en meget god ting, de [politiet] er her, men jeg synes hele vores retssystem, den er lidt på hovedet. Jeg får [antal] måneder, en eller anden der har misbrugt en 8-årig pige, han får otte måneder. Hvor fanden ligger retfærdigheden i det? Altså det. Så derfor tror jeg mere på retfærdigheden på gaden, end jeg tror på retfærdigheden i systemet.” (Nehmet)

Nehmet kritiserer også den danske stat. Her handler kritikken om, hvordan staten forvalter sine penge:

”Med hensyn til her den sidste sag [dom for økonomisk kriminalitet], de [enkeltpersonerne som den kriminelle handling i første omgang gik ud over] er forsikrede af banken, og banken er forsikret af staten. I sidste ende så er det staten, der punger ud (...). De [staten] betaler penge til så meget lort, og der er så mange, der stjæler. Mine småmønter, de småmønter. Altså, når jeg siger småmønter, det er hvad 5-10 mil [millioner]. Det er jo småmønter for dem. Dem fyrer de af på lort alligevel, så hvorfor skal jeg ikke få dem, altså (...). Alle de skattelettelser alle mulige rige mennesker får, bare fordi de har magt til det, jamen hvorfor ikke mig, hvad er der forskel på mig og dem?” (Nehmet)

Som det tydeligt fremgår af citatet, forsøger Nehmet gennem sin kritik af statens måde at forvalte sine penge på at retfærdiggøre sin kriminelle handling. I samme forbindelse fortæller han, at han donerer penge til de formål, han finder det vigtigt at støtte – han pointerer dog, at han altid selv kommer først.

4.2.2 Er du dansker?

Den manglende opbakning til og solidaritet med det danske samfund kan hænge sammen med, at hovedparten af interviewpersonerne ikke føler sig som danskere – nogle af dem har aldrig følt sig som danskere, mens andre først senere har lagt nationalfølelsen bag sig. Af de fire interviewpersoner er to af dem født i udlandet og kom først til Danmark efter en håndfuld år, mens de to andre er født og opvokset i Danmark. Det betyder dog langt fra, at det er de sidste to, der føler sig mest som danskere – faktisk er det nærmest det modsatte, der er tilfældet.

Både Dominik og Peter er født i udlandet, men det er kun Peter, der fortæller, at han ikke føler sig som dansker. Peter føler sig i stedet langt mere som tilhørende det land, han blev født i. Hos både Steen og Nehmet møder vi to personer, der ikke føler sig knyttet til en bestemt nation - i stedet føler de sig som henholdsvis europæer og verdensborger:

”Jeg havde ikke noget imod at aflevere mit pas og blive englænder, eller spanier eller tysker eller et eller andet i stedet for (...). Jeg føler mig ikke som dansk, men det har også noget at gøre med, tror jeg, at jeg har boet så mange år i udlandet. Det ville jeg måske heller ikke gøre uden sag (...).

[Interviewer: hvad føler du dig så som?]. Jamen, som europæer vil jeg sige. Jeg føler mig meget fremmedgjort, når jeg er i udlandet. Når jeg er i Afrika, når jeg er i Sydamerika, når jeg er i Asien, så føler jeg virkelig ikke, at jeg er en del af den her kultur (...). Jeg er sådan meget paneuropæisk, jeg hører jo til dem, der synes, vi skal have en fælles mønt og en fælles forsvarspolitik og en fælles udenrigspolitik. Jeg mener, Danmark er en parodi på et land.” (Steen)

”Jeg ser mig selv som en verdensborger, faktisk. Jeg kan ikke lide at blive tilknyttet til ét sted. Det er meget imod mig, tror jeg (...). Måske har det også noget at gøre med det, at jeg aldrig har følt mig dansk. Jeg føler mig heller ikke, jeg føler mig heller ikke for den sags skyld som en [anden nationalitet], langt langt fra. Jeg føler mig mere som dansk, hvilket jeg ikke føler mig som, end som [anden nationalitet] (...). Lidt grimt sagt, så føler jeg mig faktisk lidt ligesom en sigøjner. Jeg har ikke noget land, jeg har ikke noget loyalitet for nogle stater eller for nogle lande, og jeg har ikke den her følelse af fædrelandsfølelse eller noget som helst.” (Nehmet)

En af årsagerne til, at hverken Steen eller Nehmet føler sig som danskere, er den måde, de føler, de er blevet behandlet på af henholdsvis den danske velfærdsstat og det danske samfund som helhed.

"Nu har jeg jo den glæde ved, at jeg kommer til at gøre 30.000 danskere arbejdsløse de næste ti år; hvis jeg lykkes med mine forretninger (...). Det har jeg det egentlig rigtig fedt med (...). Jeg mener, at den danske velfærdsstat har opført sig fuldstændig åndssvagt over for mig, så derfor føler jeg ikke, at hvis jeg bringer skade til den danske velfærdsstat. Det er ikke noget, jeg gider gøre nogen indsats for at gøre overhovedet, der ligger ikke noget hævnmotiv, men det er heller ikke noget, jeg vil prøve at undgå." (Steen)

"Jeg har fået punket det i hovedet, siden jeg var lille, at jeg er ikke dansk, både af min skolelærer, af min arbejdsgivere og folk på gaden og den almene dansker. Jamen, hvordan vil du ha', jeg skal føle mig dansk. Jeg føler mig hverken dansk eller en eller anden loyalitet overfor Danmark." (Nehmet)

Uggen et al. (2004) har undersøgt *civic reintegration* af dømte forbrydere, som handler om, hvilken betydning det har at være en del af samfundet:

"Seeing themselves as 'outcasts' from the perspective of their communities calls felons' identities as citizens into question: if society rejects them no matter what they do, the incentive to transition into a law-abiding citizen role is correspondingly reduced." (Uggen, Manza, & Behrens, 2004, p. 281)

I citatet skriver Uggen et al., at det kan reducere incitamentet til at blive en del af det konventionelle samfund, hvis man som løsladt kriminel bliver afvist af samfundet. Det fremgår også af Socialstyrelsens undersøgelse af kriminelle unges veje ind og ud af kriminalitet:

"På den måde skiftede hovedperspektivet i mange af fortællingerne fra oplevelsen af at være udenfor fællesskabet til oplevelsen af at være indenfor i et nyt fællesskab. De indordnede sig i et nyt fællesskab med nye spilleregler. Her oplevede mange et stærkt bånd af loyalitet og hierarki mellem de kriminelle; der krævedes respekt, og problemer blev ofte løst med vold." (NIRAS, 2012, p. 72)

Af citatet fremgår det, at man vender sig mod de personer, der accepterer en, og væk fra det samfund, der har afvist en. I stedet for at være uden for fællesskabet bliver man en del af fællesskabet. Nehmet har oplevet samfundets direkte afvisning, idet han har fået at vide, at han ikke er dansker og aldrig bliver det. Han fortæller, at ghettoens unge også har disse oplevelser, og han

mener, at det resulterer i, at de unge mennesker søger mod deres egne og ikke føler noget fællesskab overfor staten, som han heller ikke selv gør.

4.2.3 Del-konklusion

Alle fire interviewpersonen har et eller andet at udsætte på det danske samfund. Hverken retssystemet, skattesystemet, velfærdssystem eller samfundet generelt slipper for at blive kritiseret. Dette gennemgående negative syn på Danmark har for Nehmet og Steen været medvirkende til, at de ikke betegner sig som danskere, hvilket endvidere resulterer i, at de ikke føler nogen loyalitet over for det danske samfund. Hverken Nehmet, Steen eller Peter udtrykker noget synderligt ønske om at bidrage til det danske samfund - i hvert fald ikke på den måde, som den danske stat kunne ønske det.

Man kan sige, at de besidder en lav grad af samfundsintegration. De føler sig hævet over de samfundsmæssige forpligtelser, der kendetegner det danske samfund, som for eksempel indebærer, at man bidrager til fællesskabet ved at betale skat. I stedet for er der tale om meget individualistiske og egocentrede personer, for hvem et liv på første klasse betyder rigtig meget, hvilket vil blive tydeliggjort i næste afsnit.

Det generelt negative syn på Danmark kan have gjort det betydeligt lettere for Peter, Nehmet og Steen at begå kriminalitet. Ingen af dem synes at have problemer med at retfærdiggøre deres handlinger – om det så er ved at kritisere retssystemet, skattesystemet eller noget helt tredje.

4.3 Tanker om fremtiden

Den travle hverdag udenfor fængslet murer, hvor opmærksomheden ofte er rettet mod arbejde og familie, er delvist sat på standby, når man dømmes til en fængselsstraf og ender i et af Danmarks åbne eller lukkede fængsler. Selvom et fængselsophold blandt nogle også vil føre til stress, kan man forestille sig, at det også giver de dømte tid til at tænke over livet og fremtiden. Nogle vil måske planlægge næste kriminelle handling og få gode råd til dette blandt de andre indsatte, mens andre vil overveje, om det var det værd.

Fængselsopholdet har fået alle interviewpersonerne til at tænke over konsekvenserne af fængselsstraffen, men det er ikke hos dem alle, at opholdet har fået dem til at overveje en anden levevej. Følgende afsnit vil således se på, hvilke tanker interviewpersonerne gør sig om deres fremtid – både hvad angår job og familie – samt undersøge hvad der ifølge disse personer kendetegner ”det gode liv”.

4.3.1 Fængselsopholdets konsekvenser

At blive dømt til en fængselsstraf indebærer først og fremmest af man bliver frataget friheden til at gøre, som man har lyst. Afhængig af om man sidder i et lukket eller et åbent fængsel i Danmark, vil der være forskellige muligheder for aktiviteter og arbejde inden for og uden for fængslets murer, for besøg af familie og venner samt for tilladelse til at forlade fængslet i kortere eller længere perioder. Det åbne fængsel giver generelt større muligheder, men de indsatte oplever dog stadig, at fængselsopholdet har konsekvenser for både deres arbejde – herunder muligheden for at tjene penge – samt for deres familie.

For Nehmet og Peter har det især været svært at undvære det daglige samvær med deres børn. Peter fortæller, at han var bange for, at hans yngste barn skulle tro, at han var flyttet væk fra familien frivilligt. Derfor gjorde han og hans kæreste meget ud af at fortælle det yngste barn, at far har gjort noget forkert, og at politiet derfor har sat ham i ”time out”.

”Da jeg røg i fængsel, det var første gang siden [navn på barn] blev født, at [barnet] faktisk ikke rigtig havde set mig. Og der gik fem uger fra jeg blev anholdt, til jeg så dem første gang. Og det er i hvert fald første gang, der er gået så lang tid. Og det var rigtig rigtig svært, og [barnet] var sur på mig (...). Da de kom på besøg første gang i fængsel, der blev [barnet], [barnet] ville ikke sige hej, [barnet] var sur, og jeg var jo ked af det i forvejen over situationen og over for dem, at jeg ikke var der til at hjælpe dem med at flytte til Danmark.” (Peter)

Økonomisk har det også haft store konsekvenser for Peters familie. Peter har været familiens indtægtskilde, men hans kæreste må nu forsørge familien på SU, da han ikke har fået bevilliget internetadgang i fængslet, hvilket betyder, at han ikke kan fortsætte med at arbejde. Dog bruger han en del af tiden i fængslet på at være selvstuderende.

Hos Nehmets familie er det ikke pengene, der er problemet (”Jeg er sgu sikret i hvert fald, jeg kan leve godt de næste (...) fem-seks år”). Det svære ved situationen er, at hans kone er alene med to små børn, hvilket har fået hans kone til at føle, at det er hende, der bliver straffet, og ikke ham. I den forbindelse ville Nehmet gerne være røget i fængsel, før han blev gift og fik børn.

For Steen er konsekvenserne af fængselsopholdet især relateret til hans virke som forretningsmand. Selvom han har fået bevilliget internetadgang, får han kun arbejdet halvt så meget, som han plejer.

Dertil kommer, at han må undvære den del af arbejdet, han synes allermest om – nemlig forhandlingssituationen. Familiemæssigt har der for Steen været både negative og positive konsekvenser af fængselsopholdet, idet han ikke kan se sin kæreste så meget, men til gengæld ser sin datter mere end da han boede i udlandet.

Konsekvenserne af fængselsopholdet vil sandsynligvis være langt større for personer, der eksempelvis afsoner i et lukket fængsel, og dermed ikke har de samme muligheder, som indsatte i et åbent fængsel har.

Ifølge Visser og Travis (2003) er en af de ting, der er vigtige i forbindelse med at sikre en god overgang fra fængsel til samfund, blandt andet at finde tilbage til rollen som ægtemand og far (Visser & Travis, 2003, p. 97). De henviser endvidere til undersøgelser, der har fundet frem til, at kontakt mellem indsatte og deres familie og nære venner har positiv indvirkning på recidiv og succes efter fængselsopholdet (Visser & Travis, 2003, p. 100). I en undersøgelse fra 2012 skriver Visser og O'Connell, at *"an individual's ability to change his or her behaviour is partially dependent upon self-perceptions (...), and that these perceptions are influenced by how people see themselves as fitting into a crime-free life after release"* (Visser & O'Connell, 2012, p. 391). En af konklusionerne i undersøgelsen er, at støtte fra familie og det at have børn har indflydelse på, om den indsatte er optimistisk omkring sin fremtid (Visser & O'Connell, 2012, p. 392).

Ifølge artiklerne nævnt ovenover, har det altså stor betydning, at man som indsat bevarer et godt forhold til sin familie, mens man sidder i fængslet. Det er tydeligt, at det også er noget, som især de to interviewpersoner med yngre børn er bevidste om, og de synes da også til at have et godt forhold til både kone/kæreste og børn. Dominik, der har hverken kæreste, kone eller børn, får ikke så ofte besøg i fængslet som Mehmet og Peter. Hans forældre og søskende tager skarpt afstand fra det, han har foretaget sig, og vil ikke besøge ham, mens han sidder i fængsel. Til gengæld får han besøg af personer fra en hjælpeorganisation, hvilket han tydeligt sætter stor pris på.

4.3.2 "Det gode liv"

Alle mennesker har nogle mål, de stræber efter at opnå. Det kan både være korte og langsigtede mål og variere fra kultur til kultur og fra person til person. Et godt helbred og en familie er langsigtede mål, som mange stræber efter – også de fire interviewpersoner. Således siger Dominik:

"Det vigtigste for mig nu er at finde en kæreste, jeg vil gerne have børn (...) og så få et arbejde,

prøve mig af på arbejdsmarkedet, og hvis det er, så vil jeg også se, om jeg kan få en bolig.”

(Dominik)

Som det fremgår af citatet, har Dominik et ønske om at ændre sit liv markant. Han har som tidligere nævnt ingen børn, men drømmer om at skabe sig en familie samtidig med, at han håber at kunne finde sig et arbejde på trods af den kroniske sygdom, som har gjort, at han nu er tilkendt førtidspension:

”Det vil betyde, at jeg har noget at stå op til og så videre, ikke gå og kede mig, fordi når jeg, det er når, jeg keder mig og ikke har rigtig noget at lave og så videre (...), det er der jeg [begår kriminalitet].” (Dominik)

De andre interviewpersoner lægger også vægt på familiens betydning i forhold til ”det gode liv” (Steen: en glad familie, Peter: tid sammen med familien), men den frihed, som kun mange millioner kan give, vægtes også højt på trods af at flere af interviewpersonerne påpeger, at penge ikke giver lykke. Et liv på understøttelse eller et 9-16 job er for de fleste en ganske forfærdelig tanke, hvilket Steen i forbindelse med spørgsmålet om, hvad der driver ham som forretningsmand, udtrykker således:

”For det første kan jeg godt lide en vis form for bekvem livsstil (...). Så det er da det første, der driver mig. Det vil i hvert fald være en grufuld tanke, hvis jeg skulle hjem og leve på dansk socialhjælp, specielt fordi jeg har været vant til en god livsstil ik' og altid boet i fede lejligheder og fede huse (...). Jeg har aldrig nogensinde – det gør jeg heller ikke her inde [i fængslet] – jeg har aldrig nogensinde gjort rent for mig selv, siden jeg flyttede hjemmefra som 16-årig (...). Den anden ting er også, at det er da også en eller anden form for karakterbog, det er vel en eller anden form for succesbarometer. Det er vel egentlig den eneste mulighed, du har som forretningsmand for i og for sig at kunne bedømme, om det du sidder og laver hver dag, det faktisk er worth while. Bundlinjen er jo for en forretningsmand en karakterbog, det er jo succesbarometeret.” (Steen)

Det fremkommer tydeligt gennem interviewet, at Steen identificerer sig meget med sit arbejde. Da han bliver bedt om at sætte nogle ord på hans positive egenskaber, fortæller han hovedsagligt om sine egenskaber som forretningsmand. Han siger blandt andet: *”Min allerstørste force, det er nok,*

at jeg er analytisk skarp til at se på en forretningsmodel, om den, om den er holdbar eller ej." Han påpeger, at han er forretningsmand for spillets skyld og ikke for pengene, men som det fremgår af citatet ovenover, så har den økonomiske gevinst ved hans arbejde meget stor betydning. For Peter er det også vigtigt at leve et liv, hvor det ikke er penge, der sætter grænsen for, hvad man kan foretage sig:

"Kvalitet for mig er at være sammen med min familie, men det er jo også den luksus, som man har i [by] med fede lejligheder og fede sportsvogne, privat strand og sådan noget der (...). [Det at have mange penge] det giver noget frihed. Altså, man kan komme med alle de her metaforer, at de giver ikke lykke, og de giver ikke dat, og de giver heller ikke lykke, hvis du ikke har en kone, du elsker, og nogle børn du elsker, nogle venner du elsker, en familie du elsker. Det er klart, så kan det sagtens være ensomt. Hvis du har de ting, hvis du har det grundlæggende på plads. Lad os sige, at du er lykkelig uden penge og så får pengene, så har man en frihed, man aldrig nogensinde havde drømt om selvfølgelig, for så kan man bo i hvilket som helst land, man har lyst til, så kan man kører i den bil, man altid har drømt om, så kan man holde ferie i tre uger, hvis man har lyst, fordi der ikke er behov for, at man skal være der 37 timer om ugen. Så det giver noget frihed, som man ellers ikke har. Og den frihed kan så bidrage til den lykke, man havde i forvejen, men jeg tror ikke, den kan skabe lykken af sig selv, hvis man ikke er en glad person. Jeg tror, hvis man er ensom i forvejen, så vil man også være ensom, når man har penge." (Peter)

Nehmet har som tidligere fortalt siden teenageårene været vant til at have masser af penge, og ifølge ham selv, er det da også det gode liv, der er årsagen til hans kriminelle handlinger. Men det er ikke pengene i sig selv, der har betydning for Nehmet – det er den frihed, de giver:

"[Et godt liv] er frihed, og det får du kun – det føler jeg, du kun får – du får ikke lykke, men du får god frihed, hvis du har økonomien i orden, synes jeg. Ellers så synes jeg, du er en lønslave, og du følger med flokken. Jamen, altså for mig, det gode liv er, at når jeg får en indskydelse, så kan jeg tage hele min familie og så tage på ferie, og når jeg får en indskydelse, så skal jeg sige til min kone, ved du hvad, jeg er lige væk i weekenden sammen med drengene, og så tager vi et eller andet sted hen. Jeg kan købe det tøj, jeg har lyst til uden at kigge på prisskiltene. Du ved, aldrig gå op i, hvad prisen er (...). Frihed det er jo, nærmest. Det gode liv, det er jo ikke at have nogle drømme. Altså drømme på den måde, at argh jeg kunne godt tænke mig den Ferrari (...). Hvis jeg godt kunne

tænke mig det (...). Det ligger ikke langt ude i fremtiden, og jeg skal knokle 20 år for at få den der Ferrari, ende som 50-årig og kører i en eller anden ung-mands-bil.” (Nehmet)

I citatet siger Nehmet, at et godt liv er ikke at have nogle drømme, hvilket han eksemplificere med ikke at skulle spare sammen i 20 år for at kunne købe en Ferrari. Hans præmis er således, at alle de drømme han taler om kan købes for penge. Mange vil nok påstå, at ikke alle drømme kan købes for penge, og nogle vil måske endda mene, at fattige mennesker er lykkeligere end rige mennesker. Det sidste er tydeligvis ikke er holdning, som Nehmet dele, og selvom han siger, at han bare køber de ting, han godt kan lide, så er han meget glad for mærketøj – også til hans børn:

”Mine små [børn] – det er så sjovt – de har Gucci-tøj. Jeg tror, det er mig, der går op i det derhjemme (...). Alt i mærker, i Prada, og i Gucci, og i dit og dat, og Chanel mig her (...). De ved det jo ikke, de små børn, men jeg synes, det er sjovt, at jeg ser dem i sådan noget tøj, du ved, det er herresødt, du ved. Men altså min kone hun siger til mig: ”Hvad fanden laver du (...) om et år, når [barn] også er vokset fra det, hvad skal vi bruge det der tøj til?”” (Nehmet)

Som vi så i begyndelsen af afsnittet, har Dominik et ønske om at ændre sit liv markant. Et sådant ønske har de andre interviewpersoner ikke. Steen siger blandt andet:

”Jeg vil sådan set gerne leve et godt liv stadigvæk ik’. Det er jo klart. Jeg vil gerne være rask og sund, og jeg vil gerne have friheden til at gøre, hvad jeg vil (...). Det er jo sådan noget, jeg først er begyndt at tænke over de sidste par år. Når jeg sætter mig op i en flyver, og man kommer ud i sådan rigtig tordenvejr (...). Jeg sidder bare og tænker på, at jeg har i og for sig ikke nogen dødsangst længere (...). Jeg tror sgu, jeg er kommet til den erkendelse, at jeg har været alle steder og prøvet alting. Der er ikke den type pige, jeg ikke har været i seng med, der er ikke den type bil, jeg ikke har ejet, der er ikke den type hus, jeg ikke har boet i, og der er ikke den flyver, jeg ikke har fløjet i (...). Så kan du sige, har du prøvet at køre kano, har du været på kajaktur i Grønland? Nej, det har jeg ikke, men det er bare ligesom heller ikke noget, jeg brænder for på den måde.” (Steen)

Både Steen, Nehmet og Peter vil egentlig bare gerne leve, som de gjorde før, de kom i fængsel – et liv hvor pengene er mange, friheden stor og familien ikke mangler noget.

4.3.3 Fremtidens levebrød

Et fængselsophold – og dermed en plettet straffeattest – kan have store konsekvenser for tidligere dømte i forhold til at finde arbejde efterfølgende. Det gælder ifølge Torben Tranæs (2008) især personer, der afsoner længere domme (mere end 6 måneder) (Tranæs, 2008b, p. 134). Mange kriminelle er dog allerede dårligt integreret på arbejdsmarkedet, inden de begår den kriminalitet, de senere bliver dømt for (Tranæs, 2008b, p. 134). Ser man på de fire interviewpersoner er deres tilknytning til arbejdsmarkedet meget forskellig, men der er inden af dem, der frygter for fremtiden med hensyn til arbejde og økonomi.

Nehmet, vurderer jeg, har den svageste tilknytning til det konventionelle arbejdsmarked, fordi han hovedsagligt tjener sine penge ved kriminalitet (hashsalg). Rent økonomisk har Nehmet heller ikke brug for at opbygge en stærkere tilknytning til arbejdsmarkedet - i hvert fald ikke hvis man skal tro ham, når han siger, at han kan leve godt de næste fem-seks år. Han har dog ind i mellem også gang i nogle lovlige foretagender:

"Han er meget stolt min far, han har aldrig taget imod penge fra andre, fordi han har aldrig, han har altid sagt til mig: "Det er uærlige penge." Så siger jeg til ham: "Nej, det er sgu da ej." Så siger han til mig: "Jo jo." Så derfor har han aldrig fået det, så aldrig taget imod det. Nogle gange hvor jeg ligesom har købt en [forretning], solgt en [forretning], så har jeg givet ham de penge, fordi jeg har sagt til ham: "Det er ærlige penge. Please ta' dem."" (Nehmet)

Ud over disse lovlige foretagender har Nehmet dog ikke nogen planer om at tjene penge på lovlig vis. Han siger, at han ville ønske, han var en af dem, der kunne have et 9-17 job med ti feriedage om året, men det kan han ikke. Samtidig ønsker han ikke, at hans børn skal leve den usikre tilværelse, som han selv lever, og han er klar over, at hvis alle levede som han, ville der være anarki. Man kan undre sig over, at Nehmet til trods for, at han er klar over at den måde, han lever på ikke er ønskværdig for samfundet og heller ikke er noget, han ønsker for sine egne børn, stadig vælger at leve det liv, som han gør.

Dominik synes også at have en ret ujævn tilknytning til arbejdsmarkedet. Han har været ind og ud af fængselssystemet i mange år og højeste afsluttede klassetrin er 10. klasse. Han fortæller dog, at det aldrig har været noget problem at finde et arbejde til trods for en plettet straffeattest, fordi arbejdsgiverne har støttet på ham, når han sagde, han havde en ren straffeattest. Generelt tror han

ikke, at hans mange domme vil have konsekvenser for ham – det håber han i hvert fald ikke – og han virker optimistisk omkring udsigten til at finde et arbejde – hvis han altså kan varetage det til trods for sin kroniske sygdom.

Både Peter og Steen har stærk tilknytning til arbejdsmarkedet, selvom de afsoner en fængselsstraf. Steen har bestredet flere høje stillinger og driver stadigvæk forretning fra fængselscellen. Han fortæller, at fængselsstraffen ikke vil betyde, at han vil drive forretning anderledes, end han plejer, men én ændring vil der dog være:

”For det første vil jeg ikke drive forretning i Danmark, men det har så noget at gøre med, at jeg synes, at min person gør det op ad bakke for investorer i Danmark (...). Det er bare for ikke at gøre det sværere, end det behøver at være (...). Du [kan] ikke sige, at jeg fortsætter med det samme bare ikke i Danmark, fordi det [han blev dømt for] her var mere et specielt projekt, der opstod ud fra en opportunistisk mulighed, som mine revisorer lige pludselig opdagede. [Interviewer: Vil du være mere forsigtig?]. Jamen, det har jeg jo så overvejet, for det er faktisk et vældig godt spørgsmål, men det tror jeg faktisk ikke, fordi man kan sige, jeg føler faktisk altid, at jeg har været lidt forsigtig. Hvad kan du gøre mere, end at du kan gå til den absolutte elite? (...) Jeg vil være meget omhyggelig i min forberedelse (...). Men hvis man vil være i spillet, bliver man også nødt til at lave forretningen. Og det, der hele tiden bestyrker mig i, at det nok skal gå, det er, at jeg mener faktisk, aldrig det her har været ulovligt.” (Steen)

Peter har også i mange år bestredet en høj stilling, eftersom han var direktør i eget firma. Han har som tidligere fortalt ikke fortrudt det, han har gjort, selvom han dog ikke vil gøre det igen. Med hensyn til hans videre karriere tror Peter ikke, at fængselsstraffen vil have konsekvenser:

”Det ved jeg, det ikke har, fordi jeg bliver ringet op måske en gang hver tredje måned med jobtilbud fra en gammel forretningsforbindelse eller nogen, man kender, eller nogen, man kender, der kender nogen, der leder efter en sælger (...). Jeg fik et dårligt ry i medierne, men noget som medierne altid slog på var mine salgskompetencer og mine ledelseskompetencer, hvor dygtig jeg faktisk var, så det betyder, at i salgsbranchen har jeg ry som både en dygtig sælger, og en som kan lede en virksomhed med et produkt, der er svært at sælge, men på trods af det lave en stor omsætning (...). Men mit krav er for fremtiden, at det må ikke engang ligge i gråzonen det, jeg laver. Altså, så, jeg har altid

sagt, at det skal ikke være ulovligt, men nu må det heller ikke ligge i gråzonen. Det skal være noget, som jeg ved fra dag et af kan sælges, og man kan have med at gøre et hundrede procent lovligt.”

(Peter)

4.3.4 Del-konklusion

Generelt virker det ikke som om, at dommen og fængselsopholdet har haft de store konsekvenser for de fire interviewpersoner, selvom de savner deres familier og er kede af, at de ikke kan være der for dem. Økonomisk og karrieremæssigt frygter ingen af dem fremtiden. De fleste er fuldstændig klar over, hvor deres kompetencer ligger, og hvordan de kan tjene penge. Steen driver stadig forretning, mens hans afsoner sin straf, mens Mehmet ernærer sig ved at sælge hash og således ikke er tilknyttet det konventionelle arbejdsmarked. Peter har fået flere jobtilbud og regner derved også med at komme til at tjene penge igen, når han bliver løsladt. Dominik har ikke på samme måde som de andre interviewpersoner et arbejdsområde (i Nehmets tilfælde hashsalg), der vil kunne sørge for, at han får et godt job, når han kommer ud. Han er dog alligevel meget fortrøstningsfuld i forhold til igen at komme ud på arbejdsmarkedet.

Med hensyn til ”det gode liv” synes interviewpersonerne ikke at have anderledes ønsker end den gennemsnitlige dansker. Således er det gode liv ifølge interviewpersonerne blandt andet lig med et godt helbred og en familie. Ud over det lægger Mehmet, Steen og Peter også vægt på et liv med frihed og penge (så man kan købe sig til friheden).

5. Konklusion

Mit mål med den kvalitative undersøgelse blandt indsatte dømt for økonomisk kriminalitet var at sætte fokus på de indsattes egne tanker om deres tidligere, nuværende og fremtidige situation – herunder den kriminelle handling og den forestående løsladelse.

Resultaterne af undersøgelsen viser, at der både er forskelle og ligheder mellem de fire interviewpersoner, der deltog i undersøgelsen. En af forskellene ligger i den måde, hvorpå personerne kendetegner deres opvækst. Således karakteriserer én af personerne sin opvækst som fattig, mens en anden karakteriserer den som privilegeret. En anden forskel er de fire indsattes uddannelsesniveau, idet to af de indsatte har en studentereksamen, men de andre to ”kun” har afsluttet henholdsvis 9. og 10. klasse. En tredje forskel handler om personernes voksenliv. Her har én boet i luksuslejlighed og en anden prøvet at være hjemløs, én lever af at begå kriminalitet (især

ikke-økonomisk kriminalitet som hashsalg), mens en anden driver forretning i udlandet.

Mellem interviewpersonerne og den samlede gruppe af indsatte i Danmark er der også forskelle. De fire interviewpersoners gennemsnitsalder er således 41,25 år, mens det for den samlede gruppe af indsatte i Danmark er 33 år. Derudover har de også allesammen afsluttet 9. klasse, hvilket ikke er tilfældet blandt den samlede gruppe af indsatte.

Lighederne mellem interviewpersonerne handler især om den måde, hvorpå de opfatter sig selv, deres kriminelle handling og det danske samfund. For det første er der ingen af de fire indsatte, der opfatter sig som kriminelle, selvom nogle af dem er enige med det danske retssystem i, at de har brudt loven. Her er der altså ifølge de indsatte selv tale om en kriminel handling, men ikke en kriminel person. I samme forbindelse pointerer flere af interviewpersonerne, at der findes langt værre forbrydelser, end den de selv har begået. En af interviewpersonerne påpeger således, at der ikke er nogen, der har fået psykiske mén af hans handlinger. Dette kan ses som en måde at neutralisere sin egen handling på jævnfør Sykes og Matza (1957). Andre måder at gøre dette på er for eksempel ved at flytte fokus over på fordømmernes motiver og adfærd, som nogle af interviewpersonerne også gør.

Den kvalitative undersøgelse viser endvidere, at de fire økonomisk kriminelle generelt har et meget negativt syn på det danske samfund. Således slipper hverken skattesystemet, retssystemet eller velfærdssystemet for at blive kritiseret. Dette er en måde, hvorpå interviewpersonerne kan forsøge at retfærdiggøre deres kriminelle handlinger både overfor det omgivende samfund og over for dem selv. Interviewpersonerne ser dog ikke bare negativt på det danske samfund – tre af dem føler sig heller ikke som danskere, hvilket især hos to af de indsatte resulterer i manglende loyalitet over for det danske samfund.

Kendetegnende for de fire interviewpersoner er endvidere, at de ikke tror fængselsstraffen vil have konsekvenser for deres videre liv. For eksempel er der ingen af dem, der er bange for, at de ikke kan få et job, når de kommer ud. Selve fængselsopholdet har dog konsekvenser, fordi de ikke har samme muligheder for at være sammen med venner og familie eller for at arbejde og derved tjene penge.

I undersøgelsen fremstår det også klart, at det for alle interviewpersonerne er vigtigt at have rigtigt

mange penge. Det handler dog ikke så meget om selve pengene, men om den frihed de giver. Ud over penge og frihed er et godt helbred og familie ting, der ifølge interviewpersonerne karakteriserer ”det gode liv”. Det er ting, som mange mennesker nok ville lægge vægt på, hvis de blev spurgt om, hvad der endetegner ”det gode liv”.

Generelt viser den kvalitative undersøgelse, at der er tale om personer, der har levet meget forskellige liv, men som også deler mange af de samme tanker om deres kriminelle handling, det danske samfund og ”det gode liv”.

6. Perspektivering

Denne undersøgelse er ikke et endegyldigt svar på, hvem den økonomisk kriminelle er. Den er i stedet for et bidrag til den kriminologiske forskning, indenfor hvilken der mangler undersøgelser, der tager udgangspunkt i den kriminelles egne udsagn. Undersøgelsen kan bidrage til forskningen ved at sætte fokus på, hvilke tanker den indsatte dømt for økonomisk kriminalitet gør sig i forhold til sig selv og omverdenen. Det er vigtigt netop at sætte fokus på disse tanker, fordi man ved at få indblik i den kriminelles sig selv og verden kan skærpe fokus i forhold til, hvor det vil være relevant at sætte ind, hvis man vil sænke recidiv hos denne gruppe.

Derudover kan den kvalitative undersøgelse danne baggrund for videre undersøgelser. For det første kunne man gennemføre en lignende undersøgelse med flere interviewpersoner. Det ville kunne give et mere præcist billede af den økonomisk kriminelle, fordi den bygger på udsagn fra flere indsatte. Man kunne eventuelt supplere den kvalitative undersøgelse med en spørgeskemaundersøgelse. En spørgeskemaundersøgelse vil give svar, der kan sammenlignes mere direkte end i en kvalitativ undersøgelse, og hvor interviewpersonen selv har indflydelse på, hvor interviewet bevæger sig hen.

Man kunne også vælge at dykke ned i nogle enkelte af de emner, der blev belyst i forbindelse med denne undersøgelse. For eksempel kunne man se nærmere på indsattes syn på betegnelsen kriminel, da det for mange kriminelle er kendetegnende, at de ikke selv opfatter sig som sådan. I samme forbindelse kunne man også undersøge, om der er forskel mellem den stigmatisering som ikke-økonomisk kriminelle oplever og den som økonomisk kriminelle oplever. Det er kendetegnende for undersøgelsens subjekter, at de ikke forventer, at fængselsstraffen vil have betydning for deres fremtidige liv. Undersøgelse har dog ellers vist, at en længere fængselsstraf generelt har stor

indflydelse på den kriminelles efterfølgende tilknytning til arbejdsmarkedet. Måske kan den indsattes egen forventning til fremtiden have indflydelse på, hvordan det rent faktisk kommer til at gå, når personen forlader fængselsområdet.

Derudover har mange undersøgelser forsøgt at finde ud af, om økonomisk kriminelle har bestemte psykologiske træk. Disse undersøgelser har dog især været foretaget i USA, og derfor kunne det være oplagt også at foretage lignende undersøgelser i Danmark.

7. Artikler

På de næste sider følger en række artikler om økonomisk kriminalitet og økonomisk kriminelle. Artiklerne er produceret ud fra ideen om et tema på nettet om økonomisk kriminelle – det kunne for eksempel være et tema på en avis' hjemmeside. Efter artiklerne vil følge en arbejdsrapport, hvor i jeg blandt andet vil komme nærmere ind på, hvorfor jeg har valgt at skrive netop disse artikler.

Om temaet

De sidste årtier har vi gennem medierne lært mange økonomisk kriminelle at kende. Gang på gang har de trukket overskrifter og prydet avisforsiderne. Siden 2008 har Stein Baggers navn eksempelvis figureret i 454 artikler i Politiken og hele 838 artikler i Ekstra Bladet, mens Kurt Thorsen navn i de to dagblade har optrådt henholdsvis 880 og 959 gange.

Økonomisk kriminalitet er dog ikke noget, der først er kommet frem de sidste årtier. Blandt de største sager om økonomisk kriminalitet er således sagen om tidligere justitsminister Peter Adler Alberti, der i 1910 blev kendt skyldig i bedrageri og dokumentfalsk for 18 millioner kroner (i dag svarende til over en milliard).

I 1990'erne var det de såkaldte selskabstømmere, der fyldte aviserne. Et hul i selskabs- og skattelovgivningen gjorde det muligt at tømme et selskab for værdier uden at betale den skyldige skat.

Efterfølgende har økonomisk kriminelle som Kurt Thorsen, Peter Brixtofte, Stein Bagger, Klaus Riskær og Amanda Jacobsen trukket overskrifter som følge af deres kriminelle handlinger. Senest er det sagen om EBH Bank og Sparekassen Himmerlands kursmanipulation, der har fyldt i medierne. I marts blev både tidligere direktør i EBH Bank, Finn Strier Poulsen, tidligere direktør i Sparekassen Himmerland, Svend Jørgensen, og tre andre tiltalte idømt fængselsstraffe ved retten i Hjørring.

I et forsøg på at gøre det sværere og mindre attraktivt at begå økonomisk kriminalitet har justitsminister Morten Bødskov (S) sendt et lovudkast i høring, der giver politi og anklagemyndighed bedre redskaber i kampen mod økonomisk kriminalitet samtidig med at strafferammen for nogle former for økonomisk kriminalitet hæves.

Men hvem er egentlig disse økonomisk kriminelle, hvad er deres baggrund, og hvad driver dem til at begå kriminalitet? Dette tema sætter fokus på økonomisk kriminalitet og den økonomisk kriminelle gennem portrætter og baggrundsartikler om den økonomisk kriminelle og udviklingen indenfor økonomisk kriminalitet i Danmark.

Faktabokse

Sådan gjorde jeg

Temaet er en del af et speciale på Syddansk Universitet om økonomisk kriminelle.

I forbindelse med specialet kontaktede jeg flere åbne fængsler i Danmark med ønsket om at interviewe økonomisk kriminelle. Et opslag med information om specialet og kontaktoplysninger blev hængt op på de indsatte opslagstavler, og det var dermed op til den indsatte selv at henvende sig, hvis vedkommende ønskede at deltage i et interview. De fire indsatte Steen, Nehmet, Peter og Dominik tog således selv kontakt og blev på ingen måde presset til at deltage.

Alle interviewene foregik i de fængsler, hvor interviewpersonerne afsoner deres straf, og alle interviewene blev gennemført med diktafon.

For at sikre interviewpersoners anonymitet har de alle fået tildelt et fiktivt navn og oplysninger om eksempelvis bopæl er udeladt.

Økonomisk kriminalitet

Gyldendals åbne encyklopædi definerer økonomisk kriminalitet som systematiske og organiserede forbrydelser, der har stor økonomisk gevinst som motiv og begås af erhvervsvirksomheder eller personer.

Økonomisk kriminalitet omfatter blandt andet bedrageri, skattesvig, momssvig, skyldnersvig, dokumentfalsk og underslæb.

Det antages, at økonomisk kriminalitet kan have store negative konsekvenser for samfundet både hvad angår økonomi og demokrati. Ofre for økonomisk kriminalitet er dog ikke bare samfundet som helhed, men også virksomheder og enkeltpersoner.

I USA bruges blandt andet betegnelsen white-collar crime. Da begrebet blev introduceret i 1939 dækkede det over kriminalitet begået af personer, der i kraft af deres arbejde var respekterede og havde høj social status. I dag er det dog meget forskelligt, hvordan begrebet bruges.

Kilder:

Den store danske - Gyldendals åbne encyklopædi

Weisburd, David & Waring, Elin (2001): *White-Collar Crime & Criminal Careers*, Cambridge University Press

Elliott, Rebecca T. (2010): "Examining the Relationship Between Personality Characteristics and

Unethical Behaviors Resulting in Economic Crime” in *Ethical Human Psychology and Psychiatry*, Vol. 12, No. 3, pp. 269-276

Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet

Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet (SØK) kaldes også i daglig tale

Bagmandspolitiet.

SØK behandler større sager om særlig økonomisk kriminalitet. Det betyder, at sagerne enten skal være af betydeligt omfang, være led i organiseret kriminalitet, indeholde anvendelse af særegne forretningsmetoder eller have anden særlig kvalificeret karakter.

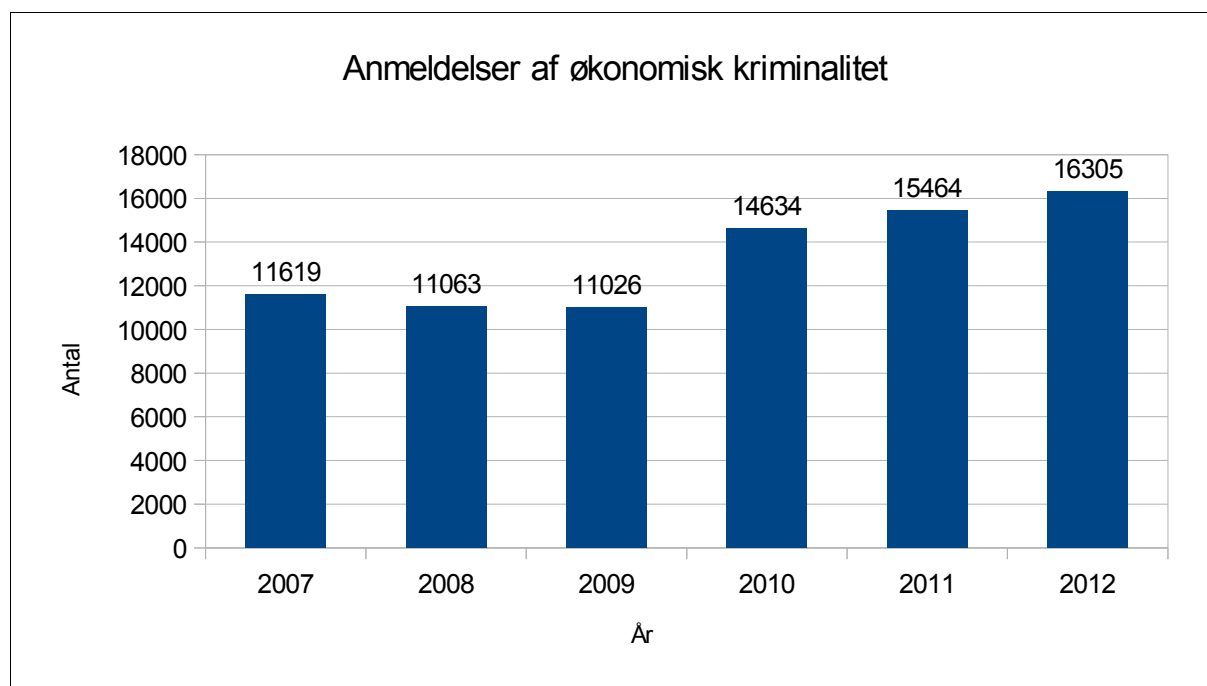
SØK bliver derudover også inddraget i lovforberedende og internationalt arbejde.

Kilde: SØK Årsberetning 2011

Pulsen på den økonomiske kriminalitet

”Det skal ikke kunne betale sig at begå økonomisk kriminalitet”, lyder det i en pressemeddelelse fra Justitsministeriet i midten af januar. Ministeriet oplyser, at Morten Bødskov (S) har sendt et lovudkast i høring, der skal være med til at stramme grebet om de økonomisk kriminelle. Konkret betyder det, at strafferammen skal hæves, og politi og anklagemyndighed skal have bedre muligheder for blandt andet at efterforske økonomisk kriminalitet.

Behovet for et strammere greb om de økonomisk kriminelle begrundes i pressemeddelelsen blandt andet med den økonomiske kriminalitets store konsekvenser for både personer, virksomheder og samfundet generelt. Derudover påpeger de også, at der de seneste år er sket en stigning i antallet af anmeldelser af økonomisk kriminalitet. Ifølge politiets statistikker er antallet af anmeldelser steget fra 11.619 i 2007 til 16.305 i 2012 – en stigning på 40 procent.

Kilde: politistatistik.dk: Politiet opererer med betegnelsen ”Bedrageri mv.”

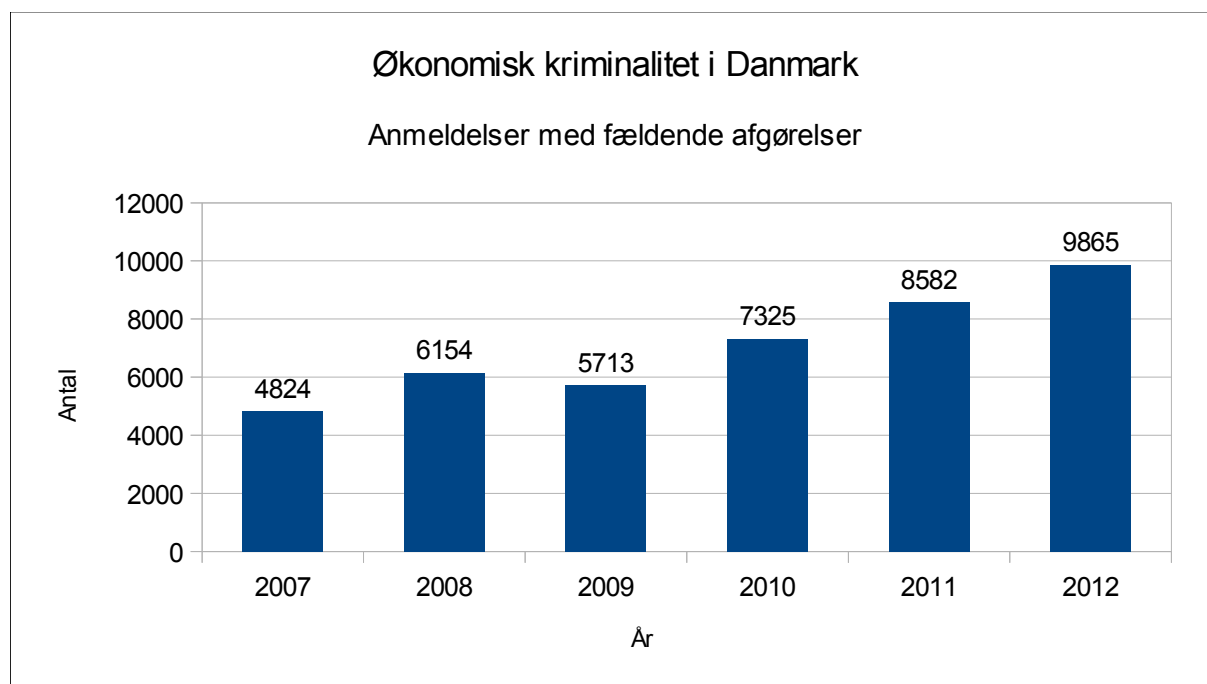
Finanskrisen, der ramte i 2007, kan muligvis være en af årsagerne til denne stigning. I hvert fald har krisen optaget en stor del af ressourcerne hos Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet (i daglig tale også kaldet Bagmandspolitiet), hvilket fremgår af deres årsopgørelse for 2011. Det er

dog svært at give noget entydigt svar på, om den finansielle krise har resulteret i et større antal sager om økonomisk kriminalitet sammenlignet med årene før krisen. Forsvarsadvokat i Aarhus Henrik Feldt-Rasmussen tror ikke, der er kommet flere sager, som følge af finanskrisen, mens Østjyllands Politi oplyser, at de ikke har lavet nogle undersøgelser, der kan sige noget om krisen eventuelle betydning.

Ifølge Jacob Lund Poulsen, der er forsvarsadvokat i København og hovedsagligt beskæftiger sig med økonomisk kriminalitet, vil udsving i samfundsøkonomien – som eksempelvis finanskrisen – dog resultere i sager om økonomisk kriminalitet.

- Det er jo ikke fordi, personerne i banker og virksomheder bliver mere kriminelle. Jeg tror, det er en kombination af, at man i opgangstider har en eufori og påtager sig nogle øgede risici. Når tingene knækker sammen, hvilket næsten er en natur-økonomisk konsekvens, så skal der i kølvandet på det placeres et både økonomisk og strafferetligt ansvar, siger Jacob Lund Poulsen.

Stigningen i antallet af anmeldelser afspejler sig også i antallet af straffe for økonomisk kriminalitet. I 2011 var der således dobbelt så mange anmeldelser med fældende afgørelser end i 2007.

Kilde: politistatistik.dk: En fældende afgørelse betyder, at personen er blevet dømt skyldig

Organiseret økonomisk kriminalitet

Finanskrisen har ifølge Jakob Lund Poulsen ført til et øget fokus på økonomisk kriminalitet både fra politisk side og fra tilsynsmyndighedernes side. Fokusset er især knyttet til den finansielle sektor, men økonomisk kriminalitet er ikke forbeholdt mænd i jakkesæt. I USA oplever man, at økonomisk kriminalitet også begås af personer, der ikke passer ind i den traditionelle opfattelse af, hvem den økonomisk kriminelle er.

Leder af afdelingen for økonomisk og organiseret kriminalitet ved Østjyllands Politi, Merete Olesen, vurderer, at man vil opleve det samme i Danmark.

- Via USA kan vi se, at udviklingen er, at man måske går fra at lave narkokriminalitet og til at begynde at lave økonomisk kriminalitet, fordi strafferammerne ikke er så høje, som de er for eksempel narkokriminalitet, siger hun.

Denne udvikling ser man ifølge vicesstatsadvokat Henrik Helmer Steen fra Bagmandspolitiet allerede. Han fortæller, at kriminelle grupperinger i Danmark som eksempelvis rockerne, der ellers er mest kendte for at involvere sig i prostitution og salg af narko, også har fået øjnene op for økonomisk kriminalitet.

- Rockere har opdaget, at der er mange penge i økonomisk kriminalitet, og at det måske også er mindre risikofyldt end de mere primitive former for kriminalitet som narkohandel og kvindeprostitution, fortæller Henrik Helmer Steen.

Generelt vurderer Henrik Helmer Steen, at der er sket en udvikling fra økonomisk kriminalitet kendetegnet ved manden med de store ideer og et reelt foretagende, som dog ikke kan kende forskel på dit og mit, til en mere professionel og organiseret økonomisk kriminalitet.

- Der sidder nogle notorisk kriminelle personer og monitorer, hvor der er nogle huller i den offentlige eller private kasse, som de kan udnytte. Når man har fundet et hul, går man systematisk i gang med at tømme kassen og opbygger en organisation omkring det, fortæller Henrik Helmer Steen.

Han eksemplificerer udviklingen med Kurt Thorsen og Stein Bagger, der begge er dømt for økonomisk kriminalitet. Kurt Thorsen er manden med de store ideer, der undervejs i processen med at realisere sine ideer benyttede sig af falske underskrifter, mens Stein Bagger tilhører gruppen, der begår mere professionel og organiseret økonomisk kriminalitet.

- Han har jo aldrig, om man så må sige, opstartet IT Factory med en eller anden idé om, at det skulle kunne noget. Det var udelukkende for at køre sådan en leasingkarrusel, og 99 procent af foretagendet var kriminelt, forklarer Henrik Helmer Steen.

Selskabstømmerne

Huller i lovgivningen var der også nogle personer, der fandt i slutningen af 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne. Disse personer er siden hen blevet kaldt "selskabstømmere", fordi de udnyttede nogle huller i selskabs- og skattelovgivningen, der gjorde det muligt at tømme et selskab for værdier uden at betale den skat, som selskabet skyldte.

Det resulterede i en lang række sager i 1990'erne, hvoraf den sidste sag blev afsluttet i 2009. Her blev selskabstømmer Bjørn Stiedl idømt seks års fængsel for at have elimineret skatterne i 171 selskaber. Den største af selskabstømmersagerne blev afsluttet i 2004. Her blev Poul Fischer og fire andre hver idømt mellem fem et halvt og syv års fængsel for at have tømt 224 selskaber for 320

millioner kroner.

Enron og Bernie Madoff

Siden selskabstømmersagerne har der været flere sager om grov økonomisk kriminalitet både i Danmark og i udlandet. Blandt de mest kendte sager fra Danmark er sagen fra begyndelsen af 1900-tallet om justitsminister Peter Adler Alberti, der snød Den Sjællandske Bondestands Sparekasse for, hvad der svarer til over en milliard kroner i dag, samt sagen om IT Factory, hvor Stein Bagger via en leasingkarrusel med fiktivt it-udstyr svindlede for mere end 800 millioner kroner. I udlandet har sagerne om Bernie Madoff og energiselskabet Enron trukket store overskrifter.

Bernie Madoff grundlagde investeringsfirmaet Bernard L. Madoff Investment Securities LLC, der viste sig at have bedrevet omfattende pyramidespil. For grundlægger og tidligere formand for firmaet, Bernie Madoff, resulterede det i, at han i 2009 blev idømt ikke mindre end 150 års fængsel.

Energiselskabet Enron var blandt USA's største firmaer. I 2001 gik selskabet konkurs, og det kom frem, at selskabets dårlige økonomi var blevet holdt skjult i flere år. Den tidligere bestyrelsesformand i selskabet døde af et hjertetilfælde, inden han nåede at blive idømt en straf, men tidligere administrerende direktør Jeffrey Skilling blev idømt 24 år og fire måneders fængsel.

Ifølge forsvarsadvokat Jakob Lund Poulsen har Enron-skandalen betydet, at EU har skærpet opmærksomheden omkring konkursmanipulation og insiderhandel, hvilket også har betydet et øget fokus på disse to former for økonomisk kriminalitet i Danmark.

Hårdere straffe

Forsvarsadvokat Jakob Lund Poulsen mener, at man groft kan inddele økonomisk kriminelle i fire grupper. Den første gruppe er de inkarnerede bedragere, der bevidst begår kriminalitet. Den anden gruppe ender med at begå kriminalitet, men det var ikke planen til at begynde med. Den tredje gruppe er ansatte, der foretager sig nogle handlinger på vegne af en kunde eller deres arbejdsgiver, mens den fjerde gruppe er personer, der under normale omstændigheder ikke ville begå kriminalitet, men som gør det, fordi de ender i en presset situation. Med udgangspunkt i disse grupper mener Jacob Lund Poulsen ikke, at hårdere straffe har nogen effekt.

- Det hænger sammen med, at både kategori et og to personer ikke bliver afskrækket af højere straffe. Når kategori tre personerne bliver involveret i noget, som senere fører til en straffesag, havde de overhovedet ingen opfattelse af, at de gjorde noget forkert. Så de tænker heller ikke på straftruslen og sanktionens størrelse, som nogen form for relevant begrænsning, siger Jakob Lund Poulsen.

Han mener i stedet for, at det er vigtigt med kontrolsystemer, der kan fange dispositionerne tidligere – før de bliver til en strafbar handling. Henrik Helmer Steen fortæller også, at det for de organiserede kriminelle er en erhvervsrisiko at blive taget af politiet.

Hårdere straffe er dog et ofte debatteret emne i den kriminologiske forskning og blandt politikere, hvor der er delte meninger i forhold til, om hårdere straffe vil sænke kriminalitetsniveauet eller ej. Tidligere undersøgelser af danskernes holdning til straf har vist, at danskerne generelt er tilhængere af hårdere straffe. En undersøgelse fra 2006 viste således, at 62 procent af danskerne fandt straffene for milde. En ny undersøgelse fra december 2012 viser dog, at det tal er faldet til 45 procent, hvilket kan tyde på en markant ændret holdning hos den danske befolkning.

I tråd med Jakob Lund Poulsen mener forsvarsadvokat Henrik Feldt-Rasmussen også, at straffen for økonomisk kriminalitet er hård nok i dag – og han tror heller ikke, at man vil se de store ændringer. Han mener dog, at man altid diskutere, om personerne i de store sager har fået en høj nok straf, men han gør opmærksom på, at det ikke kan være rigtigt, at det skal være ”billigere” at slå sin kone ihjel end at lave svig i firmaet.

Økonomisk kriminelle går ikke kun i jakkesæt

Vi kender dem fra medierne: Stein Bagger, Klaus Riskær og Kurt Thorsen for blot at nævne nogle få. Alle tre tilhører de gruppen af økonomisk kriminelle, der gennem de sidste årtier har svindlet for millioner af kroner og som gang på gang har ryddet avisforsiderne.

Man kan undre sig over, at disse mennesker tilsyneladende ikke har noget problem med at snyde og bedrage enkeltpersoner, virksomheder, banker og den danske stat for egen vindings skyld. Men hvem er egentlig disse økonomisk kriminelle? Og hvad er deres motiver for at begå økonomisk kriminalitet?

Jakkesæt og rockere

Hos Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet (i daglig tale også kaldet Bagmandspolitiet) beskæftiger man sig med større sager om økonomisk kriminalitet. Sagerne om John Trolles Memory Card Technology, Stein Baggers IT Factory og Klaus Riskærs Cypercitey er blandt dem, som Bagmandspolitiet har beskæftiget sig med.

Leder af Bagmandspolitiets juridisk operative afdeling, vicesstatsadvokat Henrik Helmer Steen, står i spidsen for Bagmandspolitiets anklagere. Ifølge ham er der sket en udvikling inden for økonomisk kriminalitet de seneste år, som også afspejler sig i gruppen af økonomisk kriminelle.

- Tidligere så vi, at økonomisk kriminelle var ”selfmade men”, der måske nok havde nogle ideer og visioner, men som undervejs i det, som havde et formål og måske var godt nok i sig selv, overtrådte nogle regler, fordi de blandt andet havde svært ved for eksempel at kende forskel på dit og mit, fortæller Henrik Helmer Steen.

Som eksempel på denne type økonomisk kriminelle nævner han Kurt Thorsen og Klaus Riskær. Ifølge Henrik Helmer Steen var ingen af deres foretagender kriminelle til at begynde med, men det blev de undervejs. Kurt Thorsen benyttede sig af falske underskrifter i forbindelse med finansieringen af forskellige projekter, mens Klaus Riskær forsøgte at tilgodese sig selv i forbindelse med salget af internetudbyderen CyperCity. Personer som Kurt Thorsen og Klaus Riskær begår ifølge vicesstatsadvokaten kriminalitet, fordi de eksempelvis bliver grådige eller

vælger den nemme løsning.

I dag er kriminaliteten ifølge Henrik Helmer Steen blevet mere professionel og organiseret. Det eksemplificerer han med Stein Bagger og pantebrevssagerne. Stein Bagger svindlede for millioner gennem en leasingkarrusel, hvor der blev solgt fiktivt it-udstyr, mens pantebrevssagerne drejer sig om salg af ejendomme til fiktivt høje priser. Blandt de organiserede økonomisk kriminelle finder man også rockere, der har fået øjnene op for den mindre risikofyldte økonomiske kriminalitet. Mens strafferammen for narkokriminalitet i grove tilfælde er 16 år, er strafferammen for bedrageri i grove tilfælde otte år.

Jakob Lund Poulsen, der er forsvarsadvokat i København, mener også, at man kan tale om flere forskellige typer af økonomisk kriminelle. De to første ligger tæt op ad Henrik Helmer Steens beskrivelser af ”the selfmade man” og den mere hårde og kyniske kriminelle.

- Der er charmøren, der med sin indsmigren, veltalenhed og udseende kan få folk til at låne ham penge. Ham kalder jeg den inkarnerede bedrager. Det er ham, der gør det bevidst for at opnå økonomiske gevinster af den ene eller den anden art. Så er der den anden type, som er personer, der ikke begår deres handlinger med udgangspunkt i at ville begå noget strafbart. Men de har sådan en tro på sig selv og sin egen kunnen og formåen, at de ikke ser de fejl, de laver. De har ikke de naturlige bremseklodser, som vi andre har i forhold til, hvad man kan og ikke kan, siger Jakob Lund Poulsen.

Ud over disse to typer af økonomisk kriminelle nævner forsvarsadvokaten også to andre typer. Den ene er ansatte personer, der foretager sig nogle dispositioner på baggrund af deres arbejdsgiver eller en kunde. Disse personer handler ikke for egen vindings skyld og har heller ikke undervejs indset, at handlingen var ulovlig.

Den anden er personer, der under normale omstændigheder ikke vil begå kriminalitet, men som kommer ud i en presset situation og i den forbindelse begår noget ulovligt. Det kan for eksempel være forretningsdrivende, der forsøger at redde deres virksomhed.

Folk uden jakkesæt

Ud fra Henrik Helmer Steen og Jakob Lund Poulsens beskrivelse af den økonomisk kriminelle

kunne man få det indtryk, at økonomisk kriminalitet er forbeholdt mænd i jakkesæt – og rockere. Men økonomisk kriminelle findes i alle samfundets lag. Økonomisk kriminalitet behøver ikke at involvere jakkesæt og svindel for millioner, men kan også handle om for eksempel snyd med offentlige ydelser som SU og kontanthjælp.

- Det viser jo, at alle kan lade sig friste, siger Henrik Helmer Steen.

Det er dog ikke den slags økonomisk kriminelle, som man beskæftiger sig med hos Bagmandspolitiet, men forsvarsadvokat Henrik Feldt-Rasmussen fra Aarhus møder en del såkaldte sociale bedragere.

- Det sidste nye er at snyde med SU, hvor man siger, man er flyttet hjemmefra, men det er man bare ikke. Nogle af de her unge mennesker kunne slet ikke forstå, at der var noget galt, for det gjorde alle jo. De fattede slet ikke, at de ødelagde deres egen straffeattest på det, fortæller Henrik Feldt-Rasmussen.

I forhold til Jacob Lund Poulsens inddeling af økonomisk kriminelle i fire grupper, falder personer, der snyder med for eksempel SU ind under gruppen af inkarnerede bedragere, fordi de bevidst gør det for at opnå en økonomisk gevinst.

Af nød

Ud over de sociale bedragere møder Henrik Feldt-Rasmussen også mange forretningsmænd, der i forsøget på at redde deres virksomhed, begår noget kriminelt. Nogle af dem slipper af sted med det – andre gør ikke.

- Nogle af dem ridder stormen af. Ved andre sker der et eller andet, der egentlig ikke har meget med det kriminelle at gøre, men som gør, at virksomheden går ned. Så kommer de her ting frem, som egentlig ikke er så voldsomme, fortæller Henrik Feldt-Rasmussen.

Hans opfattelse er dog, at der generelt er en meget høj moral blandt forretningsdrivende. Det er ikke personer, der er involveret i andre former for kriminalitet – og Henrik Feldt-Rasmussen tror også, at det er første og sidste gang, de begår kriminalitet. I modsætning hertil kan sociale bedragere godt

være involveret i anden kriminalitet.

Ifølge Henrik Feldt-Rasmussen er de forretningsdrivende dygtige, veluddannede og energiske personer, der forsøger at redde den virksomhed, som de ofte har været med til at starte op fra bunden. De er af den overbevisning, at det bare er lige nu, at det går dårligt – om et par år, så vender vinden. Det gør den bare ikke altid, og det kan have store konsekvenser for den pågældende forretningsmand. Går virksomheden konkurs, går de også selv konkurs – og derudover er der mange, der mister retten til at starte eget firma. Nogle må endda gå fra hus og hjem, men de ender ifølge Henrik Feldt-Rasmussen sjældent i en to-værelses lejlighed, for de har ofte nogle venner, som hjælper dem i situationen ved for eksempel at leje et hus ud til dem.

Uretfærdigt behandlet

Selvom de økonomisk kriminelle er dømt for at have begået kriminalitet er det ikke alle, der selv mener, at de har gjort noget forkert.

Vicestatsadvokat Henrik Helmer Steen pointerer, at han jo ikke er psykolog, idet han siger, at der i de spektakulære sager om økonomisk kriminalitet ofte er tale om personer med psykopatiske tendenser.

- Hvis man er en af de her psykopat-typer, så har man meget svært ved at forstå, at man har gjort noget forkert, og man mener måske heller ikke, at man har gjort noget forkert. Nogle gange tror jeg, at de føler sig uretfærdigt behandlet og ikke føler, de har gjort noget forkert. De føler, at de har fortjent det, at de er det værd, og at det ikke var så slemt, siger Henrik Helmer Steen.

Han fortæller også, at de hos Bagmandspolitiet meget sjældent får noget foræret forstået på den måde, at det er sjældent, at de tiltalte tilstår eller samarbejder.

- De rigtige psykopat-typer er vant til at navigere ude i samfundet og til at kunne tale sig fra hvad som helst, hvilket de også forsøger at gøre under efterforskningen og inde i retssalen, siger han.

Hos forsvarsadvokat Henrik Feldt-Rasmussen er det heller ikke tit, at de forretningsmænd, der måtte være tiltalt i en sag, tilstår. Men nogle gange er det meget tydeligt, at der er foregået noget ulovligt, hvis der for eksempel er tale om snyd med fakturaer.

Den kriminologiske forskning

De kriminelle personer, som de to forsvarsadvokater Henrik Feldt-Rasmussen og Jakob Lund Poulsen møder i deres arbejde, synes at være meget forskellige. Mens Henrik Feldt-Rasmussen fortæller om forretningsmanden, der med alle midler forsøger at redde sin virksomhed, så beskriver Jakob Lund Poulsen to personer. Den ene er den inkarnerede bedrager, der har en evne til at få folk til at gøre ting, mens den anden er personen, der grundet sin store tro på sig selv ikke ser de fejl, han eller hun laver.

Kigger man på forskningen inden for økonomisk kriminalitet finder flere undersøgelser også frem til, at der er forskellige typer økonomisk kriminelle. En amerikansk undersøgelse fra 2004 viser, at man kan inddele økonomisk kriminelle i dem, der ud over økonomisk kriminalitet også har begået andre former for kriminalitet, og dem der udelukkende har begået økonomisk kriminalitet. Den første gruppe udgør 40 procent og den anden 60 procent.

Ifølge Henrik Feldt-Rasmussen er der ikke mange økonomisk kriminelle, der har begået andre former for kriminalitet - i hvert fald ikke blandt dem, som man normalt opfatter som de økonomisk kriminelle. Men som Henrik Helmer Steen fortæller, så har rockere også fået øjnene op for økonomisk kriminalitet, hvilket kan betyde, at der bliver flere kriminelle, der både begår økonomisk kriminalitet og andre former for kriminalitet. Heller ikke Jacob Lund Poulsen møder mange økonomisk kriminelle, der har begået anden kriminalitet.

- Den økonomisk kriminelle er jo gennemsnitlig betydeligt ældre end den person, der bliver straffet for lov om euforiserende stoffer og vold, som typisk er i alderen 17-25. Hvorimod den økonomisk kriminelle ofte er en voksen person, tit og ofte med familie, siger Jacob Lund Poulsen.

Kriminalforsorgens statistikker viser, at hovedparten af indsatte og klienter i kriminalforsorgen er mellem 20 og 29 år og at gennemsnitsalderen er 33 år. Ser man på de økonomisk kriminelle, som

har været omtalt i de danske medier de sidste årtier, er det tydeligt, at disse personer generelt er en del ældre end den samlede gruppe af kriminelle. Den tidligere omtale amerikanske undersøgelse fra 2004 viser da også, at økonomisk kriminelle er både ældre, højere uddannede og afsoner kortere domme end ikke-økonomisk kriminelle.

I en anden amerikansk undersøgelse fra 2008 finder forskerne frem til, at man kan inddele økonomisk kriminelle i ”ledere” og ”medløbere”. Lederne og medløberne er forskellige både hvad angår personlighed og årsagen til, at de har begået kriminalitet. Lederne kan for eksempel være grådige eller frygte at miste en bestemt livsstil, mens medløberne blindt følger med lederen eller forsøger at opnå en forfremmelse. Lederne er blandt andet intelligente, arrogante og karismatiske, mens medløberne er mindre selvsikre, underdanige og godtroende.

Henrik Helmer Steens beskrivelse af den klassiske svindler fra de store spektakulære sager minder meget om beskrivelsen af lederen. Henrik Helmer Steen beskriver således den klassiske svinder som en charmerende person med psykopatlignende træk og store projekter og visioner, som kan besnakke enhver og som indtager lokalet, så snart han træder ind af døren.

Vekselereren der fik ”en god idé”

Danmark er en *parodi* på et land. I hvert fald hvis man spørger den 52-årige forretningsmand Steen, der afsoner en dom for økonomisk kriminalitet i et af Danmarks åbne fængsler – en dom Steen ikke mener, han har fortjent.

Retten var dog af en anden mening og dømte Steen for systematisk at have udnyttet et hul i den danske lovgivning. Følger man forsvarsadvokat Jakob Lund Poulsens inddeling af økonomisk kriminelle i forskellige typer, tilhører Steen – med rettens afgørelse som grundlag – gruppen af inkarnerede bedragere, der bevidst begår kriminalitet for at opnå en økonomisk gevinst.

En vurdering Steen sandsynligvis ikke vil være enig i, eftersom han ikke mener, han begik noget ulovligt.

- Jeg havde mange advokater ind over, så selvfølgelig var det ikke ulovligt på det tidspunkt. Men politisk kunne man ikke leve med, at der sad en lille fed vekselerer, der havde fået en god idé. Det må jeg jo bare leve med. Jeg er jo hverken den første eller den sidste, der er blevet politisk dømt i Danmark, fortæller Steen.

En europæisk nationalitet

Steen giver udtryk for et meget negativt syn på det danske samfund, der ikke kun skyldes, at han føler sig uskyldig dømt, men også at prisniveauet og skattetrykket efter hans mening er alt for højt. Det negative syn resulterer i en manglende loyalitet med og solidaritet over for det danske samfund, som blandt andet kommer til udtryk, da Steen fortæller om hans projekter i udlandet.

- Jeg kommer til at gøre 30.000 danskere arbejdsløse de næste ti år, hvis jeg lykkes med mine forretninger. Det har jeg det egentlig rigtig fedt med. Men det er ikke noget, jeg gider gøre nogen indsats for overhovedet. Der ligger ikke noget hævnmotiv bag, men det er heller ikke noget, jeg vil prøve at undgå, fortæller han.

Den manglende loyalitet med og solidaritet over for det danske samfund kan muligvis gøre det lettere for Steen at retfærdiggøre hans kriminelle handlinger, og han føler da heller ikke, at han har

taget noget fra hverken staten eller danskerne.

Det høje prisniveau og skattetryk var medvirkende til, at Steen flyttede til udlandet, hvor han efterhånden har boet og arbejdet i mange år. Årene i udlandet har været med til at skifte den danske nationalfølelse ud med en europæisk. Og der er ingen ændring i sigte, for Steen har ingen intentioner om at flytte tilbage til Danmark.

- Jeg kan simpelthen ikke forestille mig, hvad der skulle ske, før jeg nogensinde skulle overveje at komme tilbage til det her land. Ikke fordi jeg har noget had til det. Jeg synes bare, det er uinteressant, koldt, lille og højt beskattet, siger han.

Det negative syn på Danmark betyder også, at han vil gøre sine eventuelle besøg i Danmark så korte som mulig.

- Jeg gør ikke en weekend ud af det. Når jeg har gamle venner, der bliver 50/60 år, så tager jeg selvfølgelig op til deres runde fødselsdage, men jeg kommer med en flyver om eftermiddagen, hopper i smokingen, tager til fødselsdag og tager det første morgen-fly ud igen, fortæller Steen.

Den almindelige dansker ville nok vælge at gøre en tur ud af det – ikke mindst fordi man nu *havde* betalt for flyveturen – men for Steen har penge aldrig været et problem.

Den privilegerede

Steen voksede op som enebarn i en familie, hvor begge forældre arbejdede og tjente gode penge. Han gik på privatskole, hvor han fik høje karakterer, og havde generelt en tryk og meget privilegeret barndom.

- Vi tilhørte jo nok den én procent rigeste del af den danske befolkning, som jeg også altid selv har gjort, fortæller Steen, der som forretningsmand har bestrebet høje stillinger i forskellige firmaer.

Og det gør han stadig – tilhører den rigeste del af befolkning – det har fængselsopholdet ikke

ændret på. Det har dog betydet, at han ikke ser sin kæreste så ofte, og at han kun kan arbejde på halv tid – hvilket ikke er optimalt, når man som Steen først og fremmest er forretningsmand.

Forretningsmand

Spørger man ind til Steens positive egenskaber, er de hovedsagligt forbundet til ”forretningsmanden”. Hans største force er således, at han er analytisk skarp til at se, om en forretningsmodel er holdbar eller ej.

Livet som forretningsmand giver Steen en ganske glimrende indkomst, men det er dog ikke kun derfor, at han er forretningsmand – selvom han fortæller, hvilken grufuld tanke det ville være, hvis han skulle på dansk socialhjælp.

Steen er også forretningsmand for spillets skyld. Derfor irriterer det ham, at opholdet kun giver ham mulighed for at arbejde fra computeren, for så går han glip af den del af arbejdet, som han synes allermest om – forhandlingssituationen.

Men det er også hans virke som forretningsmand, der har ført til en dom for økonomisk kriminalitet. Det betyder dog ikke, at han tænkt sig at lave om på sine arbejdsmetoder, som følge af fængselsstraffen.

- Jeg tror ikke, jeg vil være mere forsigtig, for jeg tror altid, jeg har været lidt forsigtig. Jeg vil være meget omhyggelig i min forberedelse. Men hvis man vil være i spillet, bliver man også nødt til at lave forretningen. Det, der hele tiden bestyrker mig i, at det nok skal gå, er, at jeg aldrig har ment, at det, jeg lavede, var ulovligt, fortæller Steen.

Steen føler sig da heller ikke som kriminel.

- Du kan helt klart mærke forskel på hvilken indstilling og tilgang, man har til verden. Blandt andet, bare den empati, man har over for hinanden. Man ved altid, hvem det er der ikke vasker op efter sig, ikke bruger toiletbørsten og ikke rydder op. Der er altså bare en forskel på karrierekriminelle og så os andre, siger han.

Familie frem for fængsel

På en halvåben afdeling i et åbent fængsel i Danmark sidder 49-årige Dominik. Endnu engang er han blevet dømt for økonomisk kriminalitet, og endnu engang er han røget i fængsel. I alt har 10-12 domme resulteret i mellem otte og ni års fængsel, vurderer Dominik. Men nu skal det være slut.

- Det har ikke været det værd. Jeg er fuldstændig stoppet. Jeg skal ikke have noget med noget at gøre, siger han.

Uden jakkesæt

Dominik fremstår ikke som den typiske økonomisk kriminelle. Han er ikke manden i jakkesæt, der forsøgte at redde sin virksomhed fra en konkurs eller blev grådig af for meget succes.

Han er manden, der får en pludselig indskydelse og rejser på ferie i seks uger; manden der har levet over evne med hotelovernatninger, restaurantbesøg og gambling; og manden der både har boet i lejlighed og været hjemløs.

Siden Dominik var i midten af 20'erne, er han røget ind og ud af fængslet. Han har dog også haft forskellige jobs, som det lykkedes ham at få, fordi han løj om pletterne på straffeattesten. Nu er han blevet tilkendt førtidspension på grund af en kronisk sygdom, men alligevel håber han på at kunne varetage et job, når han om et års tid bliver løsladt.

- Det vil betyde, at jeg har noget at stå op til og ikke går og keder mig, for det er, når jeg keder mig og ikke rigtig har noget at lave, at jeg begår kriminalitet, fortæller Dominik.

”Man er jo nok stemplet”

Dominik erkender at have begået de fleste af de kriminelle handlinger, han er blevet dømt for de sidste 20 år, men denne gang føler han også, at han er blevet dømt for sin fortid.

- Retssystemet herhjemme er bygget op sådan, at man kan dømme folk for deres fortid. Hvis du er blevet dømt tidligere, så får du lidt ekstra, for du har jo gjort det en gang før, så har du garanteret også gjort det igen, siger han.

Dominik mener dog ikke, at hans kriminelle handlinger gør ham til en kriminel på lige fod med andre kriminelle.

- Man er jo nok stemplet, når man har lavet noget, man ikke skal. Jeg ved godt, at det har været ulovligt, men der er ikke nogen, der har psykiske mén, jeg har ikke slået nogen mennesker ihjel eller solgt stoffer, som jeg synes er en million gange værre, forklarer han.

Drømmen om en familie

At der muligvis er anden kriminalitet, der er værre, end den Dominik har begået, ændrer dog ikke familiens syn på hans handlinger. De tager skarp afstand fra de kriminelle ting, Dominik har foretaget sig, og kommer ikke og besøger ham i fængslet. Til gengæld får han besøg af personer fra en hjælpeorganisation, hvilket han sætter stor pris.

Dominik selv har da også fortrudt sine handlinger, der har betydet, at han er gået glip af mange ting. Han håber derfor at kunne realisere sine drømme på trods af den efterhånden temmelig plettede straffeattest. Foruden et job drømmer Dominik om at finde en kæreste og få børn.

Det er dog ikke første gang, at Dominik har sagt til sig selv, at det er slut med at begå kriminalitet, men denne gang håber han, at hans stædighed kan hjælpe ham med at nå målet om et liv med arbejde og familie.

Fra luksuslejlighed til fængselscelle

Der er ikke meget tilbage af det luksusliv, som 33-årige Peter og hans familie levede, før Peter blev dømt for økonomisk kriminalitet. Et lille værelse i et åbent fængsel i Danmark er, hvad Peter må nøjes med, mens hans kone må forsørge sig selv og to børn på en SU.

- Det er min kone, der står for alt nu. Jeg har ikke noget økonomi mere. Det er hende, der sørger for familien, passer begge børn, laver mad. Det må jeg tage hatten af for. Hun er gået fra at være en luksusdiva til at være studerende på SU med to børn i en lille lejlighed, fortæller Peter.

Savn og svigt

Dommen for økonomisk kriminalitet fik Peter for det produkt, hans virksomhed solgte, ikke var det, det gav sig ud for.

Forsvarsadvokat Jacob Lund Poulsen taler om den økonomisk kriminelle, der ikke begår sine handlinger med udgangspunkt i at begå noget strafbart, mens vicesstatsadvokat Henrik Helmer Steen fra Bagmandspolitiet taler om personen, hvis idé er god nok i sig selv, men som undervejs i processen ender med begå noget ulovligt. Begge beskrivelser synes at passe godt på Peter, der blev grebet af det luksusliv, han førte, og som endte med at begå kriminalitet.

Med dommen for økonomisk kriminalitet forsvandt luksuslivet, og Peter lever nu af de kostpenge, han får i fængslet. Det er dog ikke de manglende penge, som Peter savner mest. Fængselsstraffen betyder også, at Peter må undvære det daglige samvær med sin kone og sine børn. Hans største frygt er, at der sker dem noget, mens han sidder i fængsel.

Peter fortæller om en dag, hvor hans ene barn faldt ned ad trappen og kom på hospitalet. Hans kone var til undervisning, og han fik ikke selv lov til at tage hen på hospitalet samtidig med, at han ikke kunne få at vide, hvor slemt faldet havde været.

- Der sidder man virkelig og føler, man svigter sin familie. Man bliver frustreret. Der kan man virkelig mærke fængselsstraffen, fortæller han.

Første og sidste gang

Det er dog ikke bare fordi Peter sidder i fængsel, at de manglende penge viger pladsen til fordel for savnet af familien. Udenfor murene var det heller ikke pengene, der i sig selv betød noget.

- Pengene giver en frihed, som man ellers ikke har. Den frihed kan så bidrage til den lykke, man havde i forvejen. Men jeg tror ikke, den kan skabe lykken af sig selv, hvis man ikke er en glad person. Jeg tror, at hvis man er ensom i forvejen, så vil man også være ensom, når man har penge, siger Peter.

Men friheden varede som bekendt ikke ved. Peter erkender, at han solgte virksomhedens produkter på et forkert grundlag, men opfatter ikke sig selv som kriminel.

- Jeg er bestemt ikke en kriminel. Jeg har lavet nogle kriminelle handlinger, som har givet mig en straf. Den straf tager jeg uden at fælde så meget som en eneste tåre, for jeg havde det rigtig godt, mens det stod på, så kan man ikke begynde at pive, mens det går dårligt. Men jeg er ikke en karrierekriminel. Jeg er ikke en, der gør andre folk fysisk fortræd, og det her er helt sikkert sidste gang, jeg sidder i fængsel, siger Peter.

End ikke i gråzonen

At Peter erkender det ulovlige i hans foretagender betyder dog ikke, at han fortryder sine handlinger, for de har været medvirkende til, at han og hans familie kunne leve et liv i luksus. Men som han siger, så har han ikke lyst til at ende i fængsel igen. Derfor skal der for Peters vedkommende ske ændringer, når han indenfor det næste år bliver løsladt.

- Mit krav for fremtiden er, at det, jeg laver, ikke engang må ligge i gråzonen. Jeg har altid sagt, at det ikke skal være ulovligt, men nu må det heller ikke ligge i gråzonen, siger han.

Muligheden for at få et arbejde efter løsladelsen er ikke noget, der bekymrer Peter. Han fortæller, at han har fået et jobtilbud hver tredje måned, siden han kom i fængsel. Det mener han, at han kan takke medierne for, for selvom han fik et dårligt ry i medierne, så lagde de samtidig vægt på hans egenskaber som forretningsmand.

Luksus betalt med hash

- Jeg opfatter mig mere som en forretningsmand, en iværksætter, en entreprenør. Men ikke som en kriminel – altså for hvad? Jeg er kriminel, fordi samfundet siger, de her planter må du ikke sælge, siger 31-årige Nehmet.

Nehmets hovedindtægt kommer fra salg af hash. Men selvom mange nok vil være af en anden mening, så opfatter han ikke sig selv som kriminel. Salg af hash er dog ikke grunden til, at Nehmet for tiden sidder i et af Danmarks åbne fængsler. Faktisk er han aldrig blevet dømt for at have solgt hash.

Til gengæld er han blevet dømt for økonomisk kriminalitet – men det er hans samarbejdspartneres skyld og ikke hans egen, påpeger Nehmet. Det ændrer dog ikke på, at Nehmet nu afsoner en dom for økonomisk kriminalitet. En dom der betyder, at han må undvære det daglige samvær med sin kone og sine børn.

- Nogle gange har min kone sagt, at hun føler, de har straffet hende i stedet for at straffe mig, fordi hun sidder tilbage med to børn, siger Nehmet.

Dommen har dog ikke betydet, at Nehmets familie har måtte sige farvel til luksuslivet – ifølge Nehmet selv kan han og hans familie leve ”godt” de næste fem-seks år.

Opvokset på gaden

Men Nehmet har ikke altid levet et liv i luksus. Vold var en almindelig del af hverdagen i Nehmets familie, og set med hans øjne var familien fattig.

- Da jeg blev de her 14-15 år, så var jeg allerede blevet træt af min storebrors aflagte tøj. Alle de andre havde nye Diesel-bukser, fortæller Nehmet.

Familiens relative fattigdom betød også, at der ikke var råd til at sende børnene på fritidshjem.

- Så hang man ud på gaden sammen med alle de andre drenge, der heller ikke havde råd til at gå i fritidshjem. Så lavede vi vores egen klub, og drenge kører drenge op, og så fortsatte det

bare, fortæller Nehmet.

Ingen drømme

Nehmet fandt efterhånden ud af, hvor let det var at ”lave” penge. Selvom han begyndte på universitetet, så gjorde han aldrig uddannelsen færdig.

- Jeg kan ikke det der med at knokle fra 7-15 eller 7-16. Jeg var 19 år, da jeg lavede min første mil [million]. Siden jeg var 15-16 år, har jeg været vant til at have masser af penge. Jeg har været vant til at kunne fyre en hel masse penge af på en bytur, som folk tjener i løbet af tre måneder, siger Nehmet.

Men egentlig er det ikke pengene i sig selv, der har betydning for Nehmet – det er den frihed, de giver. Frihed er også det, der for Nehmet kendetegner ”det gode liv”.

- Det gode liv er ikke at have nogle drømme. Altså drømme på den måde, at man godt kunne tænke sig en masse ting. Hvis jeg godt kunne tænke mig det, så tager jeg det, fortæller han.

Uærlige penge

Dommen for økonomisk kriminalitet skyldes, at Nehmet i samarbejde med andre har misbrugt andre personers penge. Selvom han ved, at han har gjort noget forkert, så føler han ingen skam.

- Personerne er forsikrede af banken, og banken er forsikret af staten. I sidste ende er det staten, der punger ud. Staten betaler penge til så meget lort, og der er så mange, der stjæler. Mine småmønter fyrer de af på lort alligevel, så hvorfor skal jeg ikke få dem. Alle de skattelettelser alle mulige rige mennesker får, bare fordi de har magt til det. Hvorfor ikke mig? Hvad er der forskel på mig og dem?, spørger Nehmet.

Nehmet fortæller, at han donerer penge til de formål, han finder det vigtigt at støtte, men han pointerer, at han altid selv kommer først.

Nehmets familie deler ikke hans syn på de kriminelle handlinger. Nehmet fortæller, at han er familiens sorte får, og at hans far ikke vil tage imod ”uærlige penge”. Han kan dog også godt selv

se, at den måde, han lever sit liv på, ikke er noget alle bør gøre. Hvis alle levede som ham, ville der være anarki, og han ønsker heller ikke, at hans børn vælger det samme liv, for det er en usikker tilværelse.

Nehmet fortæller, at han har meget at skulle have sagt i det miljø, han kommer i. Det gør ham udsat, fordi personer kunne finde på at skaffe ham af vejen for selv at skabe sig et ry. Sammenlignet med denne usikkerhed, er fængselsopholdet ingenting.

- Jeg frygter mere døden, end jeg frygter fængsel. Og døden frygtede jeg ikke engang før, jeg fik børn, siger Nehmet.

Danmarks største svindlere

Peter Adler Alberti

I 1908 meldte daværende justitsminister Peter Adler Alberti sig på Københavns Domhus. Her erkendte han sig skyldig i underslæb for 18 millioner kroner (svarer i dag til over en milliard kroner) over for Den Sjællandske Bondestands Sparekasse, som han havde været formand for siden 1890.

Det endte med, at Peter Adler Alberti i 1910 blev kendt skyldig i bedrageri og dokumentfalsk og dømt til otte år i tugthus. Han sad efterfølgende i fængsel frem til 1917, hvor han blev benådet.

Kai Hoffmann

Finansmatador og tidligere godsejer Kai Hoffmann, der er blevet kaldt selskabstømningens fader, blev i august 1997 idømt seks års fængsel for skyldnersvig ved retten i Taastrup.

Kai Hoffmann var en af de personer, der 1989-94 udnyttede et hul i selskabs- og skattelovgivningen og opkøbte selskaber for efterfølgende at tage kontanterne ud uden at betale den skat, som selskaberne skyldte. I Kai Hoffmanns tilfælde var der tale om cirka 40 selskaber, der blev tømt for 27 millioner kroner.

Sagen blev anket til landsretten, men Kai Hoffmann udeblev fra retssagen, og derved stod byretsdommen ved magt.

PFA-sagen

I 2002 blev tidligere byggematador Kurt Thorsen og tidligere underdirektør i PFA Pension Rasmus Trads dømt for bedrageri og dokumentfalsk i forbindelse med den såkaldte PFA-sag.

Kurt Thorsens planer om at sammenlægge selskaberne Norden, Gefion og CVI International til et børsnoteret ejendomsselskab samt at opføre en ferieby i Spanien og luksuslejligheder i Tuborg Havn blev finansieret gennem falske garantier, idet han sammen med Rasmus Trads forfalskede administrerende direktør i PFA Pension André Lublins underskrift.

I juni 2000 blev Kurt Thorsen og Rasmus Trads idømt henholdsvis seks og fem års fængsel ved Københavns Byret. Dommen på seks år til Kurt Thorsen blev stadfæstet i Østre Landsret, mens Rasmus Trads fik nedsat sin straf til fire år. Rasmus Trads erkendte sig skyldig i sagen, mens Kurt Thorsen fastholder sin uskyld.

I november 2012 blev Kurt Thorsen atter dømt for økonomisk kriminalitet, da han ved Østre

Landsret fik tre et halvt års fængsel for skattesvig af særlig grov karakter. Det var halvandet år mindre, end de fem år Københavns Byret idømte ham i september 2011. To af de tre et halvt års fængsel er en retsstraf fra den tidligere dom for bedrageri og dokumentfalsk.

Fischer-banden

I april 2004 blev syv personer til sammen idømt 38 års fængsel for grov skyldnersvig ved Østre Landsret.

Sagen er den største af de såkaldte selskabstømmersager, hvor personer udnyttede et hul i selskabs- og skattelovgivningen til at tømme overskudsselskaber uden at betale den skat, som selskaberne skyldte. De syv personer tømte 224 selskaber for 320 millioner kroner og fik ud over fængselsstraffen også frakendt retten til at være selskabsstifter, direktør eller bestyrelsesmedlem i selskaber, foreninger eller fonde.

Tre af de syv personer fik hver syv års fængsel her i blandt advokat Poul Fischer – heraf navnet Fischer-banden.

Patrick Lee

Patrick Lee var hovedmanden bag den straffesag, som Bagmandspolitiet betegnede ”Gul Feber”. Sammen med seks andre personer importerede Patrick Lee blandt andet mobiltelefoner og it-komponenter momsfrit fra Fjernøsten – heraf betegnelsen ”Gul Feber”. Derefter gik importøren konkurs uden at betale moms på 25 procent til den danske stat. Momskarrusellen betød et tab for staten på mere end 180 millioner kroner.

I oktober 2007 blev alle de medvirkende til momskarrusellen idømt ubetinget fængsel for skyldnersvig af særlig grov beskaffenhed ved Københavns Byret. Patrick Lee fik den hårdeste straf af de syv tiltalte – seks års fængsel. Dommen blev anket på stedet, men Patrick Lee trak senere anken tilbage. To af de andre tiltalte fik senere skærpet straffen med seks måneder i Østre Landsret.

Klaus Riskær Pedersen

Tidligere medlem af Europa-Palamentet for Venstre forretningsmanden Klaus Riskær Pedersen blev i juni 2008 idømt seks års fængsel for bedrageri og mandatsvig ved Østre Landsret – et år mindre end byrettens dom på syv år. To et halvt år af dommen blev udgjort af en betinget dom, som han fik i 2000, i sagen om Accumulator Invest A/S.

I 1995 startede Klaus Riskær internetudbyderen CyperCity, hvis ejerskab to år senere blev overført

til Riskærs Familiefond. Fonden gjorde det muligt for Klaus Riskær at foretage økonomiske aktiviteter, selvom han var gået personligt konkurs. I forbindelse med et salg af CyperCity skulle Klaus Riskær have forsøgt at snyde fonden, hvilket resulterede i en dom for økonomisk kriminalitet. I september 2012 blev Klaus Riskær idømt endnu en dom for økonomisk kriminalitet. Denne gang blev han i Østre Landsret idømt et år og seks måneders fængsel for skyldnersvig. Derudover har han også en tidligere dom fra Frankrig på tre års fængsel, hvoraf det ene var ubetinget.

Stein Bagger

I juni 2009 blev Stein Bagger idømt syv års fængsel for bedrageri og dokumentfalsk ved retten i Lyngby. Stein Bagger kunne have fået en hårdere straf, hvis ikke han havde erklæret sig skyldig og samarbejdet om opklaringen af sagen.

Som administrerende direktør for firmaet IT Factory A/S svindlede Stein Bagger for mere end 830 millioner kroner via leasingkarruseller med fiktivt it-udstyr. Det gik hårdt ud over både virksomheder, banker og privatpersoner herunder Danske Bank og IBM Danmark.

I sagen blev også Stein Baggers forretningspartner svenskeren Mikael Ljungman idømt syv års fængsel i Østre Landsret – et år mere end i byretten.

I december sidste år blev Stein Bagger endnu engang sigtet – denne gang for at drive virksomhed, selvom han som del af dommen fra 2009 er frakendt retten til netop det.

Bjørn Stiedl

Den sidste af de såkaldte selskabstømmersager, der blev afsluttet, var sagen mod erhvervsmanden Bjørn Stiedl. I november 2009 blev han idømt seks års fængsel ved Østre Landsret for skyldnersvig for fra 1991-1993 at have tømt 171 selskaber for 320 millioner kroner. De 320 millioner kroner svarer til 15 procent af statens samlede umiddelbare tab ved selskabstømning.

Dommen faldt ti år efter, at Bjørn Stiedl blev idømt syv års fængsel ved Københavns Byret. De mange år skyldes blandt andet, at Bjørn Stiedl i 2005 blev idømt fire et halvt års fængsel for tømning af en pensionskasse i England. Landsretsdommen er derfor en tillægsstraf til dommen i England. Derudover skulle sagen gå om, da dommere og domsmænd i 2008 valgte at trække sig fra sagen.

Bruno Køldal-Eriksen

Revisor Bruno Køldal-Eriksen bliver kaldt Danmarks største svindler. Revisoren har været

involveret i 166 opløste og fallerede selskaber. Det har resulteret i 11 domme og 26 års fængsel. Senest blev han idømt syv års fængsel for salg af sort arbejde.

John Trolle

I december 2010 blev den tidligere direktør for Memory Card Technology John Trolle (i dag Rasmussen) idømt seks års fængsel for bedrageri ved Østre Landsret.

I forbindelse med at selskabet gik konkurs, blev John Trolle blandt andet tiltalt for at have vildledt banker til at yde selskabet lån ved at sminke på regnskaberne.

Tidligere økonomidirektør i Memory Card Technology Henrik E. Sørensen, der i byretten blev idømt to års fængsel, blev frifundet i landsretten.

Amanda Jacobsen

Den 18. februar 2013 blev tidligere direktør i cateringvirksomheden Gate Gourmet Amanda Jacobsen idømt fire et halvt års fængsel for underslæb og dokumentfalsk ved Østre Landsret.

Dommen fik hun for at have svindlet sig til mere end 130 millioner kroner fra Gate Gourmet. Landsretsdommen var et år længere end byrettens dom på tre et halvt års fængsel.

For Amanda Jacobsen har svindlen haft store personlige omkostninger, da hendes mand begik selvmord, da svindlen blev opdaget.

8. Arbejdsrapport

Specialets akademiske del er en kvalitativ undersøgelse af økonomisk kriminelles tanker om deres tidligere, nuværende og fremtidige situation. De økonomisk kriminelle er også omdrejningspunktet for specialets journalistiske del, men derudover indgår der også artikler, der behandler emnet økonomisk kriminalitet mere generelt og som har mindre fokus på den økonomisk kriminelle som person.

I det følgende vil jeg redegøre for mine tanker omkring den journalistiske del af specialet. I første afsnit vil jeg fortælle, hvordan jeg fandt frem til de mundtlige og skriftlige kilder. Derefter vil jeg redegøre for mine tanker med hensyn til medie og målgruppe samt gennemgå de fem nyhedskriterier. I sjette afsnit vil jeg gennemgå temaets forskellige elementer og tilknytte de forskellige nyhedskriterier. Efterfølgende vil jeg redegøre for de valg, jeg har gjort i forhold til kilder.

8.1 Research og interview

De fire økonomisk kriminelle, der deltog i specialets kvalitative undersøgelse, samt to af de forskningsartikler, jeg benyttede i teori-afsnittet og i analysen, indgår også i det journalistiske produkt. Derudover indgår der nye kilder – både mundtlige og skriftlige. De mundtlige kilder er to forsvarsadvokater, en anklager fra Bagmandspolitiet og lederen af afdelingen for økonomisk og organiseret kriminalitet ved Østjyllands Politi. De skriftlige kilder er internetsider og avisartikler.

De to forsvarsadvokater fandt jeg ved at søge på ”forsvarsadvokat” og ”økonomisk kriminalitet” på google.dk, mens lederen af afdelingen for økonomisk og organiseret kriminalitet ved Østjyllands Politi blev fundet via politiets hjemmeside. Anklageren fra Bagmandspolitiet kom jeg i kontakt med ved at henvende mig til Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet (Bagmandspolitiet) og spørge efter en, der kunne fortælle mig om udviklingen inden for økonomisk kriminalitet i Danmark.

Interviewet med den århusianske forsvarsadvokat foregik på vedkommendes kontor og blev optaget på diktafon, mens de andre interview foregik over telefonen, hvor de blev optaget med telefonens optagefunktion. Jeg havde forberedt en side med nogle spørgsmål, og undervejs spurgte jeg ind til kildernes svar.

Internetsiderne og artiklerne, der især gav information til artiklen ”Danmarks største svindlere”,

fandt jeg gennem databasen Infomedia og via søgemaskinen Google. I første omgang søgte jeg efter at finde ud af, hvem der kan siges at være Danmarks største svindlere, mens jeg bagefter søgte efter information om de enkelte svindlere, som jeg overvejede skulle med i artiklen.

8.2 Medie

Jeg besluttede som sagt at opbygge det journalistiske produkt som et tema på nettet. Helt konkret lod jeg mig inspirere af den måde, Jyllands-Posten har valgt at opbygge temaerne på avisens hjemmeside jp.dk. De temaer, der figurerer her, handler om alt lige fra sport og underholdning til politik og kriminalitet. I slutningen af maj måned hed temaerne blandt andet ”Kessler vs Froch”, ”Cannes Film Festival” og ”De skjulte lobbyister”. Det sidstnævnte tema handlede om PR-bureauet Waterfront.

Temaerne er bygget op af forskellige elementer herunder både artikler og tv-indslag. Elementerne er forskellige afhængig af, hvad temaet handler om. Der kan således være tidslinjer, statistikker og portrætter alt efter, hvad der er relevant i forhold til emnet. Temaet ”Kessler vs Froch” byder således på portrætter af de to boksere og de to bokseres kampstatistik, mens temaet ”De skjulte lobbyister” blandt andet indeholder en tidslinje over de vigtigste afsløringer. Alle temaer har dog elementet ”Om temaet”, som er en introduktion til det pågældende tema.

Temaer, som dem på jp.dk, giver mulighed for at komme hele vejen rundt om et emne og få forskellige vinkler og synspunkter med. Samme mulighed er det ikke sikkert, at man har, hvis artiklerne skal i avisen. Det er ikke fordi, at netartiklerne nødvendigvis er længere end avisartikler – ofte er det modsatte tilfældet – men der er mulighed for at bringe flere forskellige artikler om emnet, og for at man kan linke fra én artikel til en anden.

Muligheden for at kunne bringe flere vinkler og synspunkter i spil betyder for det konkrete journalistiske produkt, at man blandt andet kan fortælle flere økonomisk kriminelles historie. Hvis man kun havde plads til at fortælle én økonomisk kriminels historie, ville det på ingen måde give et nuanceret billede af disse personer. De økonomisk kriminelle, som både indgår i specialets akademiske del og i den journalistiske del er netop meget forskellige, hvilket også fremgår af de fire portrætter. Havde jeg kun mulighed for at bringe ét portræt, ville jeg ende med at give læseren et meget ensidigt billede af den økonomisk kriminelle, hvilket ikke er hensigten med temaet.

Hensigten er i stedet at vise, at ikke alle økonomisk kriminelle er som Stein Bagger, men at det dog

stadig er muligt at tale om forskellige typer af økonomisk kriminelle – i hvert fald hvis man skal tro de to forskningsartikler samt forsvarsadvokaten og anklageren fra København.

Derudover giver et tema på nettet også mulighed for interaktion mellem mediet og læseren og indbyrdes mellem læserne. Som del af temaet kunne man oprette forskellige debatter, hvor læseren kunne komme med sit syn på en given problemstilling. En debat kunne for eksempel omhandle ideen om skærpede straffe til økonomisk kriminelle – vil det virke, eller vil det ikke virke? Nettet giver endvidere mulighed for at benytte sig af lyd og film. For eksempel kunne man gøre nogle af interviewene frit tilgængelige, hvis altså interviewpersonen er indforstået hermed.

8.3 Målgruppe

Jyllands-Posten er ifølge Danmarks Statistik landets andet største dagblad målt på oplagstal, mens avisens hjemmeside jp.dk også ligger højt på listen over danskernes foretrukne internetsider¹⁸. Man kan derfor forestille sig, at både Jyllands-Posten og jp.dk når ud til en stor del af den danske befolkning. Selv definerer Jyllands-Posten sin målgruppe som de ”moderne individorienterede”¹⁹. Denne gruppe udgøres især af yngre karrieremindede mænd, der tror på, at man er sin egen lykkes smed, som stemmer til højre for midten, og som er interesserede i erhvervsstof²⁰.

Økonomisk kriminalitet kan i den forbindelse siges at have to dimensioner: den kriminelle og den økonomiske. Derfor kan man forestille sig, at Jyllands-Postens læsere også vil være interesseret i økonomisk kriminalitet, da den har store økonomiske konsekvenser for både enkeltpersoner, virksomheder, banker og den danske stat. Jeg har dog været opmærksom på, at artiklerne skal kunne læses af alle – ikke kun dem der er bekendte med fagtermerne indenfor økonomi og jura qua deres interesse for erhvervsstof.

Man kunne i et tema om økonomisk kriminalitet have valgt, at temaet skulle handle om det økonomiske aspekt ved økonomisk kriminalitet. Jeg har dog valgt at lægge mere vægt på den økonomisk kriminelle person. Det har jeg valgt, fordi det er et område, der ikke journalistisk er blevet behandlet ret meget, og fordi det giver læseren indblik i, hvem den økonomisk kriminelle er, og hvilke tanker denne person selv gør sig i forhold til sin kriminalitet og efterfølgende straf.

18 http://www.fdim.dk/sites/default/files/mediarkiv/rapporter/danskernes_brug_af_internettet_2012_rapport.pdf

19 <http://www.jppol.dk/da/artikler/dagblade/jyllands-posten.aspx>

20 <http://www.gallup.dk/services/gallup-kompas>

8.4 Temaets opbygning

Selvom det journalistiske produkt er et tema, så betyder det ikke, at de enkelte artikler ikke kan stå alene. Man kan ikke gå ud fra, at personer, der klikker sig ind på en historie, ender med at læse alle artiklerne under temaet. Derfor har jeg været opmærksom på, at alle artikler skal kunne læses hver for sig – dog uden at gentage for meget.

Det journalistiske produkt består af i alt 11 elementer:

- En introduktion
- Tre faktabokse
- To baggrundsartikler
- Fire portrætter
- En oversigt

Inden jeg gennemgår de forskellige elementer, vil jeg ud fra Tverskov og Tverskov (2009) redegøre for de fem nyhedskriterier, da det er noget, jeg har været opmærksom på i forhold til artiklerne.

8.5 De fem nyhedskriterier

De fem nyhedskriterier er væsentlighed, identifikation, sensation, aktualitet og konflikt. En artikel behøver ikke bygge på alle fem nyhedskriterier, men kan også godt bygge på et enkelt kriterium. Alt efter hvilken historie, man skriver, og hvem man skriver til, vil der således blive lagt vægt på forskellige nyhedskriterier. Nedenfor følger en kort beskrivelse af de fem nyhedskriterier (Tverskov & Tverskov, 2009, p. 26-29):

- Væsentlighed handler om, at produktet skal give læseren ”indsigt, viden og perspektiv i store og små samfundsspørgsmål” (Tverskov & Tverskov, 2009, p. 26). I den forbindelse er det vigtigt, at væsentlighed ikke bliver forvekslet med nyhedskriteriet aktualitet.
- Aktualitet handler om, at historien er aktuel, og behøver således ikke betyde, at den samtidig er væsentlig.
- Identifikation handler om, at læseren skal kunne identificere sig med historien eller sagt på en anden måde: ”Der skal være noget læseren genkender eller nemt kan forestille sig” (Tverskov & Tverskov, 2009, p. 27).

- Sensation finder man i de historier, der er ud over det sædvanlige. Der behøver ikke være tale om en kæmpe sensation – det kan også bare være noget, der overrasker.
- Det sidste af de fem nyhedskriterier er konflikt, som ifølge Tverskov og Tverskov er det mest udbredte nyhedskriterium. Konflikt handler om, at nogle eller noget står over for hinanden. Det kan være to fodboldhold, to uenige politikere eller manden og systemet.

8.6 Temaets elementer

Nedenfor vil jeg gennemgå de forskellige elementer, der indgår i det journalistiske produkt. Jeg vil fortælle, hvorfor lige præcis denne artikel er med i temaet, samt hvilke nyhedskriterier den bygger på.

8.6.1 Introduktion

Introduktionen er den artikel, der introducerer læseren til temaet. I forhold til jp.dk's temaer kan introduktionen sammenlignes med det, jp.dk kalder ”Om temaet”. Jeg har dog valgt at gøre introduktionen til dette tema mere artikel-agtig, end det er tilfældet med jp.dk's ”Om temaet”. Det er dog stadig en introduktion til temaet, da jeg blandt andet gennem spørgsmålene til sidst viser, hvad der er temaets fokus.

Nyhedskriterierne i introduktionen er primært aktualitet og væsentlighed. Det aktuelle ligger i, at Morten Bødskov har sendt et forslag i høring, der skal gøre det sværere at være økonomisk kriminel, mens det væsentlige ligger i, at introduktionen omhandler samfundsmæssigt relevante emner som økonomisk kriminalitet og det danske retssystem.

8.6.2 Faktabokse

Jeg har valgt at bruge faktabokse i temaet, fordi det er en god måde at give læseren nogle faktuelle oplysninger. Alternativet ville være, at det alt sammen skulle stå i artiklerne, hvilket kunne ødelægge flowet. Man kunne komme uden om dette problem ved at udelade disse fakta, men jeg synes, det er vigtigt for eksempel at redegøre for, hvordan man er kommet i kontakt med sine kilder, og hvad der skal forstås ved relevante begreber.

Den første faktaboks har overskriften ”Sådan gjorde jeg”. Faktaboksen handler om, hvordan jeg fik kontakt til de fire økonomisk kriminelle personer, der deltager i temaet i form af fire portrætter. Det er meget vigtigt, at læseren har mulighed for at se, hvordan man er kommet i besiddelse af de

informationer, man præsenterer for dem. I dette tilfælde er det vigtigt at fortælle, at interviewpersonerne selv har valgt at stille op til interview, samt at de fire personer er blevet anonymiseret og tildelt fiktive navne. Denne faktaboks skal komme i forbindelse med de fire portrætter.

Den anden faktaboks handler om, hvad der skal forstås ved begrebet økonomisk kriminalitet. Både i den kriminologiske forskning og i samfundet generelt er der mange forskellige måder, hvorpå man kan forstå begrebet. Derudover er økonomisk kriminalitet heller ikke det eneste begreb, der bruges om denne kriminalitetsform, og det er derfor vigtigt at redegøre for, hvilket begreb man bruger, og hvordan man bruger det. Denne faktaboks er vigtig i forhold til temaet generelt og kunne derfor komme i forbindelse med alle artiklerne.

Den sidste faktaboks har navnet ”Statsadvokaturen for Særlig Økonomisk Kriminalitet”. Der er mange, der allerede ved, hvem Bagmandspolitiet er, og hvad de beskæftiger sig med, men af hensyn til dem, der måtte være i tvivl, har jeg valgt at lave en faktaboks, der kort siger, hvilke sager de beskæftiger sig med hos Bagmandspolitiet. Denne faktaboks skal komme i forbindelse med de to baggrundsartikler.

Skal man knytte et nyhedskriterium til faktaboksene, må det være væsentlighed, idet de bidrager med vigtig information til læserne.

8.6.3 Baggrundsartikler

Jeg har valgt at have to baggrundsartikler. Den ene handler om, hvem den økonomisk kriminelle er, og den anden handler om udviklingen indenfor økonomiske kriminalitet.

Den første artikel tager udgangspunkt i de to forsvarsadvokater fra henholdsvis Aarhus og København, anklageren fra Bagmandspolitiet og lederen af afdelingen for økonomisk og organiseret kriminalitet ved Østjyllands Politi – jeg vil senere komme nærmere ind på de forskellige kilder. I forbindelse med interviewene med de ovennævnte personer, var jeg overrasket over, hvor meget især forsvarsadvokaten og anklageren fra København kunne sige om økonomisk kriminelle – især fordi de økonomisk kriminelle, jeg havde talt med, virkede meget forskellige. Ud over de mundtlige kilder indgår der også to skriftlige kilder i form af forskningsartikler om, hvem den økonomisk kriminelle er. Dem har jeg valgt at inddrage for at give baggrundsartiklen mere substans.

Nyhedskriterierne i artiklen er aktualitet og identifikation. Aktualiteten ligger i, at baggrundsartiklen fortæller om en udvikling, der finder sted lige nu, i forhold til, hvem den økonomisk kriminelle er, mens identifikationen ligger i, at læseren måske vil kunne genkende noget fra sit eget liv, når vedkommende læser om de forskellige økonomisk kriminelle.

Den anden artikel er en artikel, som jeg synes er meget vigtig at have med, når man laver et tema om økonomisk kriminalitet. Artiklen er vigtig, fordi den viser, hvorfor det overhovedet er relevant at lave et tema om økonomisk kriminalitet og økonomisk kriminelle. Det viser den for eksempel ved at starte med justitsminister Morten Bødskovs forslag om at stramme grebet om økonomisk kriminelle, og ved at vise den stigning, der er i antallet af anmeldelser af økonomisk kriminalitet. Nyhedskriterierne i denne artikel er væsentlighed og aktualitet. Væsentligheden ligger i, at artiklen bidrager med konkret viden om omfanget og udviklingen af den økonomiske kriminalitet i Danmark. Denne viden er samtidig også aktuel, da der er tale om omfanget og udviklingen af økonomisk kriminalitet i dag.

8.6.4 Portrætter

Som tidligere fortalt giver et tema a la dem på jp.dk mulighed for at komme godt rundt om et givent emne. I et avisopslag vil man sandsynligvis ikke have plads til fire portrætter, men den mulighed har man ved et tema på nettet. Derfor har jeg valgt at bringe fire portrætter – et af hver af de økonomisk kriminelle interviewpersoner. Jeg synes, det er vigtigt at vise læseren, at interviewpersonerne på den ene side deler nogle af de samme tanker for eksempel i forhold til deres kriminelle handling, men at de på den anden side har levet meget forskellige liv. Nyhedskriteriet i portrætterne er identifikation, idet læseren måske kan genkende noget fra sit eget liv i interviewpersonernes historier.

8.6.5 Oversigt

Det sidste element, jeg har valgt til temaet, er en oversigt over Danmarks største svindlere. Mange har måske hørt om de forskellige sager, der indgår i oversigten, men ved måske ikke helt, hvad de handlede om, og hvad resultatet blev med hensyn til strafudmåling.

Med hensyn til hvilke sager, der skulle med i oversigten, valgte jeg at tage udgangspunkt i, hvor hård en straf de tiltalte i sagen fik. Det betyder, at det hovedsagligt er sager, hvor den tiltalte har fået seks års fængsel eller mere. Disse sager er også dem, der har været blandt de mest omtalte i

medierne. Derudover har jeg også medtaget omtalte PFA-sag, samt sagen om Amanda Jacobsen, der er en af de nyeste sager om økonomisk kriminalitet i Danmark.

Nyhedskriteriet i oversigten er væsentlighed, da den bistår læseren med information om, hvilke store sager om økonomisk kriminalitet, der har været i Danmark i tidens løb.

8.7 Kilder

I artiklerne indgår i alt otte mundtlige kilder samt flere journalistiske og videnskabelige artikler.

Nedenfor vil jeg gennemgå valget af kilder.

8.7.1 De økonomisk kriminelle

Halvdelen af de mundtlige kilder udgøres af de fire økonomisk kriminelle, der deltog i den kvalitative undersøgelse. Under de kvalitative interview sikrede jeg mig, at det var i orden, at jeg også brugte interviewpersonernes udtalelser i den journalistiske del af specialet, hvis jeg respekterede deres ønske om anonymitet, hvilket de alle samme svarede ja til.

Man skal i forbindelse med disse kilder være opmærksom på, at der er tale om økonomisk kriminelle, der selv har valgt at deltage i specialet. Det kan, som det også blev nævnt i den akademiske del af specialet, have den betydning, at det er en bestemt type personer, jeg har talt med, som måske er mere afklarede med hensyn til deres situation eller har et større behov for at tale med nogen.

De fire interviewpersoner er det, man kalder erfaringskilder. Erfaringskilder er personer, ”som er blevet berørt af situationen, har oplevet noget, gjort sig erfaringer” (Tverskov & Tverskov, 2009, p. 34). De fire økonomisk kriminelle har direkte erfaring med det at være økonomisk kriminel, og derfor er de erfaringskilder.

8.7.2 Anklagere og forsvarere

Den anden halvdel af de mundtlige kilder udgøres af to forsvarsadvokater, en anklager fra Bagmandspolitiet og lederen af afdelingen for økonomisk og organiseret kriminalitet ved Østjyllands Politi.

Jeg har valgt at have to forsvarsadvokater med for ikke bare at udlægge én forsvarsadvokats synspunkt som sandheden. Det samme gælder anklageren fra Bagmandspolitiet og lederen fra

Østjyllands Politi, der begge kan siges at befinde sig på modsatte side af forsvarsadvokaterne. De to forsvarsadvokater kommer endvidere fra hver deres del af landet – den ene fra Aarhus og den anden fra København – og det samme gælder for de to andre kilder.

Der er en tydelig forskel mellem kilderne fra København og kilderne fra Aarhus. De københavnske kilder er i højere grad klar til at inddele de økonomisk kriminelle i forhold til kriminalitet og personlighed, end de århusianske kilder er. Lederen af afdelingen for økonomisk og organiseret kriminalitet ved Østjyllands Politi ville således slet ikke sætte nogle ord på, hvem den økonomisk kriminelle er. Det kan hænge sammen med, at især denne kilde repræsenterer en bestemt institution i samfundet – nemlig politiet.

De fire kilder er egentlig partskilder, men jeg har valgt at bruge dem som ekspertkilder. Partskilder er personer, der er parter i en sag, mens ekspertkilden for eksempel er forskeren og embedsmanden (Tverskov & Tverskov, 2009, p. 34). Jeg har valgt, at bruge de fire kilder som ekspertkilder, fordi de er personer, der har direkte kontakt med økonomisk kriminelle og derfor må kunne sige noget om disse personer. Desuden udtaler de sig ikke om en verserende sag, hvilket ville gøre dem til partskilder.

8.7.3 Artikler og internetsider

Ud over de mundtlige kilder gør jeg også brug af en række skriftlige kilder. For de to baggrundsartikler gælder det to forskningsartikler om, hvem den økonomisk kriminelle er. Forskningsartiklerne er det, man kalder ekspertkilder. Ekspertkilder er personer, der har en særlig viden om emnet, og som kommer med en faglig vurdering²¹.

Ud over forskningsartiklerne har jeg også hentet information i journalistiske artikler fundet gennem databasen Infomedia og via søgemaskinen Google. I forbindelse med brugen af artikler og internetsider har jeg været opmærksom på at krydstjekke oplysningerne, da forkerte oplysninger ellers kan snige sig med ind.

21 <http://www.samfundsfaet.dk/index.php?id=1395>

8.8 Kildeliste

8.8.1 Mundtlige

Feldt-Rasmussen, Henrik

Forsvarsadvokat hos advokatfirmaet Advokaterne Sankt Knuds Torv P/S

Tlf.: 86130600

Olesen, Merete

Politikommissær, leder af afdelingen for økonomisk og organiseret kriminalitet ved Østjyllands
Politi

Tlf.: 87311010 + 4900

Poulsen, Jakob Lund

Forsvarsadvokat hos advokatfirmaet Stagetorn Wenzel Lund Poulsen

Tlf.: 33124611

Mobil: 20130043

Steen, Henrik Helmer

Vicestatsadvokat hos Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet

Tlf.: 45154602

Mobil: 25283175

De fire økonomisk kriminelle er anonyme, men jeg er bekendt med deres identitet.

8.8.2 Skriftlige

Internetsider

Alle lokaliseret 21. og 22. maj 2013

Den store danske – Gyldendals åbne encyklopædi

http://www.denstoredanske.dk/Danmarks_geografi_og_historie/Danmarks_historie/Danmark_1849-1945/Peter_Adler_Alberti

http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Enkelte_navngivne_retssager/PFA-

sagen

http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Selskabsret/selskabst

%C3%B8mning

http://www.denstoredanske.dk/Erhverv,_karriere_og_ledelse/Erhvervsliv/Erhvervsfolk/Klaus_Risk

%C3%A6r_Pedersen

http://www.denstoredanske.dk/Erhverv,_karriere_og_ledelse/Erhvervsliv/Erhvervsfolk/Stein_Bagger

Borsen.dk

http://borsen.dk/nyheder/karriere/artikel/1/232419/faengselsport_smaekker_bag_bedrageridoemt_john_trolle.html

http://borsen.dk/nyheder/investor/artikel/1/196734/trolle_faar_6_aar_i_landsretten_-_medtiltalt_frifundet.html

http://borsen.dk/nyheder/generelt/artikel/1/252200/storsvindleren_amanda_jacobsen_faar_fire_et_halvt_aar.html

<http://www.b.dk/nationalt/svindeldoemte-amanda-jacobsen-faar-sin-faengselsstraf-skaerpet>

<http://borsen.dk/nyheder/avisen/artikel/12/1265096/artikel.html>

http://borsen.dk/nyheder/generelt/artikel/1/60678/faengselsstraffe_holdt_i_fischer-sag.html

<http://borsen.dk/nyheder/avisen/artikel/12/674059/artikel.html>

http://borsen.dk/nyheder/oekonomi/artikel/1/195743/syv_aar_til_mikael_ljungman.html

http://borsen.dk/nyheder/investor/artikel/1/170026/bjoern_stiedl_faar_seks_aars_faengsel.html

http://borsen.dk/nyheder/investor/artikel/1/138654/bjoern_stiedl-sag_skal_gaa_om.html

dr.dk

<http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2012/11/23/105807.htm>

<http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2013/05/13/170057.htm>

<http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2012/09/26/101008.htm>

<http://www.dr.dk/Nyheder/Penge/2012/12/20/113101.htm>

<http://www.dr.dk/Nyheder/Penge/2012/12/20/113101.htm>

<http://www.dr.dk/Nyheder/Penge/2010/12/02/131809.htm>

http://www.dr.dk/Nyheder/Penge/2009/11/12/092410.htm?wbc_purpose=updatehttp%253Ab.dk

<http://m.business.dk/?article=2593822-De-store-sager-om-oekonomisk-kriminalitet#>

<http://www.fyens.dk/article/315013:Business-Fyn--Fem-aars-faengsel-til-selskabstoemmer>

<http://www.business.dk/finans/fem-aars-faengsel-til-kurt-thorsen>

Diverse

<http://www.dst.dk/da/Statistik/emner/forbrugerpriser/forbrugerprisindeks.aspx?#prisberegner>

<http://www.domstol.dk/oestrelandsret/nyheder/domsresumeer/Pages/GulFeber->

[sagenommomssvigfor184miokr\(momskarrusel\).aspx](http://www.domstol.dk/oestrelandsret/nyheder/domsresumeer/Pages/GulFeber-sagenommomssvigfor184miokr(momskarrusel).aspx)

<http://www.domstol.dk/oestrelandsret/nyheder/domsresumeer/Pages/OestreLandsretafsigerankedom>
[iselskabstoemmersag.aspx](http://www.domstol.dk/oestrelandsret/nyheder/domsresumeer/Pages/OestreLandsretafsigerankedom)

<http://www.domstol.dk/Procesbevillingsnaevnet/nyheder/Appeltilladelser/Pages/Strafudmaalingisag>
[ombedrageriogmandatsvig.aspx](http://www.domstol.dk/Procesbevillingsnaevnet/nyheder/Appeltilladelser/Pages/Strafudmaalingisag)

<http://finans.tv2.dk/nyheder/article.php/id-18811157:s%C3%A5dan-svindlede-stein.html>

<http://finans.tv2.dk/nyheder/article.php/id-11897209:s%C3%A5dan-endte-finansmanden-i-f>
[%C3%A6ngsel.html](http://finans.tv2.dk/nyheder/article.php/id-11897209:s%C3%A5dan-endte-finansmanden-i-f)

<http://finans.tv2.dk/nyheder/article.php/id-34559123:storsvindler-fik-55-%C3%A5r-i-f>
[%C3%A6ngsel.html](http://finans.tv2.dk/nyheder/article.php/id-34559123:storsvindler-fik-55-%C3%A5r-i-f)

<http://nyhederne.tv2.dk/article.php/id-26791051:udleveret-fra-thailand-for-svindl.html>

<http://politiken.dk/erhverv/ECE389173/fire-momssvindlere-anker-paa-stedet/>

<http://politiken.dk/indland/ECE1781172/fange-talsmand-der-bliver-ikke-opkraevet->
[beskyttelsespenge/](http://politiken.dk/indland/ECE1781172/fange-talsmand-der-bliver-ikke-opkraevet-)

<http://svindlere.dk/klaus-riskaer/>

Avisartikler

Sørensen, Morten (2008): "Dømt: Mænd med misbrugte talenter" i *Berlingske Tidende*, 8. juni 2008, p. 4

Munch-Jensen, Hans Henrik (1997): "Hård dom over selskabstømmer" i *Børsen*, 28. august 1997, pp. 14-15

Jensen, Pia Fris (1998): "Første selskab blev tømt i Køge" i *Information*, 14. februar 1998, p. 5

Holmstad, Dag (2004): "Landsretten: Fischer-banden fik 38 års fængsel" i *Jyllands-Posten*, 6. april 2004, p. 5

Høberg, Jesper & Brahm, Kristoffer (2012): "Revisoren uden moral" i *Jyllands-Posten*, 25. august 2012, pp. 6-7

8.8.3 Til arbejdsrapporten

Tverskov, Eva & Tverskov, Kim (2009): *Sådan gør journalister* – Håndbog for alle andre, Finland, Forlaget Ajour

9. Litteraturliste

- Alalehto, T. (2003). Economic Crime: Does Personality Matter? *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 47(3), 335–355.
- Becker, H. S. (2005). *Outsidere: Studier i afvigelsessociologi* (Vol. 1. udgave). Kbh.: Hans Reitzel.
- Benson, M. L., & Moore, E. (1992). Are White-Collar and Common Offenders the Same? An Empirical and Theoretical Critique of a Recently Proposed General Theory of Crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 29(3), 251–272.
- Benson, Michael L. (1984). The Fall from Grace: Loss of Occupational Status as a Consequence of Conviction for a White Collar Crime. *Criminology*, 22(4), 573–593.
- Blickle, G., Schlegel, A., Fassbender, P., & Klein, U. (2006). Some Personality Correlates of Business White-Collar Crime. *Applied Psychology*, 55(2), 220–233.
- Bo, I. G. (2002). At sætte tavsheder i tale - fortolkning og forståelse i det kvalitative forskningsinterview. In M. H. Jacobsen, S. Kristiansen, & A. Prieur (Eds.), *Liv, fortælling, tekst - strejftog i kvalitativ sociologi* (1. ed., pp. 51–75). Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Bucy, P. H., Formby, E. P., Raspanti, M. S., & Rooney, K. E. (2008). Why do they do it?: the motives, mores, and charactor of white collar criminals. *St. John's Law Review*, 82, 401–571.
- Buell, S. W. (2013). IS THE WHITE COLLAR OFFENDER PRIVILEGED? *Duke Law Journal*, 63(forthcoming), 0–54.
- Dhami, M. K. (2007). White-collar Prisoners' Perceptions of Audience Reaction. *Deviant Behavior*, 28(1), 57–77.
- Elliott, R. T. (2010). Examining the Relationship Between Personality Characteristics and Unethical Behaviors Resulting in Economic Crime. *Ethical Human Psychology and Psychiatry*, 12(3), 269–276.
- Feeley, D. (2006). Personality, Environment, and the Causes of White-Collar Crime. *Law and Psychology Review*, 30, 201–213.

- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A General Theory of Crime*. California: Stanford University Press.
- Hansen, L. L. (2009). Corporate financial crime: social diagnosis and treatment. *Journal of Financial Crime*, 16(1), 28–40.
- Holtfreter, K., Van Slyke, S., Bratton, J., & Gertz, M. (2008). Public perceptions of white-collar crime and punishment. *Journal of Criminal Justice*, 36(1), 50–60.
- Jacobsen, B., Tanggaard, L., & Brinkmann, S. (2010). Fænomenologi. In L. Tanggaard & S. Brinkmann (Eds.), *Kvalitative metoder - en grundbog* (1st ed., pp. 185–206). Kbh.: Hans Reitzel.
- Jakobsen, M. L. F. (2012). Kvalitativ analyse: kodning. In L. B. Andersen, K. M. Hansen, & R. Klemmensen (Eds.), *Metoder i statskundskab* (2. ed., pp. 173–210). Kbh.: Hans Reitzel.
- Jensen, L. G., & Wodschow, A. L. (2006). *Jeg ser ikke mig selv som kriminel - men det er jeg så nu!: En kvalitativ undersøgelse af unge kriminelles selvopfattelse*. Københavns Universitet.
- Jørgensen, C. R. (2009). *Identitet: psykologiske og kulturanalytiske perspektiver* (Vol. 2. udgave). Kbh.: Hans Reitzel.
- Kvale, S. (2005). Om tolkning af kvalitative forskningsinterviews. *Nordic Studies in Education*, (1), 3–15.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009a). Research Interviews, Philosophical Dialogues, and Therapeutic Interviews. In Steinar Kvale & S. Brinkmann (Eds.), *InterViews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing* (2. ed., pp. 23–46). United States of America: SAGE Publications.
- Kvale, Steinar, & Brinkmann, S. (2009b). *InterViews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing* (2nd ed., pp. 13–354). United States of America: SAGE Publications.
- Leeper Piquero, N., Schoepfer, A., & Langton, L. (2008). Completely Out of Control or the Desire to Be in Complete Control? How Low Self-Control and the Desire for Control Relate to

Corporate Offending. *Crime & Delinquency*, 56(4), 627–647.

Matsueda, R. L., & Heimer, K. (1997). A Symbolic Interactionist Theory of Role-Transitions, Role Commitments, and Delinquency. In T. Thornberry (Ed.), *Advances in Criminological Theory, Vol. 7, Developmental Theories of Crime and Delinquency* (pp. 163–213). New Brunswick, NJ: Transaction.

Minkes, J., & Minkes, L. (2008). Introduction. In J. Minkes & L. Minkes (Eds.), *Corporate and White-collar Crime* (pp. 1–17). London: SAGE Publications.

NIRAS. (2012). *Veje ind og ud af kriminalitet: Tidligere kriminelle unges erfaringer* (1. ed.). Odense: Socialstyrelsen.

Perri, F. S. (2011). White-Collar Criminals: The “Kinder, Gentler” Offender? *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 8, 217–241.

Piquero, N. L., Carmichael, S., & Piquero, A. R. (2007). Research Note: Assessing the Perceived Seriousness of White-Collar and Street Crimes. *Crime & Delinquency*, 54(2), 291–312.

Prieur, A. (2002). Objektiviering og refleksivitet - om Pierre Bourdieus perspektiv på design og interview. In M. H. Jacobsen, S. Kristiansen, & A. Prieur (Eds.), *Liv, fortælling, tekst - strejftog i kvalitativ sociologi* (1. ed., pp. 109–132). Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Simpson, S. S., & Piquero, N. L. (2002). Low Self-Control, Organizational Theory, and Corporate Crime. *Law and Society Review*, 36(3), 509–548.

Stadler, W. A., & Benson, M. L. (2012). Revisiting the Guilty Mind: The Neutralization of White-Collar Crime. *Criminal Justice Review*, 37(4), 494–511.

Sykes, G. M., & Matza, D. (1957). Techniques of Neutralization : A Theory of Delinquency. *American Sociological Review*, 22(6), 664–670.

Tanggard, L., & Brinkmann, S. (2010). Interviewet: samtalen som forskningsmetode. In L. Tanggard & S. Brinkmann (Eds.), *Kvalitative metoder - en grundbog2* (1. ed., pp. 29–53). Kbh.: Hans Reitzel.

- Tanggaard, L., & Brinkmann, S. (2010). Kvalitet i kvalitative studier. In L. Tanggaard & S. Brinkmann (Eds.), *Kvalitative metoder - en grundbog* (1. ed., pp. 489–499). Kbh.: Hans Reitzel.
- Tranæs, T. (2008a). Hvem begår tyverierne i Danmark? In T. Tranæs & L. P. Geerdsen (Eds.), *Forbryderen og samfundet: Livsvilkår og uformel straf* (1. ed., pp. 57–66). Kbh.: Gyldendal.
- Tranæs, T. (2008b). De kriminelles tilknytning til arbejdsmarkedet. In T. Tranæs & L. P. Geerdsen (Eds.), *Forbryderen og samfundet: Livsvilkår og uformel straf* (1. ed., pp. 113–138). Kbh.: Gyldendal.
- Uggen, C., Manza, J., & Behrens, A. (2004). Less than the Average Citizen: Stigma , Role Transition and the Civic Reintegration of Convicted Felons. In S. Maruna & R. Immergreen (Eds.), *After Crime and Punishment: Pathways to Offender Reintegration* (pp. 258–290). Cullompton, Devon, UK: Willan Publishing.
- Visser, C. a., & O'Connell, D. J. (2012). Incarceration and inmates' self perceptions about returning home. *Journal of Criminal Justice*, 40(5), 386–393.
- Visser, C. a., & Travis, J. (2003). Transitions from Prison to Community: Understanding Individual Pathways. *Annual Review of Sociology*, 29, 89–113.
- Walters, G. D., & Geyer, M. D. (2004). Criminal Thinking and Identity in Male White-Collar Offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 31(3), 263–281.
- Weisburd, C., Waring, E., & Piquero, N. L. (2008). Getting Beyond the Moral Drama of Crime: What We Learn From Studying White-collar Criminal Careers. In J. Minkes & L. Minkes (Eds.), *Corporate and White-collar Crime* (pp. 179–201). London: SAGE Publications.
- Weisburd, D., & Waring, E. (2001). *White-Collar Crime & Criminal Careers*. Port Chester, NY, USA: Cambridge University Press.

10. English summary

Despite the fact that crime and criminals in general has been the subject of much research, economic crime has not been given much attention. This is especially true in a danish context, but until recently it was also the case in the USA. Furthermore there is a lack of research in economic crime that involves primary data from the criminal offender him- or herself.

Primary data is important if you want to know how the criminal offender view his or her criminal act and the following consequences, which we want to know because it could help decide for examble which way to go to reduce recidivism.

Through a qualitative research interview this study wanted to explore the economic criminal offenders own thoughts about his or her previous, present and future situation including thoughts about being labeled a criminal by the criminal justice system and the potential consequences of the sentence. The studys main focus can be grouped under three themes:

- The criminal label
- View on society
- Thoughts about the future

Four currently incarcerated male offenders convicted of economic crime participated in the study. It was entirely up to the offender to decide whether to participate in the study or not and thus no one was forced to paticipate. The participants were between 31 and 52 years old and expected to be released within 12 months. They all served their sentences in open prisons and this was also where the interviews took place.

With regard to childhood, education and adult life the participants were very different. One of the offenders said that his family were poor when he grew up, while another consider his childhood to be privileged. In terms of education two of the participants have a high school diploma while the other two have not. Furthermore one has lived in a luxury apartment while another has been homeless, and one earn his money by selling drugs while another is doing business abroad.

But the participants also have things in common. For examble the qualitative research shows that none of the four participants view themselves as criminals. Some of them admit that their act was

criminal, but they do not see themselves as criminals. They try to create a distance between themselves and the "real criminals", who they generally mean are persons that physically hurt people.

The interviewpersons also have a very negative view on Denmark. Some of the interviewpersons are very dissatisfied with the high taxlevel, which is also part of the reason for the fact that two of the interviewpersons have decided to live outside of Denmark – but at the moment they are forced to stay in Denmark most of the time because of their imprisonment. The negative view on Denmark also appears in the fact that three of the interviewpersons don't feel like Danes. The negative view and the fact that three of them don't feel like Danes might help the offender justify his criminal acts – not only towards other people but also towards himself.

Much research has centered around the fact that it can be very difficult to reenter society when you have been incarcerated. For the general group of criminals in Denmark research shows that the job prospects after incarceration are very poor. But the four economic criminals in this study do not fear the future. Instead they are quite certain that they are going to do well.

Another characteristic of the four participants is the importance of money. Not so much the money themselves, but the freedom it provides. Besides money and freedom characteristics of "the good life" is family and a good health – things that not only criminals consider important.

Over all the study shows that people convicted of economic crime are both very different and very much alike. Especially their thoughts about the criminal act, the Danish society and "the good life" seem very similar.

The study does not provide a final answer to questions about who the economic criminal person is and how he thinks about his crime and the society. Instead it provides a basis for future research on the subject.

Bilag 1

Dømt for økonomisk kriminalitet?

Mit navn er Ida Amalie Bodh Have, og jeg læser journalistik på Syddansk Universitet. Jeg er pt. i gang med speciale, og i den forbindelse søger jeg personer, der er dømt for økonomisk kriminalitet.

Jeg blev interesseret i kriminalstof, da jeg var i praktik hos Nordjyske Medier i Aalborg og dækkede flere retssager. Derfor har jeg valgt at skrive om økonomisk kriminalitet i mit speciale.

Jeg søger 3-5 personer, der har lyst til at lade sig interviewe som del af en kvalitativ undersøgelse. Interviewet vil handle om, hvad indsatte (der er dømt for økonomisk kriminalitet) tænker om deres nuværende situation og deres fremtid. Interviewene vil vare 1-2 timer, og alle, der deltager i interviewene, vil være anonyme.

Jeg håber på, at jeg med specialet kan sætte gang i en debat omkring de problemstillinger, som indsatte oplever forud for deres løsladelse.

For at kunne deltage i specialet skal du:

- Være dømt for økonomisk kriminalitet
- Løslades indenfor nærmeste fremtid

Interviewene vil foregå i begyndelsen af april.

Har du lyst til at medvirke, kan jeg kontaktes frem til 27. marts på tlf.: 42 21 76 10

Venlig hilsen Ida Amalie Bodh Have

Bilag 2 – Interviewguide

Husk: Åbne spørgsmål frem for lukkede, tavshed er ok.

Præsentation af specialet

Specialet handler om, hvad indsatte tænker i forhold til, at de snart skal løslades – og det er også det, som interviewet kommer til at handle om.

Og så vil jeg lige for en god ordens skyld sige, at du selvfølgelig bliver anonymiseret sådan at intet af det, du fortæller om, og som jeg bruger i speciale, vil kunne føres tilbage til dig.

Hvis der er nogle spørgsmål, du ikke ønsker at svare på, er det helt i orden.

Oplysninger der vil indgå i specialet:

- Alder
- Familieforhold (gift+børn)
- Uddannelsesniveau (ikke specifik uddannelse)
- I arbejde/ikke i arbejde
- Hvad du er dømt for
- Om du er blevet dømt tidligere
- Etnicitet (dansker/udlænding)

Oplysninger der ikke vil indgå i specialet:

- Navn
- Bosted
- Dommens længde
- Hvor du har siddet i fængsel
- Specifik beskæftigelse før dommen
- Navne på personer og steder

Personlig præsentation

Vil du ikke starte med at fortælle lidt om dig selv?

- Navn, alder, bopæl før afsoning, civilstand og familie.
- Uddannelse og beskæftigelse før afsoning.
- Evt. diagnoser/sygdomme, misbrug og misbrugsbehandling.

Kriminel karriere

Kan du fortælle lidt mere om, hvorfor du sidder i fængsel?

- Hvad er du dømt for? Hvor længe skal du sidde inde? Hvor længe har du siddet inde? Hvornår bliver du løsladt?
- Hvor lang tid i varetægt og hvor? Har du siddet inde andre steder, blevet overflyttet?
- Hvilke omstændigheder førte til, at du begik den kriminelle handling? Skyldig/ikke skyldig? Hvilke begrundelser havde politiet for at dømme dig?

- Var det kun dig, der blev dømt i sagen? Var der andre, der kendte til det, du lavede?
- Har du tidligere begået kriminalitet? Evt. hvor mange gange tidligere dømt, hvor lang tid i fængsel, økonomisk eller anden kriminalitet.

Løsladelse

Kan du fortælle lidt om, hvad der skal ske, når du kommer ud?

- Jobmuligheder? Vender du tilbage til samme job eller skal du finde et nyt?
- Hvad tænker du i forhold til din familie evt. børn?
- Er du bange for, hvad andre vil tænke om, at du har været i fængsel? Venner, familie, kollegaer?

Opvækst

Kan du fortælle lidt om din barndom?

- Hvor voksede du op?
- Beskæftigelse – mor, far (og søskende).
- Havde/har du et nært forhold til din familie?
- Hvad var det for et miljø, du voksede op i? Hvilke kredse færdedes din familie i? Hvad kendetegner de kredse?
- Hvad var du for et barn? Stille, aktivt, indadvendt, udadvendt?
- Havde du nogle succesoplevelser som barn – noget du var rigtig god til, og som folk roste dig for? Både i forhold til skole og fritid.

Social identitet

Kan du fortælle mig noget om, hvad du er god til?

- Hvilke egenskaber og kvaliteter har du?
- Har du nogle mindre gode sider?

Hvad vil du gerne have, at andre skal tænke om dig?

- Hvordan tror du, andre opfatter dig?
- Tror du, deres opfattelse har ændret sig efter, at du er blevet dømt for økonomisk kriminalitet?
- Hvilke forventninger tror du, folk har til dig? Både familie, venner, kollegaer, samfundet.
- Hvordan har du det med at indgå i kategorien ”kriminell”?

Hvad tænker du om det danske samfund?

- Godt/dårligt? Retfærdigt/uretfærdigt?
- Hvad vil du gerne bidrage med? Både i forhold til familie, venner og samfundet generelt.

Det gode liv

Hvad er et godt liv for dig?

- Er der nogle bestemte ting, du gerne vil opnå i livet? Familie, penge, magt, uafhængighed, succes. Er der nogle af tingene, du har opnået?
- Hvordan vil din økonomiske situation se ud, når du kommer ud?

Jeg har umiddelbart ikke flere spørgsmål. Er der noget, du ønsker at tilføje eller spørge om?

Jeg skal også skrive nogle artikler som del af mit speciale. Må jeg der bruge nogle af dine citater – helt anonymiseret?

Bilag 3 – Kodeskema

- **Andres syn på personen**
 - Hvad tror interviewpersonen, andre tænker om ham?
 - Hvordan ønsker personen at fremstå over for andre mennesker?
- **Ansvar**
 - Føler interviewpersonen et ansvar overfor eventuelle ofre for vedkommendes kriminelle handling – herunder også staten?
- **Det gode liv**
 - Hvad kendetegner ifølge den indsatte ”det gode liv”?
- **Egenskaber som barn**
 - Hvilke egenskaber havde interviewpersonen som barn?
- **Egenskaber som voksen**
 - Hvilke egenskaber vurderer interviewpersonen, at han har – både negative og positive?
- **Familie**
 - Interviewpersonen taler om sin familie – både forældre, søskende, kone/kæreste og børn
- **Familiens syn på kriminalitet**
 - Kender familien til interviewpersonens kriminelle handling?
 - Hvad tænker familien om personens kriminelle handling?
- **Fortrydelse**
 - Er der nogle ting, som personen fortryder – især i forhold til vedkommendes kriminelle handling?
- **Fremtid**
 - Hvilke tanker gør interviewpersonen sig om sin fremtid?
 - Skal personen finde et arbejde?
 - Er der nogle ting, som personen gerne vil nå, som han endnu ikke har nået?
 - Er der nogen ting som personen vil gøre anderledes fremover?
- **Fængselsopholdet**
 - Hvilke tanker gjorde interviewpersonen sig forud for fængselsopholdet?
 - Hvordan er det for personen at være i fængsel?
 - Hvordan forløber en gennemsnitlig dag i fængslet?
- **Fængselsopholdets konsekvenser**
 - Hvilke konsekvenser har der været af fængselsopholdet – både hvad angår arbejde, familie og fritid?
- **Generelle karakteristika**
 - Interviewpersonens alder, bosted, familieforhold m.m.
- **Job**
 - Hvilke job har interviewpersonen haft?
 - Hvad arbejder personen med?
 - Har personen stadig et job?
- **Kendetegn som barn**
 - Hvordan var interviewpersonen som barn?
- **Kendetegn som voksen**
 - Hvad kendetegner interviewpersonen ifølge vedkommende selv?
- **Kriminel**

- Ser interviewpersonen sig selv som kriminel?
- Hvem er den kriminelle?
- **Kriminalitetens konsekvenser**
 - Tror interviewpersonen at kriminaliteten vil have konsekvenser for hans videre liv – især med hensyn til job-muligheder?
- **Kritik af det danske samfund**
 - Hvad tænker interviewpersonen om det danske samfund?
- **Nuværende dom**
 - Hvad er interviewpersonen dømt for?
 - Hvilken handling lå til grundlag for dommen?
 - Hvad blev personen idømt?
 - Hvordan forløb retssagen?
 - Var personen alene om at begå handlingen?
- **Opvækst**
 - Hvad kendetegner interviewpersonens opvækst?
 - Hvor er personen vokset op?
- **Skyldig**
 - Er interviewpersonen enig med domstolen i, at vedkommende har begået noget ulovligt?
- **Succesoplevelser**
 - Har interviewpersonen haft nogle succesoplevelser som barn?
 - Var der noget personen var god til som barn?
- **Tidligere kriminalitet**
 - Har interviewpersonen tidligere begået kriminalitet?
 - Er personen tidligere dømt?
- **Uddannelse**
 - Hvilken uddannelse har interviewpersonen?
- **Voksenliv**
 - Hvad kendetegner interviewpersonens liv som voksen?
 - Hvor har personen boet og hvor bor vedkommende nu?
- **Værdier**
 - Hvad er det for værdier interviewpersonen lægger vægt på?
- **Årsag til kriminalitet**
 - Hvad vurderer interviewpersonen har været årsagen til vedkommendes kriminelle handling?